

ANUL I - 2007

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI

ANALELE UNIVERSITAȚII "DUNĂREA DE JOS" GALAȚI

FASCICULA XXII - ȘTIINȚE JURIDICE

LE MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION
DE LA RECHERCHE ET DE LA JEUNESSE

LES ANNALES D'UNIVERSITÉ "DUNĂREA DE JOS" GALAȚI

LA FASCICULE XXII - LES SCIENCES JURIDIQUES

L'ANNÉE I - 2007

Editor-in-Chief / Redactor șef:

Conf. univ. dr. Răducan Oprea -Facultatea de drept

Editorial Board / Consiliu editorial:

Prof. univ. dr. Viorel Daghie -- Facultatea de drept

Prof. univ. dr. Romeo Ionescu - Facultatea de drept

Conf. univ. dr. Ioan Apostu - Facultatea de drept

Lect. univ. dr. Liviu Coman-Kund - Facultatea de drept

Lect. univ. dr. Gheorghe Teodor Arat - Facultatea de drept

Lect. univ. dr. Simona Gavrilă - Facultatea de drept

Lect. univ. dr. Mariana Ghena - Facultatea de drept

Lect. univ. dr. Gheorghe Teodor Arat - Facultatea de drept

Lect. univ. dr. Dragu Crețu - Facultatea de drept

Lect. univ. dr. Nicu Duret - Facultatea de drept

Lect. univ. Dr. Florin Tudor - Facultatea de drept

Lect. univ. dr. Gheorghe Ivan - Facultatea de drept

Consiliu de onoare:

Prof. univ. dr. Verginia Vedinaș - Universitatea București - Facultatea de drept

Prof. univ. dr. Dana Tofan - Universitatea București - Facultatea de drept

Prof. univ. dr. Ioan Turcu - Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca - Facultatea de drept

Prof. univ. dr. Emilian Stancu - Universitatea București - Facultatea de drept

Editorial Secretary / Secretar de redacție:

Lect. univ. dr. Gheorghe Teodor Arat - Facultatea de drept

Coordonator Fasciculă :

Lect. univ. Dr. Florin Tudor - Facultatea de drept

CUPRINS

GHEORGHE TEODOR ARAT POLITICA INTERESULUI NAȚIONAL ȘI MEDIUL POLITIC INTERNAȚIONAL	7
DRAGOS-MIHAIL DAGHIE ASIGURĂRI - ÎNTINDERE, EFECTE, NEAJUNSURI	23
NORA ANDREEA DAGHIE CONCUBINAJUL - FAMILIA DIN AFARA CĂSĂTORIEI.....	37
NICU DURET, GABRIELA MIRONOV PRINCIPALELE IMPOZITE ȘI TAXE ÎN ALTE STATE EUROPENE	56
ROMEO IONESCU LEGATURA DINTRE PLANUL NATIONAL DE DEZVOLTARE 2007-2013 ȘI FONDURILE STRUCTURALE	73
BENONE FUICĂ DREPTUL LA UN PROCES ECHITABIL – OBIECT SI CAMP DE APLICARE POTRIVIT ART. 6 DIN CONVENTIA EUROPEANA A DREPTURILOR OMULUI	80
GINA IGNAT CONFLICTELE PARENTALE: MEDIERE VERSUS JUDICIARIZARE.....	92
RĂDUCAN OPREA FORMAREA PROFESIONALĂ ȘI DREPTUL MUNCII.....	100
GETTY GABRIELA POPESCU NOȚIUNI ȘI CONCEȚII PRIVITOARE LA CORELAREA NORMELOR JURIDICE ÎN CADRUL SISTEMULUI DE DREPT.....	115
FLORIN TUDOR NECESITATEA LEGIFERĂRII UNUI COD ȘI REGULAMENT VAMAL COMPLET ARMONIZAT CU ACQUIS-UL COMUNITAR.....	134

Gheorghe Teodor ARAT
POLITICA INTERESULUI NAȚIONAL ȘI MEDIUL POLITIC
INTERNAȚIONAL

Résumé

L'actualité fonctionnelle de l'intérêt national – concept présent dans la science du droit et des relations internationales à partir de la période d'après la guerre, promu par une série de politologues américains et britanniques, permet de déchiffrer les changements qui surviennent dans la politique externe des Etats au début du millénaire. La dynamique des relations internationales – essentiellement antagoniques – fait que les Etats modifient en permanence leur politique externe, qu'ils l'adaptent aux conditions de l'environnement politique international. La doctrine réaliste des relations internationales s'appuie sur le concept de balance du pouvoir à laquelle les théoriciens comme Morgenthau ou Raymond Aron donnent des sens différents, en la comprenant néanmoins comme une pratique diplomatique. La balance de pouvoir est devenue pour eux une institution de la société internationale. Les néoréalistes ont critiqué cette vision et même son analogie avec l'équilibre du marché. Selon cette vision, le marché et son équilibre correspondent à l'équilibre du pouvoir. Dans le contexte de la société internationale courante, le manque du mécanisme central de sanction pousse les acteurs à maximiser leur pouvoir, qui peut être ultérieurement utilisé à d'autres fins. Ce phénomène mène à une situation internationale concurrentielle qui impose des contraintes sur les actions nationales. L'intérêt national représente la maximisation de l'utilité dans ce concept. Raymond Aron développe une triade de buts de la politique externe: le pouvoir, la sécurité et la gloire / les idéaux, en soulignant le fait que la conduite politique ne peut pas être réduite à une seule composante de la triade. De la perspective des buts pluraux de la politique externe, on ne peut pas parler d'une seule relation moyens-but, d'une seule politique externe rationnelle ou d'un seul intérêt national. Comme une nature également complexe que l'intérêt national, le pouvoir apparaît comme un concept intégrateur, défalqué, sous l'aspect de la réalisation, sur des dimensions bien connues: pouvoir économique, pression idéologique, l'amplification des capacités militaires. L'étape que le système international traverse à présent se caractérise par le besoin d'un changement majeur du système, à savoir dans la nature des acteurs principaux. Les Etats règlent leur conduite par les composantes instrumentales de l'intérêt national afin de s'intégrer, persister et se consolider dans le système.

Rezumat

Actualitate funcțională a interesului național – concept prezent în știința dreptului și relațiilor internaționale începând din perioada postbelică, promovat de o serie de politologi americani și britanici permite descifrarea modificărilor care survin în politica externă a statelor la începutul mileniului. Dinamica relațiilor internaționale – preponderent antagonice – determină statele să-și modifice permanent politica externă, să o adapteze condițiilor mediului politic internațional. Doctrina realistă a relațiilor internaționale are la bază conceptul de balanță a puterii, a cărei teoreticieni de genul lui Morgenthau sau Raymond Aron îi dau sensuri diferite, dar înțelegând-o ca pe o practică diplomatică. Balanța de putere a ajuns, pentru ei o instituție a societății internaționale. Neorealiștii au criticat această viziune și chiar analogia ei cu echilibrul pieții, conform căreia piața și echilibrul ei corespund echilibrului puterii. În contextul societății internaționale actuale, lipsa mecanismului central de sancționare împinge actorii să-și maximizeze puterea, care ulterior poate fi convertită în alte scopuri finale. Acest fenomen duce la o situație internațională concurențială care impune constrângeri externe asupra acțiunilor naționale. Interesul național reprezintă maximizarea utilității în acest concept. Raymond Aron dezvoltă o triadă de scopuri ale politicii externe: puterea, securitatea și gloria / idealurile, subliniind faptul că nu se poate reduce comportamentul politic extern la doar una din componentele triade. Din perspectiva scopurilor plurale ale politicii externe, nu se poate vorbi de o unică relație mijloc-scopuri de o unică politică externă rațională sau de un unic interes național. Ca o natură la fel de complexă ca și interesul național, puterea apare ca un concept integrator, defalcat, sub aspectul realizării, pe dimensiuni bine cunoscute: putere economică, presiune ideologică, potențarea capacității militare. Etapa pe care o traversează actualmente sistemul internațional se caracterizează prin nevoia unei schimbări majore a sistemului, adică în natura actorilor principali. Statele își ajustează comportamentul prin componentele instrumentale ale interesului național pentru a se integra, menține și consolida în cadrul sistemului.

În încercarea de a descrie actualitatea funcțională a interesului național și de a anticipa viitorul acestui concept din perspectiva sistemică, am pornit de la o analiză factorială a interesului național care să permită decelarea modificărilor care survin la nivelul intereselor, obiectivelor statului și care sunt determinate de transformările la nivelul naturii sistemului internațional.

Ponderea elementelor sau criteriilor avute în vedere în analiza interesului național este nu doar diferită, ci mai mult sau mai puțin fluctuantă, în funcție și de configurația sistemului internațional cu care intra invariabil în contact (criteriul economic, spre exemplu, are o greutate relativ constantă în măsura în care asigura însăși existența fizică a statului, pe când criteriul ideologic și-a pierdut din semnificație, odată cu dezintegrarea ordinii mondiale bipolare).

De asemenea, relațiile dintre acestea sunt de multe ori antagonice (satisfacerea intereselor economice poate fi incompatibilă pe criteriile morale sau ideologice).

Pentru a surprinde dinamica acestora și implicit modul în care statele influențează și se adaptează la condițiile mediului internațional privit dintr-o perspectivă sociologică (sub incidența căreia cad deopotrivă procesele politice, economice, sociale și tehnologice) au folosit criteriile enumerate de către Daniel Papp¹.

Interesele economice - o componentă a interesului național

Criteriul economic statuează că tot ceea ce contribuie la conservarea și dezvoltarea potențialului economic al unei țări (o bază economică și industrială, precum și o balanță comercială și de plăți adecvate, acces la resursele de materii prime, ca și controlul acestora etc.) se circumscrie interesului național al statului respectiv.

Dintre toate componentele interesului național sau obiectivele instrumente ale statului, parametrul economic exprimat în forma bunăstării economice traversează actualmente trendul pozitiv și ascendent. În lumea modernă se spune că bunăstarea economică (ca și dezvoltarea, în cazul economiilor în curs de dezvoltare), mai degrabă decât securitatea națională limitată, a devenit obiectivul principal al tuturor societăților.

Ațiunile statului astfel fundamentate, pot rezulta în dileme și chiar conflicte. Pe cele din prima categorie, Statele Unite nu au ezitat, de exemplu, să le soluționeze atunci când, imediat după cel de-al doilea Război Mondial, au decis să sprijine economic nu numai Europa aliată, dar și Germania și Japonia, din considerente deopotrivă strategice (menținerea acestor două țări în tabăra Occidentului) și economice (debușee pentru producția americană).

Mai mult, realizarea unor asemenea obiective a îmbrăcat, de-a lungul istoriei, forme mai mult sau mai puțin voalate de influențare a sistemului și ordinii mondiale.

În general, grupurile și statele încercă să schimbe sistemul internațional din unul sau două seturi de motive fundamentale: pentru a crește eficiența economică și pentru maximizarea câștigului reciproc, respectiv pentru a

---

¹ Papp Daniel, *Contemporary International Relations*, 1991, p. 39

redistribui bogăția și puterea în favoarea lor, pe seama eficienței și a câștigurilor totale².

Astfel, exploatarile portugheze și spaniole din epoca descoperirilor geografice au fost motivate economic de nevoia de produse și locuri de muncă, de criza veniturilor senioriale, dar au constituit, totodată și un angajament unilateral avantajos de a modifica balanța politică și economică mondială³.

Dimpotrivă, istoria economică a epocii moderne a înregistrat o inversare într-o măsură impresionantă a ordinii preferențiale a acestor motive.

Revenind în actualitatea istorică și economică, dominația economică americană se realizează mai degrabă între coordonatele unui sistem pluralist, independent, decât unei scheme realiste. În schimb, exponenții teoriei dependenței, care provin îndeosebi din țările Americii Latine, contestă modul independent al statu-quo-ului economic, considerând că acesta se menține în limitele dependenței sau neocolonialismului și că perpetuează relațiile internaționale ierarhice, inegale și exploataoare.

Conchizând, este încă neclar dacă cooperarea pentru potențarea eficienței sau conflictul pentru redistribuire va fi forța predominantă care să motiveze, din umbră, schimbările politice internaționale⁴.

Criteriul ideologic și-a menținut, deși cu o intensitate variabilă, relevanța istorică între obiectivele și interesele statului.

Substituind pasiunii religioase pasiunea ideologică, ideologiile politice ale liberalismului și conservatorismului au devenit, după Revoluția Franceză, determinanți importanți ai politicii externe⁵.

De asemenea, parametrul ideologic a reprezentat elementul definitoriu al ordinii internaționale instituite după cel de-al doilea război mondial. Prăbușirea acestuia a atras și declinul relevanței criteriului ideologic în comportamentul extern al statelor.

Definită ca un sistem intern de valori care presupune o viziune explicativă asupra lumii, ideologia ocupa, alături de criteriul moralității și legalității, un rol declarativ important în politica externă americană. În pofida căderii *cortinei de*

---

² Gilpin Robert, *Război și schimbare în politica mondială*, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 2000, p. 284.

³ Wallerstein, Immanuel, *Sistemul mondial modern*, vol. I, București, Ed. Meridiane, 1992, p. 50.

⁴ Gillpin, Robert, op. cit. p. 284.

⁵ Ibidem, p. 41.

fier, promovarea valorilor democrației occidentale va continua să fie aspirația predominantă a Americii⁶. Înaintea acestuia, Samuel P. Huntington subscriesese la aceeași abordare, admitând ca natura identității naționale a Statelor Unite determina că „americani să aibă un interes aparte în dezvoltarea unui mediu global prielnic democrației”⁷.

Unii analiști văd în prăbușirea comunismului nu doar „ sfârșitul Războiului Rece sau încheierea unei anumite perioade a istoriei postbelice, ci și sfârșitul istoriei ca atare: finalul evoluției ideologice a umanității și universalizarea democrației liberale occidentale ca formă finală a guvernării umane⁸.

Alții, dimpotrivă, consideră că ne aflăm nu în punctul ultim al ideologiei, ci la începutul emergentei unei multitudini de ideologii și al substituirii în condițiile sfârșitului societății de masă și ale demasificării democrației de masă de către democrația în mozaic⁹.

Relativitatea acestui criteriu, inerentă unui element de natura subiectivă, poate rezulta în folosirea ideologiei cu scopul de a „justifica puterea și a o transforma în autoritate,, (John Stoessinger)¹⁰. Persuasiunea ideologică reprezintă, de altfel, o dimensiune a puterii, fapt atestat istoric.

Puterea - determinant primar al interesului național

Interesul definit în termeni de putere deține primordialitatea istorică în procesul de evidențiere a naturii eterogene a interesului național și drepturile de autor în fundamentarea sa normativă și teoretică.

Criteriul creșterii puterii condiționează, în gândirea Realpolitika a lui Hans A. Morgenthau, supraviețuirea statelor.

Cu o natură cel puțin la fel de complexă ca și interesul național, privită ca o sumă de capabilități militare, economice, tehnologice, diplomatice etc. , absolute sau relative, tangibile sau intangibile sau drept capacitatea de influență și control asupra altor state, puterea apare ca un concept integrator, defalcat, sub aspectul realizării, pe dimensiunile de acum cunoscute: putere economică, presiune ideologică, potențarea capabilității militare.

---

⁶ Kissinger, Henry, *Diplomația*, București, Ed. All, 1999, p. 733.

⁷ Huntington, Samuel P. *Viața politică americană*, Ed. Humanitas, București, 1994, p. 323.

⁸ Fukuyama, Francis, *Sfârșitul istoriei?*, București, Ed. Vremea, 1994, p. 25.

⁹ Toffer, Alvin, *Powershift*, București, Ed. Antet, 1995, p. 257.

¹⁰ Little, Richard & Michael Smith, op. cit. p. 34

Referitor la dimensiunea economică a puterii și revenind, pe această cale, la criteriul economic analizat anterior, Paul Kennedy își fundamentează laborioasa lucrare asupra creșterii și decăderii marilor puteri pe interacțiunea economie. - strategie, tradusă în termeni de bogăție și putere. Fără a „cădea în determinismul economic crud”, admițând importanța și a celorlalți vectori ai puterii, autorul american conchide că totuși, într-un război de durată, victoria este a celor cu cea mai bogată bază productivă¹¹.

Natura puterii se afla în plin proces de redefinire. Puterea internațională măsurată în termeni de capacitate militară își pierde din relevanța în favoarea altor componente: știință, tehnologie și, în general, cunoștințe.

Cunoașterea, ca putere de calitate superioară, devine adevărata pârghie a puterii în detrimentul celorlalte surse-violența (cutere de calitate inferioară) și bogăția (putere de calitate medie) - dependente de aceasta¹².

Apariția actorilor non-statali (corporațiile multinaționale și organizațiile nonguvernamentale, spre exemplu) a determinat și activarea altor poli de putere de natură economică, financiară, comercială sau culturală. În această ordine de idei, Susan Strange „se întreabă dacă puterea, în epoca modernizării, se poate defini drept capacitatea statelor sau dacă ea nu integrează din ce în ce mai mult o serie de actori economici, sociali și culturali, înserați în rețelele și producătorii unui software în particular eficace.¹³”

James Roseneau, pornind de la devalorizarea resurselor politico-militare, permeabilitatea și relativitatea frontierelor, generează, declarând „criteriul eficacității funcționale ca fiind superior celui al legitimității statului¹⁴”.

Mai mult, toate structurile puterii-securitate, producție, finanțe și cunoaștere - s-au deplasat către noua schemă a rețelelor globale.

Prin urmare, chiar și ancorat în accepțiunea să originară, raportată exclusiv la putere, fundamentele funcționale ale conceptului de interes național sunt puternic erodate de coordonatele actuale ale mediului definitoriu al puterii.

---

¹¹ Kennedy, Paul, *The Rise and Fall of the Great Powers. Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*, Franța Press, Londra, 1990, p. 3.

¹² Toffler, Alvin, op. cit. p. 32.

¹³ Smouts, Marie Claude, *Les Nowvellers Relations Internationales*, Presses de Sciences Politiques, p. 48.

¹⁴ Roseneau, James, *Turbulența în politica mondială*, București, Ed. Academiei Române, 1994, p. 75.

Avantajul militar - o constantă a interesului național ?

Criteriul forței și/sau al avantajului militar legitimează rolul proeminent al forței în relațiile internaționale.

Deși, după cum vedea, coerciția prin foră a început să cedeze locul unor forme mai subtile de influență și control, asigurarea securității fizice a statului este și va rămâne un obiectiv esențial al acestuia.

Avantajul militar constituie, mai ales în paradigma realistă a relațiilor și sistemului internațional, principalul mijloc de obținere și garantare a siguranței teritoriale și de rezolvare a „dilemei securității”.

Componentele subiective ale interesului național

Criteriul moralității și legalității oferă, cel puțin la nivel declarativ, modelatorilor politicii externe americane baza antitetică a rațiunii de stat interpretate în sensul machiavelic, al scopului care scuza mijloacele. Numeroase acțiuni americane s-au pretins a fi parte a „destinului manifest”, sub egida moralității și legalității.

Dincolo de această perspectivă particulară, o asemenea abordare ne conduce, simultan, în alte două planuri importante ale analizei interesului național și anume: corectarea intereselor statului cu obligațiile pe care le impune apartenența la o comunitate internațională și raportarea la un set de imperative morale universale și atemporale.

În categoria factorilor subiectivi potențial determinate în formularea interesului național se mai înscriu afinitatea culturală și considerentele de etnie sau rasă.

Apoteoza tezei culturale sau civilizaționale în afirmarea interesului național și ordonarea relațiilor internaționale o identificăm în lucrarea lui Samuel P. Huntington, construită în jurul următorului leitmotiv: "Lumea va fi ordonată pe baza culturilor sau nu va fi deloc"¹⁵. Autorul american regăsește în factorul civilizațional elementul determinant în înserarea și poziționarea statelor în arhitectura relațiilor internaționale post - Război Rece.

O asemenea concluzie generalizatoare se fondează pe una din realitățile manifestate ale lumii post-bipolare în care fenomenul modernizării atrage, ca o

---

¹⁵ Huntington, Samuel P. *Ciocnirea civilizațiilor*, Ed. Antet, București, 1998, p. 15.

reacție naturală, consolidarea pilonului naturalist - element de identificare statală.

Analiza factorială a interesului național ne oferă un prim input asupra manierei în care statele se comportă într-un mediu concurențial, ghidându-se după interesele lor și procedând la o reevaluare a acestora.

Domeniul *economic* ne oferă exemplul cel mai elocvent de constantă, dar și de variabilitate funcțională a interesului național, precum și de interacțiune și interdependența între interesele naționale ale diferitelor state.

Astfel, în contextul în care Statele Unite au devenit doar una dintre mai multe puteri economice majore, chiar dacă cea mai puternică și în care puterea va fi măsurată prin vitalitatea economiei fiecăruia și nu prin dimensiunea arsenalului nuclear, interesele Statelor Unite vor fi cel mai bine servite, prin economia economiștilor americani, de un sistem de reguli economice globale și de noua viziune geoeconomică care să se substituie celei geopolitice¹⁶.

În condițiile în care siguranța și dezvoltarea economică constituie însăși baza materială a existenței statului și în circumstanțele globaliste actuale, realizarea obiectivelor de natură economică implică inserarea statelor într-o rețea de legături interdependente, care oglindește și interesele celorlalți actori statali.

Prin urmare, cel puțin din punct de vedere economic, urmărirea interesului național depășește, în mod necesar, cadrul autarhic, conducând, inevitabil, la interacțiuni între țări și interesele lor. Cadrul instituțional al relațiilor economice internaționale, ca și specificul corporațiilor multinaționale sunt o reflexie a acestei realități.

Cu toate acestea, bilanțul este mixt întrucât creșterea interdependenței economice și perspectiva câștigului reciproc nu au eliminat competiția, neîncrederea reciprocă între națiuni și nici eforturile acestora de a-și promova unilateral propriile interese¹⁷.

Asigurarea securității militare va ocupa și pe viitor un loc important în politica externă a statelor. Această cerință reprezintă nu doar un deziderat comun, dar i s-a consacrat și o bază cooperantă de realizare (în cadrul diferitelor forme de sisteme de securitate colectivă - precum cel instituit prin Carta Organizației Națiunilor Unite - sau alianțe militare - Organizația Tratatului

---

¹⁶ Stokes, Bruce, A. *Geoeconomic Strategy for the 21, Century, 1998 în* Malița, Mircea, *Zece mii de culturi o singura civilizație*, București, , Ed Nemira, 1998, p. 34.

¹⁷ Gilpin, Robert, op. cit. p. 280.

Atlanticii de Nord, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, politica de apărare din cadrul Uniunii Europene.

Deși mulți analiști încadrează războiul în categoria formelor desuete de interacțiune între state, potențarea avantajului militar constituie încă obiect atât al dezbaterilor internaționale, cât și al interesului național.

Ideologia, în afara declinului pe care l-a resimțit ca urmare a încheierii Războiului Rece, este supusă presiunilor concurențiale și din partea componentelor economice. Legăturile economice interdependente care s-au stabilit între Statele Unite și China delegitimează nu doar acest criteriu, dar și pe cel al moralității și legalității (acesta din urmă luând partea apărării drepturilor omului, de exemplu).

De asemenea, conflictele din Balcani sau perpetuarea celor din Orientul Mijlociu par a reprezenta prea multe exemplificări ale alinierii pe bază de civilizație sau de etnie.

Interesul național și mediul internațional - perspective sistemic

Interesul național în viziunea post realistă se prezintă ca o medie ponderată a componentelor relevante în definiția sa, iar această pondere este dată inclusiv de parametri reactualizați ai sistemului mondial.

În același timp, ca o consecință parțială a schimbării intereselor statelor individuale, sistemul internațional trece de la o condiție de echilibru la una de dezechilibru¹⁸.

Proiectarea interesului național în versiunea sa compozită asupra sistemului internațional ne oferă baza metodologică a interacțiunii dintre interesul național și mediul internațional.

Semantica sistemului internațional

Se impun mai multe precizări cu privire la natura și substanța sistemului internațional.

Perspectiva pur etimologică ne facilitează o primă definiție a sistemului văzut astfel, prin prisma legăturilor care se formează și se mențin între unitățile componente.

---

¹⁸ Gilpin Robert, op. cit. p. 31.

Dimensionarea sferei sale de cuprindere a condus la scindarea abordărilor asupra sistemului internațional într-o viziune politică (formală), care include doar procesele de natură politică din viața sa internațională, respectiv o perspectivă sociologică, care înglobează procesele economice, sociale și tehnologice.

Prima imagine asupra sistemului mondial, de factură clasică, își găsește implicarea în analiza structurii de putere și a implicării statelor în această configurație. Cea de a doua viziune răspunde provocărilor internaționale actuale și rezonează cu interacțiunea care s-a stabilit între unitățile politice și sociale ale lumii, ca și între economie și politică.

Ambele perspective concordă cu definiția comportamentală¹⁹ potrivit căreia esența sistemului internațional constă în interacțiunile între state și între acestea și alți actori nonstatali.

La intersecția dintre cele două variante anterior menționate se situează un grad superior de integrare: „Un sistem este o aglomerare de entități diverse, unite prin interacțiune regulată, în conformitate cu o formă de control²⁰”.

Această definiție are meritul de a releva dimensiunile principale ale sistemului internațional - entitățile componente (care pot fi procese, structuri, actori sau chiar atribute ale actorilor), interacțiunea regulată (care poate varia continuu, de la contacte rare la o mare interdependență a statelor), o formă de control (cu atribuții de reglare a comportamentului și un potențial variabil - de la reguli neoficiale ale sistemului la instituții oficiale) - și de a delimita, implicit, punctele de focalizare ale imaginilor sistemice.

Produs al dinamicii, dar și al „precarității²¹” sale, sistemul internațional contemporan resimte transformările care se produc în viața politică, economică și socială internațională, justificându-și „structura oligopolită: în fiecare perioadă, actorii principali au determinat sistemul internațional mai mult decât au fost aceștia determinanți de el²²”.

---

¹⁹ Viotti Paul R.; Kauppi, Mark V., *Internațional Relations Theory; Realism, Pluralism, Globalism and Beyond*, 1987, Macmilan, New York, în Gilpin, Robert, op. cit. p. 59.

²⁰ Mundell, Tobert A.; Swoboda, Alexander K., *Monetary Problems of Internațional Economy* (Chicago, University of Chicago Press), 1969, p. 343, în Gilpin, Robert, op. cit. p. 46.

²¹ Kissinger, Henry, op. cit. p. 729.

²² Aron, Raymond, *Peace and War, A. Theory of International Relation*, New York, Doubleday & Company, 1966, p. 95.

Din acest punct de vedere, etapa pe care o traversează actualmente sistemul internațional se caracterizează printr-un grad înalt al susceptibilității schimbării de sistem²³; aceasta implică o schimbare majoră în caracterul sistemului internațional, adică în natura actorilor principali sau a diverselor entități care compun sistemul. Teza declinului statului-națiune are aplicabilitate maximă în acest context analitic.

Statele, la rândul lor, își ajustează comportamentul, prin componentele instrumentale ale interesului național, pentru a se integra, a-și menține sau consolida poziția în cadrul sistemului.

În continuare, vom ține cont de toate aceste aspecte, ca și de raporturile posibile sau existente între morala, etica, pe de o parte și interes, „practicalitatea politică”, pe de altă parte, în încercarea de a delimita virtualele reflecții sistematice ale interacțiunii dintre interesul național și mediul internațional.

Perspectiva realistă - cadrul pur acțiune a interesului național

Prima dintre aceste reflecții acordă prioritate exclusivă interesului național al fiecărui stat în parte. Primatul necontestat implicit al statului determina ca această viziune să împartă același fundament teoretic cu perspectiva realistă asupra sistemului internațional (sau teoria realistă a relațiilor internaționale).

Premisa majoră de la care pornește această construcție reflectă lumea ca fiind alcătuită din state (unitatea fundamentală de analiză), care interacționează într-un mediu internațional anarhic (în sensul absenței oricărei autorități ierarhice), neguvernând pentru atingerea obiectivului esențial al securizării (teritoriului statului, accesului la sursele de materii prime etc.)

În concepția realistă a relațiilor internaționale, interesul național este definit esențialmente prin raportarea la cerințele de securitate și de amplificare a avantajului militar. Pentru satisfacerea acestora, forma principală de interacțiune între state devine războiul.

Mai mult, realismul susține că, prin calcularea puterii și a interesului național, oamenii de stat pot crea ordine din anarhie și, prin urmare, pot modera conflictele inevitabile ale statelor autonome, egoiste și competitive. Dacă statele nu ar urmări numai interesele securității lor (abandonând scopurile religioase și

---

²³ Gilpin, Robert, op. cit. p. 64.

ideologice) și ar respecta în mod egal interesele vitale ale altor state, ar fi posibilă o bază de compromis și schimbare ordonantă²⁴.

În paradigma realistă, interesul național exprimă esența comportamentului statelor în exterior, condiționează existența acestora și oferă analiștilor politici un instrument normativ de evaluarea politicii externe.

Corectarea interesului național cu parametri cooperanți ai unei societăți internaționale

Fenomenul modernizării și interdependenței clatină edificiul clasic, exclusiv suveranist și diminuează din importanță atât a subiecților, cât și obiectivelor și a fenomenelor de interacțiune.

O versiune mai nuanțată și amendată a teoriei anterioare conciliază interesul național cu coordonatele etice ale unei societăți internaționale edificate pe baza existenței și aderării la anumite interese și valori comune (derivate din dorința de a reduce potențialitatea conflictuală a mediului internațional, de a stabiliza acordurile internaționale, de a menține independența și suveranitatea statelor-entități ale sistemului), a acceptării unui set comun de reglementări și a accederii la instituții comune²⁵.

Astfel interesul național al statelor se menține în sfera securității, dar instrumental, apar și elemente de cooperare internațională.

Acest model biunivoc al relației între interesul național și mediul internațional preia unele dintre elementele definitorii ale celui anterior, dar introduce noi parametri de corectare și atenuare a anarhiei internaționale. Indiferent dacă au avut un caracter informal (mecanismul *balanței de putere*, de exemplu) sau unul instituțional (în cadrul organizațiilor internaționale - Liga Națiunilor, Organizația Națiunilor Unite - special consacrate acestui scop), acești factori *corectori* au instituit proceduri și mecanisme de reglementare internațională care au înlocuit exclusivismul anterior al războaielor interstatale.

Perspectiva pluralistă corespunde cel mai bine, prin natura să interdependentă, viziunii sociologice integratoare a sistemului global contemporan, încorporând toate palierele vieții internaționale-economic, social, politic - și toți actorii relevanți - statele și actorii non statali.

---

²⁴ Morgenthau, Hans, *Politics among Nations*, New York, Knopf, 1967, p. 540-544.

²⁵ Bull, Hedley, *Societate anarhica. Un studiu asupra ordinii în politica mondială*, Chișinău, Ed. Știința, 1998, p. 46.

Supuse presiunilor interdependenței, ale centralizării și descentralizării, precum și concurenței celorlalți subiecți internaționali, statele își ajustează comportamentul pentru a-și satisface interesele care nu se mai limitează la menținerea securității și ordinii, cuprinzând o varietate de probleme, multe de natură economică.

Matricea valorică și funcțională a acestui sistem presupune extinderea *rațiunii de stat* (*raison d'état*) pentru a cuprinde *rațiunile statelor* (*reasons of states*), fiecare participant trebuind să recunoască limitele pe care sistemul le impune comportamentului lor²⁶.

Potențialitatea „Comunității Mondiale” și a „Interesului Global”

O ultimă proiecție a relației interes național - mediu internațional presupune însăși ignorarea de către state a intereselor proprii în favoarea standardelor morale ale „societății mondiale”, cosmopolite, care înlocuiește, în spiritul tradiției kantiene a relațiilor internaționale, sistemul de date.

Această perspectivă teoretică valorizează apoteotic potențialul presiunilor globalistice de a determina substituirea intereselor individuale ale statelor de către un „interes global” și de a antrena, astfel, o schimbare de sistem, prin erodarea decisivă a fundamentelor statului-națiune și iminența unui „stat mondial” sau comunități globale.

Deși este scenariul cu cea mai fragilă bază teoretică, descrierea acestuia, oricât de fragilă ar fi, nu lipsește din nici o lucrare de specialitate.

Un astfel de model acordă prioritate absolută valorilor morale, devenite interese globale (valorile democrației, mediu, drepturile omului conservarea resurselor etc.), lăsând într-un trecut calitativ depășit celelalte chestiuni de interes național (securitate, economie etc.) .

Unii analiști subliniază că anumite coordonate negative (existența armelor nucleare, posibilitatea declanșării unei crize ecologice globale etc.²⁷) sau pozitive (impactul dezvoltării comunicațiilor din perspectiva activării celor cinci dimensiuni ale fluxului cultural mondial: mișcările de populație, transferurile de tehnologie, tranzacții financiare, fluxurile internaționale, respectiv cele ideologice

---

²⁶ Vincent, John, *Real politik and World Community*, 1982, p. 77 în Neuman, Iver B.; Waever, Ole, *The Future of International Relation*, p. 54

²⁷ Vincent, John, op. cit. p. 78.

- Arjun Appudurai²⁸) ale mediului internațional reclama sau anunța o astfel de comunitate globală sau „comunitate de justiție” (care ar fi o comunitate mondială a indivizilor, mai degrabă decât o societate internațională de state²⁹).

Alții susțin că apariția unei culturi mondiale uniforme este o realitate și că are loc o transformare a conștiinței umane care va asigura scăparea din lupta irațională pentru avantajul național³⁰.

Pe de altă parte, dezvoltarea unei comunități mondiale este organic legată de emergența unui interes material comun: „Ar fi o ipocrizie să le ținem aparte [...] Fie Realpolitik și comunitatea mondială sau nici o comunitate mondială”³¹.

Deși într-un sistem de coordonate esențialmente diferit, teoria lui John Vincent - exponent al școlii engleze de relații internaționale - reproduce teza lui Hans A. Morgenthau care lega interesul național de statul-națiune, conservând, prin transgresarea planului național atât al entităților componente, cât și al interesului, relevanța ideii de interes.

Absolutizată (la dimensiunea omogenizării societăților) sau bagatelizată (redușă la nivelul „modernizării divertismentului”)³², această imagine delimitează o posibilă direcție de evoluare a interacțiunii dintre interesul național și mediul internațional.

Rezultanta sistemică a acestui **status-quo** se reflectă în coexistența, în cadrul sistemului internațional modern, a elementelor specifice celor trei proiecții anterioare, corespunzătoare celor trei tradiții istorice de gândire politică - războiul și lupta pentru putere (tradiția hobbesiana sau realistă), cooperarea și raportul reglementat între state (tradiția grotiană sau internaționalistă), solidaritatea transnațională (tradiția kantiana sau universalistă³³).

---

²⁸ Smouts, Marie-Claude, op. cit. p. 48.

²⁹ Vincent, John, op. cit. p. 78.

³⁰ Inkeles, Alex, *The Emerging Social Structure of the World*, 1975, p. 495, în Glipin, Robert, op. cit. p. 285

³¹ Vincent, John, op. cit. p. 83.

³² Gardels, Nathan, *Schimbarea ordinii globale*, București, Ed. Antet, 1998, p. 150.

³³ Hedley, Bull, op. cit. p. 115.

CONCLUZII: Interesul național - derivat existențial al statului-națiune

O incursiune rezumativă în perimetrul concurențial al statului-națiune mediază încercările de elucidare a statutului actual al interesului național și al valabilității acestuia.

Neîndoielnic, economia a devenit nu doar interdependentă, ci mondială; în același timp, dezvoltarea economică nu mai poate fi concepută la modul autarhic. Dar sunt aceste fenomene sinonime cu dispariția statelor în calitate de actori suverani și cu emergenta unui „stat-rețea” (Manuel Castells) în care piețele globale sau alte „unități pertinente”³⁴ (de tipul statelor regiune sau al zonelor economice transfrontaliere) să preia funcțiile guvernelor naționale?

Un răspuns afirmativ ar consacra preeminența economicului asupra politicului (teoria neoliberală asupra viitorului statului-națiune³⁵) și ar vrea drept etapă preliminară de tranziție, reducerea interesului național la interesul economic (viziunea noii generații de politicieni americani implicați în procesul formulării politicii externe americane³⁶).

Cu amendamentul că, în relațiile internaționale, orice decizie economică are o componentă politică, iar economia constituie, după cum am văzut, o dimensiune ascendentă a interesului național, este puțin probabil ca piața globală să-și depășească statutul esențialmente economic și să devină o formă de organizare a comunității politice.

De asemenea, până la proba contrarie, „cultura mondială” sau „interesul global” rămân concepte teoretice și utopice. Chiar dacă știința modernă și tehnologia au dat omenirii o conștiință nouă a valorilor și a problemelor comune, această situație nu constituie o garanție a interesului comun sau a voinței de a subordona preocupările egoiste binelui mai larg³⁷.

Și din acest punct de vedere, epoca actuală asistă la proliferarea statutului-națiune și nu la depășirea acestuia, pe fondul amplificării fragmentării politice a lumii și a intensificării potențiale a naționalismului.

Indubitabil, statele recepționează semnalele turbulenței în politica mondială. Ca reacție, ele încearcă, prin adaptare, să supraviețuiască, devenind coparteneri

---

³⁴ Smouts, Marie.Claude, op. cit. p. 64.

³⁵ Ibidem, p. 53.

³⁶ Kissinger, Henry, *Are nevoie America de o politică externă?*, București, Ed. Incitatus, 2002, p. 19.

³⁷ Gilpin, Robert, op. cit. p. 286.

în relațiile internaționale, alături de ceilalți actori care preiau din atribuțiile ordinioară exclusive ale statului național.

Prin urmare, statele nu rămân imune și nici neschimbate sub efectul transformărilor de pe scena internațională.

Valabilitatea interesului național rămâne însă atât timp cât titularul acestui proiect comun pe care îl simbolizează statul-națiune este departe de a-și fi compromis definitiv destinul; iar până în acest moment, nici un inițiator politic contemporan nu pare să ia în considerare forțarea tranziției de la statul-națiune la o altă bază de ordine economică și politică mondială ca propunere profitabilă³⁸.

Bibliografie

- ARON, Raymond, *Peace and War. A Theory of International Relation Double day et. Co*, New York, 1966 ;
- BULL, Hedley, *Societate anarhică. Un studiu asupra ordinii în politica mondială*, Chișinău, Ed. Știința, 1998;
- FUKUYAMA, Francis, *Sfârșitul istoriei ?* Ed.Vreamea, București, 1994;
- GARDELS, Nathan, *Schimbarea ordinii globale*, București, Ed. Antet, 1998;
- GILPIN, Robert, *Război și schimbare în politica mondială*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2000;
- HUNTINGTON, Samuel P., *Ciocnirea civilizațiilor*, București, Ed. Antet, 1998;
- HUNTINGTON, Samuel P., *Viața politică Americană*, București, Ed. Humanitas, 1994;
- KENNEDY, Paul, *The Rise and Fall of the Great Powers Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*, Fontana Press, Londra, 1990;
- KISSINGER, Henry, *Are nevoie America de o politică externă?*, București, Ed. Incitatus, 2002;
- KISSINGER, Henry, *Diplomația*, București, Ed. All, 1999;
- MALITA, Mircea, *Zece mii de culturi, o singură civilizație*, Ed. Nemira, 1998, București ;
- MORGENTHAU, Hans, *Politics among Nations*, Knopf, New York, 1967 ;
- ROSENAU, James, *Turbulența în politica mondială*, Ed.Academiei Române, București, 1994 ;
- TOFFLER, Alvin, *Powershift*, București, Ed. Antet, 1995;
- WALERSTEIN, Immanuel, *Sistemul mondial modern*, vol.I, Ed.Meridiane, București, 1992.

Dr. Gheorghe Teodor ARAT
Universitatea "Dunărea de Jos", Galați

---

³⁸ Ibidem, p. 291.

Dragoș-Mihail DAGHIE
ASIGURĂRI - ÎNTINDERE, EFECTE, NEAJUNSURI

Résumé

Par le contrat d'assurance, le contractant de l'assurance ou l'assuré s'oblige à payer une prime d'assurance à l'assureur, et celui-ci s'oblige à payer, lors de l'accident, à l'assuré, au bénéficiaire de l'assurance ou au tiers préjudicié, la compensation ou la somme assurée, dénommée indemnisation, issue du contrat d'assurance conclu dans les conditions de la loi actuelle, dans les limites et aux termes convenus. Dans un sens plus large, économique, la loi définit l'activité d'assurance comme „essentiellement l'offre, l'intermédiation, la négociation, la conclusion des contrats d'assurance et réassurance, le recouvrement des primes, le règlement des dommages, l'activité de recul et de récupération tout comme l'investissement ou la fructification des fonds propres et drainés par l'activité déroulée”.

Rezumat

Prin contractul de asigurare, contractantul asigurării sau asiguratul se obligă să plătească o primă asigurătorului, iar acesta se obligă ca, la producerea riscului asigurat, să plătească asiguratului, beneficiarului asigurării sau terțului păgubit despăgubirea ori suma asigurată, denumită indemnizație, rezultată din contractul de asigurare încheiat în condițiile prezentei legi, în limitele și la termenele convenite. Într-un sens mai larg, economic, legea definește activitatea de asigurare ca fiind "în principal, oferirea, intermedierea, negocierea, încheierea de contracte de asigurare și reasigurare, încasarea de prime, lichidarea de daune, activitatea de regres și de recuperare, precum și investirea sau fructificarea fondurilor proprii și atrase prin activitatea desfășurată”.

Noțiuni introductive

Tradițional dar și în manieră legală, contractul de asigurare este definit atât în doctrină dar și prin Legea nr. 136/1995.

Potrivit art. 9 din Legea nr. 136/1995 prin contractul de asigurare, contractantul asigurării sau asiguratul se obligă să plătească o primă asigurătorului, iar acesta se obligă ca, la producerea riscului asigurat, să plătească asiguratului, beneficiarului asigurării sau terțului păgubit despăgubirea ori suma asigurată, denumită indemnizație, rezultată din

contractul de asigurare încheiat în condițiile prezentei legi, în limitele și la termenele convenite.

Totuși în doctrină¹ nu se dă o definiție clară a contractului de asigurare ci se analizează caracteristicile și noțiunile componente ale acestuia: asigurătorul, asiguratul, prima de asigurare, riscul asigurat, caz asigurat, obiectul asigurării, interesul asigurării, suma asigurată, indemnizația de asigurare, dauna de asigurare.

De asemenea, explicarea acestui fenomen se abordează prin analiza tipurilor de asigurări, caracteristicile fiecărei modalitate de a asigura un anumit eveniment fiind clar delimitate.

Într-adevăr, prin contractul de asigurare se creează unui fond de către persoanele fizice și juridice pentru a se proteja împotriva eventualelor riscuri de orice natură din care se acoperă daunele ivite prin producerea evenimentului asigurat și alte cerințe financiare imprevizibile.

Într-un sens mai larg, economic, legea definește activitatea de asigurare ca fiind "în principal, oferirea, intermedierea, negocierea, încheierea de contracte de asigurare și reasigurare, încasarea de prime, lichidarea de daune, activitatea de regres și de recuperare, precum și investirea sau fructificarea fondurilor proprii și atrase prin activitatea desfășurată".

Reglementare

Acte normative în domeniul asigurărilor sunt într-un număr foarte mare dintre care enumăr cu titlu exemplificativ: Legea nr. 136 din 29 decembrie 1995 privind asigurările și reasigurările în România, Legea nr. 136 din 29 decembrie 1995 privind asigurările și reasigurările în România, lege nr. 32 din 3 aprilie 2000 privind activitatea de asigurare și supravegherea asigurărilor, Legea nr. 503 din 17 noiembrie 2004 privind redresarea financiară și falimentul societăților de asigurare, Legea nr. 113 din 4 mai 2006 privind aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr.

---

¹ Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, vol. II, ed. a III-a, Ed. Universul Juridic, București, 2006; St. D. Cărpenu, *Drept comercial român*, ed. a VII-a, Ed. Universul Juridic, București, 2007; I. Văcărel, F. Bercea, *Asigurări și reasigurări*, ed. a II-a, Ed. Expert, București, 1992; T. Negru, *Asigurări. Ghid practic*, Ed. C.H. Beck, București, 2006; Gh. Caraianni, M. Tudor, *Asigurări. Probleme juridice și tehnice*, Ed. Lumina Lex, București, 2001.

201/2005 pentru modificarea și completarea Legii nr. 32/2000 privind societățile de asigurare și supravegherea asigurărilor, Legea nr. 432 din 27 noiembrie 2006 privind aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 189/2005 pentru stabilirea unor măsuri privind vehiculele rutiere înmatriculate, Legea nr. 403 din 11 octombrie 2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 32/2000 privind societățile de asigurare și supravegherea asigurărilor.

Pe lângă acestea mai menționez doar ca existență, Ordinele emise de către Comisia de Supraveghere a Asigurărilor care au o importanță deosebită în ceea ce privește activitatea societăților comerciale de asigurare.

Noțiuni explicative

Se pare că legiuitorul român a preluat din familia sistemelor de drept anglo-saxone specificitatea acestora de a defini în preambulul actelor normative dar și a contractelor civile sau, mai ales, comerciale, a unor noțiuni utilizate în conținutul documentelor astfel încât să se înlăture orice umbră de îndoială.

Prin urmare, în ceea ce privește înțelesul unor noțiuni în materia dreptului asigurărilor legea dispune:

- *contractant al asigurării* - persoana care încheie contractul de asigurare pentru asigurarea unui risc privind o alta persoană și se obligă față de asigurator să plătească prima de asigurare;

- *vehicul* - orice mijloc de transport, cu sau fără propulsie proprie, destinat deplasării pe uscat, inclusiv orice tip de remorcă, indiferent dacă este cuplată sau nu, excepție făcând cele care se deplasează pe șine, bicicletele sau vehiculele cu tracțiune animală;

- *persoana păgubită* - persoana îndreptățită să primească despăgubiri pentru prejudiciul suferit ca urmare a producerii unui risc acoperit printr-un contract de asigurare de răspundere civilă;

- *prejudiciu* - efectul negativ suferit de persoana păgubită prin producerea unui risc acoperit printr-un contract de asigurare de răspundere civilă;

- *Birou National* - organizație profesională, constituită în conformitate cu Recomandarea nr. 5 din 25 ianuarie 1949, adoptată de Subcomitetul de Transport Rutier al Comitetului de Transporturi Interioare din cadrul

Comisiei Economice pentru Europa a ONU, și care grupează societățile de asigurare care sunt autorizate într-un stat să practice asigurarea de răspundere civilă auto;

- *Biroul Asigurătorilor de Autovehicule din România* - biroul național din România;

- *limitele teritoriale de acoperire ale asigurării de răspundere civilă pentru pagube produse prin accidente de autovehicule:*

- teritoriul României;

- teritoriul statelor membre ale Uniunii Europene și cele aparținând Spațiului Economic European;

- teritoriul statelor care leagă direct două țări membre ale Uniunii Europene în care nu exista birou național;

- *Carte Verde* - document internațional de asigurare emis în numele biroului național, în conformitate cu Recomandarea nr. 5 din 25 ianuarie 1949, adoptată de Subcomitetul de Transport Rutier al Comitetului de Transporturi Interioare din cadrul Comisiei Economice pentru Europa a ONU;

- *franșiza* - partea din prejudiciu suportată de persoana păgubită, stabilită ca valoare fixă sau procent din despăgubirea totală prevăzută în contractul de asigurare.

- *vigneta* - autocolant care se aplică pe parbrizul vehiculului sau în alt loc vizibil din exterior, care atestă existența unei polițe de asigurare RCA pentru vehiculul respectiv, eliberat împreună cu polița de asigurare RCA.

Elementul de noutate introdus de către Legea nr. 304 din 13 noiembrie 2007 pentru modificarea și completarea Legii nr. 136/1995 privind asigurările și reasigurările în România este modificarea denumirii de „autovehicul” și transformarea acesteia în „vehicul” dar și introducerea noțiunii de „vinieta”.

Alte noțiuni care sunt folosite în materie de asigurări sunt explicate după cum urmează:

- *Asigurătorul* este societatea comercială datorare să plătească indemnizația de asigurare la producerea evenimentului asigurat.

- *Asiguratul* este persoana fizică sau juridică ce încheie contractul de asigurare în interesul său sau al altei persoane.

- *Beneficiarul asigurării* este terțul față de contract ce urmează să primească indemnizația de asigurare la realizarea evenimentului asigurat.

- *Riscul asigurat* este evenimentul viitor, posibil și incert prevăzut în contract ce pune în pericol patrimoniul, viața ș.a. asiguratului.
- *Cazul asigurat* este evenimentul asigurat și produs. (ex.: incendiu).
- *Obiectul asigurării* este reprezentat de ceea ce s-a asigurat (de ex: răspunderea civilă).
- *Interesul asigurării* este reprezentat de dauna evaluabilă în bani pe care asiguratul o poate suferi.
- *Suma asigurată* este suma maximă în limita căreia asiguratorul este obligat să plătească indemnizația de asigurare. În funcție de suma asigurată, se calculează atât indemnizația, cât și prima de asigurare.
- *Prima de asigurare* este suma de bani pe care o plătește asiguratul asiguratorului pentru asumarea riscului.
- *Indemnizația de asigurare* este suma de bani pe care asiguratorul o plătește asiguratului sau beneficiarului la producerea cazului asigurat.

Efectele contractului de asigurare

Drepturile și obligațiile asiguratului

Drepturile asiguratului sunt:

- dreptul de a încheia asigurări suplimentare;
- dreptul de răscumpărare;
- dreptul de a modifica contractul;
- după producerea evenimentului asigurat, principalul drept al asiguratului este încasarea indemnizației

Obligațiile asiguratului sunt:

- combaterea elementelor ce ar agrava paguba;
- avizarea asiguratorului în termenele prevăzute de condițiile de asigurare;
- furnizarea de acte și date referitoare la evenimentul asigurat.

Drepturile și obligațiile asigurătorului

Până la producerea evenimentului asigurat *drepturile* asigurătorului sunt: de a verifica existența bunului și a modului de întreținere și de a aplica sancțiunile legale atunci când asiguratul a încălcat obligațiile privind

întreținerea și paza bunului, iar *obligațiile*: de a elibera la cerere duplicatul documentului de asigurare sau a unui certificat de confirmare a asigurării.

După producerea evenimentului asigurat principala obligație este de plată a indemnizației de asigurare. Aceasta a fost definită ca suma de bani pe care asiguratorul o plătește asiguratului la producerea cazului asigurat.

Probleme specifice dreptului asigurărilor

Bineînțeles că prin prezentul demers nu mi-am propus să reiterez noțiuni care au fost deja comentate de către prestigioși doctrinari precum clasificarea diferitelor tipuri de asigurare sau explicarea cazuisticii specifice variatelor categorii de asigurare.

Totuși, obiectivul pe care mi l-am asumat este sublinierea unor probleme în ceea ce privește prezenta materie și eventual expunerea unei umile păreri sau propunerea unor soluții.

În aceeași ordine de idei nu am în intenție epuizarea situațiilor controversate ce au apărut sau pot apărea în contractele de asigurare.

Probleme de natura dreptului procesual civil

De regulă, comercianții din domeniul asigurărilor, în realizarea activității lor, operează cu anumite persoane care, fie le reprezintă interesele, fie le facilitează efectuarea unor operațiuni comerciale.²

Astfel, există anumite persoane prin intermediul cărora comercianții încheie actele juridice comerciale. Aceste persoane se află în raporturi de muncă cu comercianții și sunt salarizate de aceștia. Întrucât ele depind de comercianți, doctrina le denumește *auxiliari dependenți*. Potrivit Codului comercial, din această categorie fac parte: prepușii, comișii pentru negoț și comișii călători pentru negoț. Apoi, există alte persoane care ajută pe comercianți în activitatea lor. Aceste persoane au calitatea de comerciant și deci sunt independente față de comercianții cu care cooperează. De aceea, ele sunt denumite *auxiliari autonomi*. Intră în această categorie: mijlocitorii și agenții comerciali.

---

² St.D. Cărpenaru, op. cit., p. 127-136.

Activitatea desfășurată de auxiliarii comercianților implică anumite raporturi de reprezentare între comercianți și auxiliarii lor. Datorită acestui fapt, pentru a putea înțelege natura activității auxiliarilor comercianților, este necesară, mai întâi, o analiză a instituției reprezentării, după care se poate trece la examinarea statutului celor două categorii de auxiliari ai comercianților.

Prin urmare, potrivit Legii nr. 31/1990 comerciantul, pentru a-și dezvolta activitatea poate înființa sucursale sau filiale.

Potrivit art. 43 din Legea nr. 31/1990, sucursala este un dezmembrământ fără personalitate juridică al societății comerciale. Această subunitate este dotată de societate cu anumite fonduri, cu scopul de a desfășura o activitate economică, care intră în obiectul de activitate al societății. Sucursala dispune de o anumită autonomie, în limitele stabilite de societate.

Întrucât sucursala nu are personalitate juridică, ea nu poate participa în nume propriu la circuitul juridic. Actele juridice pe care le reclamă desfășurarea activității sucursalei se încheie de reprezentanții (prepușii) desemnați de societatea comercială.

Regimul juridic al sucursalei se aplică oricărui alt sediu secundar, indiferent de denumirea lui (agenție, reprezentanță etc.), căruia societatea care îl înființează îi atribuie statut de sucursală³.

Filiala. Potrivit art. 42 din Legea nr. 31/1990, filiala este o societate comercială cu personalitate juridică. Această societate, filiala, este constituită de societatea primară (societatea mamă), care deține majoritatea capitalului său. Din această cauză, deși este subiect de drept distinct, totuși, filiala este dependentă și se află sub controlul societății primare.

Ca persoană juridică, filiala participă la raporturile juridice în nume propriu, prin actele juridice ale reprezentanților săi, dobândește drepturi și își asumă obligații, cu angajarea unei răspunderi proprii.

Filiala se constituie într-una dintre formele de societate reglementate de art. 2 din Legea nr. 31/1990 și va avea regimul juridic al formei de societate în care s-a constituit.

---

³ Pentru a se evita confuziile din trecut, art. 43 alin. 5 din Legea nr. 31/1990 prevede că nu se pot înființa sedii secundare sub denumirea de filială.

Marea majoritate a contractelor pe care le încheie comerciantul asigurator se realizează prin intermediul sucursalelor ceea ce mă îndreptățește să întreb, în cazul unui litigiu, împotriva cui se va îndrepta asiguratul, are sucursale calitate procesuală pasivă, poate sta în proces în nume propriu?

Ab initio, trebuie pornit de la definiția sucursalei dată de către art. 43 din Legea nr. 31/1990⁴: sucursalele sunt dezmembrăminte fără personalitate juridică ale societăților comerciale și se înregistrează, înainte de începerea activității lor, în registrul comerțului din județul în care vor funcționa.

Ceea ce trebuie observat, încă de la început, este distincția dintre *personalitate juridică și capacitate*.

Personalitatea juridică reprezintă una dintre deosebirile fundamentale care există între societatea comercială și societatea civilă. Personalitatea juridică este atributul exclusiv al societății comerciale, ceea ce face ca aceasta să se distingă de asociații care o formează, este mai mult decât un contract de societate, este un subiect de drept distinct, cu patrimoniu propriu care îi permite să participe la circuitul civil prin asumarea de obligații și exercitarea de drepturi în nume propriu.

Faptul că societatea civilă nu are personalitate juridică nu o împiedică să participe la circuitul civil prin asumarea de obligații și exercitarea de drepturi. Distincția este aceea că activitate societății civile se desfășoară numai ca un contract și în limitele acestuia, nu ca un subiect de drept distinct.

Concluzia este că ambele forme de asociere, societatea comercială și societate civilă, pot participa la circuitul civil indiferent dacă sunt posesoare de personalitate juridică sau nu ceea ce presupune deținerea capacității.

Deci, sucursalele nu au personalitate juridică, nu acționează ca subiect distinct de drept, însă beneficiază din plin de capacitate juridică de exercițiu și de folosință. Aceasta deoarece ar fi imposibil de exercitat mandatul cu care au fost împuternicite de societatea mamă, de a încheia acte juridice în numele și pe seama acesteia. Aceasta este, de fapt, și

---

⁴ Legea nr. 31/1990 a fost modificată prin Legea nr. 441 din data de 27 noiembrie 2006 și publicată în Monitorul Oficial al României nr. 955 din data de 28 noiembrie 2006. Totuși, modificarea menționată nu afectează cu nimic definiția sucursalei.

menirea lor, de a reprezenta societatea în raporturile juridice cu terții. Ele nu acționează în nume propriu ci angajează drepturi și obligații ce trec direct în sfera societății mamă. Ar fi imposibil ca sucursala să încheie acte juridice în numele și pe seama societății mamă fără a avea capacitate⁵.

Aceasta este și opinia exprimată în doctrina juridică și în jurisprudență⁶, singura interdicție care se instituie sucursalelor este aceea de a sta în proces ca și reclamante; deci nu au calitate procesuală activă.

Calitatea procesuală presupune existența unei identități între persoana reclamantului și persoana care este titular al dreptului în raportul juridic dedus judecării (calitate procesuală activă) și, pe de altă parte, între persoana pârâtului și cel obligat în același raport juridic (calitate procesuală pasivă)⁷.

Mai mult decât atât, posibilitatea ca sucursala să stea în proces ca pârâtă, deci atribuirea calității procesuale pasive acesteia, rezidă și din art. 41 alin. 2 C.proc.civ.: asociațiile sau societățile care nu au personalitate juridică pot sta în judecată ca pârâte, dacă au organe proprii de conducere.

Interpretarea care s-a dat acestui text de lege de către instanțele de judecată este aceea că sucursala este, în sens larg, o societate⁸, și, prin urmare, îi sunt aplicabile dispozițiile art. 41 alin. 2 C.proc.civ.

De fapt, societatea de asigurări, în măsura în care ne-am afla în situația unei subrogări în dreptul asiguratului de tip CASCO împotriva persoanei vinovate de producerea unui incident auto asigurat conform unei asigurări

---

⁵ Condiția sine qua non pentru ca mandatarul să poate încheia actele juridice pe care le solicită mandantul este aceea de a avea aceeași capacitate deplină de exercițiu, precum persoana care l-a împuternicit, altfel, actele juridice sunt nule, mandatul încetând, așa cum rezultă din interpretarea per a contrario a dispozițiilor art. 1522 pct. 3 C.civ. - Fr. Deak, op. cit., 2001, p. 319.

⁶ G. Boroș, O. Spineanu-Matei, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 93; C.A. Brașov, secția civilă, decizia nr. 3/1996, în C.P.J. 1996, p. 120.

⁷ I. Stoenescu, S. Zilberstein, *Drept procesual civil. Teoria generală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 287.

⁸ C.A. Brașov, secția civilă, decizia nr. 3/1996, în C.P.J. 1996, p. 120; C.S.J., secția comercială, decizia nr. 906/1997, în *Buletinul Jurisprudenței - sucursalele fără personalitate juridică, dar care au organe de conducere, plan de cheltuieli și venituri, precum și cont bancar propriu, pot sta în judecată ca pârâte.*

obligatorii de tip RCA, este un chemat în garanție⁹ de drept, potrivit asigurării obligatorii de răspundere civilă în cazul prejudiciilor produse prin accidente de autovehicule, reglementată de către Legea nr. 136/1995. Prin urmare, în cazul în care s-ar produce un accident de circulație asigurătorul acordă despăgubiri, în baza contractului de asigurare, pentru prejudiciile de care asigurații răspund față de terțe persoane păgubite prin accidente de autovehicule și pentru cheltuielile făcute de asigurați în procesul civil – art. 49 din Legea nr. 136/1995. Deci societatea de asigurări este cea care va suporta eventualele cheltuieli în cazul în care pârâtul va cădea în pretenții, în baza contractului de asigurare RCA încheiat.

Mai mult decât atât, dacă se admite excepția lipsei calității procesuale pasive (obligându-l pe vinovat la suportarea pretențiilor reclamantului) înseamnă că pârâtul a căzut în pretenții și, prin urmare se va admite și cererea de chemare în garanție¹⁰. În situația de față nu mai este nevoie de o cerere de chemare în garanție și de încuviințarea acesteia deoarece garanția pe care este obligată să o asigure societatea de asigurări izvorăște din lege dar și din contractul de asigurare încheiat.

Situația de față ar fi una fără precedent, nemotivată și în afara oricărei norme juridice. Este de neconceput ca o persoană să se asigure¹¹ la o societate de asigurări și, în momentul producerii evenimentului asigurat, persoana care este datoare (în baza contractului de asigurare) să suporte prejudiciile, societatea de asigurări, să fie exonerată de răspundere, iar

---

⁹ Chemarea în garanție (art. 60-63 C.proc.civ.) reprezintă acea formă de participare a terților la activitatea judiciară care conferă uneia dintre părți posibilitatea de a solicita introducerea în proces a acelor persoane ce ar avea obligația de garanție sau de despăgubire în ipoteza în care partea respectivă ar pierde procesul - I. Leș, *Principii și instituții de drept procesual civil*, Ed. Lumina Lex, 1998, p. 107.

¹⁰ V. Ciobanu, G. Boroș, *Drept procesual civil. Curs selectiv, ediția a III-a*, Editura All Beck, București, 2005, p. 91.

¹¹ Contractul de asigurare este acea convenție prin care o persoană, asigurătorul, ia asupra sa riscul eventualității producerii unui eveniment, astfel asigurat, din sarcina unei alte persoane, asigurat, în schimbul unei sume de bani, primă de asigurare, obligându-se ca în eventualitatea producerii respectivului eveniment asigurat să repare prejudiciul produs de către asigurat sau să-l dezdăuneze cu o sumă de bani în cazul în care reparația nu este posibilă.

aceste cheltuieli să fie suportate de către asigurat, deși contractual obligația este în sarcina asiguratorului.

Concluzia care reiese din cele expuse este aceea că, în măsura în care sucursalele au buget propriu, organe de conducere proprii, participă din plin la eventualele litigii ca având calitate procesuală pasivă, invocarea acestei excepții va trebuie respinsă ca inadmisibilă.

Materia prescripției extinctive aplicabile în materia asigurărilor

Multe probleme ivite în practică se pun în legătură cu termenul de prescripție extintivă aplicabil asigurărilor, care sunt raporturile ce izvorăsc din contractele de asigurare sau dacă regresul asiguratorului este un raport juridic de asigurarea sau unul de natură civilă, din domeniul răspunderii juridice civile.

Potrivit art. 3 din Decretul nr. 167/1958 în raporturile ce izvorăsc din asigurare, termenul de prescripție este de 2 ani.

Prin urmare, așa cum a dispus legiuitorul, toate raporturile juridice care își au izvorul într-un raport juridic de asigurare, se vor prescrie, fără excepție în termen de 2 ani.

Nu poate fi admisă o altă părere conform căreia sunt raporturi care izvorăsc din asigurare numai acelea care se stabilesc între asigurat și asigurator, deoarece și cazul raporturile dintre asigurator și terț păgubit (în cazul în care asiguratorul plătește contravaloarea prejudiciului păgubitului asigurat al său și se subrogă în drepturile acestuia) sau asigurator și terț vinovat (în cazul în care asiguratorul recuperează prejudiciul de la terțul vinovat) izvorul acestora este contractul de asigurare. Ca atare rezultă clar și fără echivoc faptul că și aceste raporturi juridice sunt de asigurare și se prescriu în termenul special de 2 ani. Prin urmare, motivul, temeiul juridic, pentru care asiguratorul, subrogat în drepturile asiguratului său, poate solicita plata sumelor, plătite de către acesta asiguratului său, este contractul de asigurare.

Mai mult decât atât, nu pot fi admise ca pertinente susținerile conform cărora răspunderea pentru fapta ilicită s-ar aplică doar în cazul raporturilor juridice civile, fiind de notorietate științifică faptul că răspunderea pentru fapta ilicită prevăzută de Codul civil este aplicabilă și în cazul raporturilor comerciale în temeiul art. 1 alin. 2 C.com.

Conform principiului „*ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus*” norma juridică va fi interpretată *ad literam*, deoarece legiuitorul dacă ar fi dorit să menționeze aspecte speciale referitor la domeniul asigurărilor le-ar fi făcut expres. Prin exprimarea folosită în conținutul art. 3 alin. 2 din Decretul nr. 167/1958 legiuitorul a circumscris prescripției speciale de 2 ani toate raporturile juridice ce izvorăsc din asigurare, indiferent de natura lor, persoane sau alte criterii de clasificare.

Noutăți legislative

Legea nr. 304 din 13 noiembrie 2007 pentru modificarea și completarea Legii nr. 136/1995 privind asigurările și reasigurările în România introduce modificări esențiale în materia asigurărilor.

Astfel se modifică art. 8 din Legea nr. 136/1995 după cum urmează: „Avizarea și constatarea producerii riscurilor asigurate, evaluarea pagubelor, stabilirea și plata despăgubirilor ori a sumelor asigurate se efectuează în condițiile legii și ale normelor adoptate în baza legii de Comisia de Supraveghere a Asigurărilor, pentru asigurările obligatorii, sau ale contractului de asigurare, în cazul asigurărilor facultative.

Pentru evenimentele în care au fost implicate două vehicule, din care au rezultat numai pagube materiale, avizarea societăților din domeniul asigurărilor se poate face și în baza unui formular tipizat, eliberat de societățile din domeniul asigurărilor, denumit *constatare amiabilă de accident*, în care conducătorii vehiculelor respective consemnează circumstanțele producerii evenimentului, datele personale de identificare a vehiculelor implicate, precum și a propriilor asigurători.

Forma, dimensiunile, conținutul, precum și procedurile privind utilizarea formularului tipizat se stabilesc prin norme emise de către Comisia de Supraveghere a Asigurărilor.”

Ceea ce se dorește este simplificarea procedurilor pentru acordarea despăgubirilor în cazurile în care au rezultat doar daune materiale și nu și vătămări corporale sau decese ale persoanelor implicate, dar și decongestionarea birourilor poliției rutiere prin intermediul cărora se eliberau documentele pentru a se aviza daunele și pentru a se deschide dosarele de daună în vederea recuperării prejudiciilor.

Modalitatea simplistă de soluționare a tamponărilor este una mult așteptată, având în vedere faptul că, în cele din urmă, în cazul acestor incidente minore (având în vedere că nu au rezultat victime) ultimul cuvânt îl aveau tot societățile de asigurări.

Se dă glas astfel principiului permisivității raporturilor juridice din sfera dreptului privat, prin care indivizii, în cazul intereselor lor personale își pot alege conduita.

Ca atare, se concluzionează că sfera acestor raporturi sociale nu prezintă gradul de pericol social ridicat astfel încât să necesite implicare unui funcționar public putător al autorității de stat.

O altă modificare importantă este cea de la art. 43 din Legea nr. 136/1995 prin care se schimbă conținutul acestuia după cum urmează: „Despăgubirea se stabilește și se efectuează în baza asigurării valabile la data producerii accidentului, conform dispozițiilor art. 49, fără a mai fi necesar acordul asiguratului din cauza căruia s-a produs paguba, ori prin hotărâre judecătorească.”

Comparativ cu vechea reglementare, incorectă de altfel, prin care acordul asiguratului vinovat de producerea unui incident era obligatoriu pentru ca persoana prejudiciată să primească despăgubirea, noua normă juridică elimină acest formalist, întrucât răspunderea pentru consecințele faptelor pentru care se face vinovată persoana asigurată intervine în primul rând în temeiul legii (în cazul asigurărilor obligatorii) dublată fiind de răspunderea contractuală conform contractului de asigurare valabil în temeiul căruia asiguratorul despăgubește persoana prejudiciată de faptele de care se face vinovat asiguratul său.

Concluzii

Sper ca prezentul demers științific să aducă o nouă perspectivă atât în ceea ce privește materia asigurărilor dar și în ceea ce privește dreptul civil și dreptul procesual civil.

Situațiile abordate nu trebuie ca prin argumentele pe care le-am invocat să aducă o soluționare definitivă a problematicii existente ci au ca finalitate crearea unor noi perspective în lumina cerințelor legalității dar și întru respectarea intereselor participanților la circuitul juridic.

Bibliografie

- BOROI, G. & SPINEANU, Matei O., *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, Editura All Beck, București, 2005;
- CARAIANI, Gh. & TUDOR, M., *Asigurări. Probleme juridice și tehnice*, Ed. Lumina Lex, București, 2001;
- CĂRPENARU, St. D., *Drept comercial român*, ed. a VII-a, Ed. Universul Juridic, București, 2007;
- CIOBANU, V. & BOROI, G., *Drept procesual civil. Curs selectiv*, ediția a III-a, Editura All Beck, București, 2005.
- DEAK, Fr., *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, vol. II, ed. a III-a, Ed. Universul Juridic, București, 2006;
- LES, *Principii și instituții de drept procesual civil*, Ed. Lumina Lex, 1998;
- NEGRU, T., *Asigurări. Ghid practic*, Ed. C.H. Beck, București, 2006;
- STOENESCU & ZILBERSTEIN, S., *Drept procesual civil. Teoria generală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983;
- VĂCĂREL & BERCEA, F., *Asigurări și reasigurări*, ed. a II-a, Ed. Expert, București, 1992;

Drd. Dragoș-Mihail DAGHIE
Universitatea „Dunărea de Jos” Galați

Nora Andreea DAGHIE
CONCUBINAJUL - Familia din afara CĂSĂTORIEI

Résumé

„Ubi jus ibi remedium”

Depuis quelques années, le concubinage est devenu la forme moderne de cohabitation favorite par rapport au mariage classique, déterminé par des facteurs économiques et sociaux, et le changement de la mentalité. À première vue, les jeunes qui préfèrent le concubinage ont l'air d'afficher une attitude d'originalité face aux traditions. Même si la relation de concubinage n'est pas reconnue par la loi, rien n'empêche un couple de célibataires d'habiter et d'acquérir des biens ensemble, de contracter des dettes ou d'avoir des enfants. Il y a pourtant un problème qui reste: comment dépasseront-ils les situations critiques qui apparaissent lorsqu'ils rompent la relation, que celle-ci se détériore et que chacun demande sa part de tout ce qu'ils ont accumulé pendant le concubinage?

Rezumat

„Ubi jus ibi remedium”

În ultimii ani concubinajul este forma modernă de conviețuire preferată față de forma clasică a căsătoriei, iar la baza lui stau factori economici, sociali și de schimbare a mentalității. La prima vedere, tinerii care preferă concubinajul par să afișeze o atitudine de originalitate în fața tradițiilor. Deși relația de concubinaj nu este recunoscută de lege, nimic nu mai împiedică un cuplu necăsătorit să locuiască și să dobândească bunuri împreună, să contracteze datorii sau să dea naștere copiilor. Rămâne însă o problemă: cum vor depăși ei situațiile tensionate ce se ivesc atunci când relația se rupe, se deteriorează și fiecare își pretinde partea din tot ceea ce au acumulat pe parcursul...concubinajului.

Definiția concubinajului

Înainte de a încerca o definiție a concubinajului ar fi interesant de prezentat o enumerare a termenilor folosiți pentru a desemna acest tip de

relație. Varietatea lor este surprinzătoare și confuză. Iată, spre exemplificare, câțiva dintre cei mai utilizați termeni în țări europene:

- Franța - „union libre”, „concubinage”, „personne à charge”, „ceux qui vivent maritalement”, „mariage de fait”, „ménage de fait”;

- Germania - „partnerschaft”, „wilde ehe”, „faktische ehe”, „konkubinat”, „frue ehe”, „gervissenssehe”, „eheahnliche”, „ehe ohne transchein”;

- Marea Britanie - „ambnous marriage”, „informal marriage”, „unmarried cohabitation”, „de facto marriage”, „de facto relationship”.

Din această varietate semantică rezultă două constante: concubinajul reprezintă o situație de fapt și el se definește întotdeauna prin raportare la căsătorie, între cele două existând asemănări și deosebiri¹.

Indiferent dacă este o simplă etapă premergătoare căsătoriei sau un stil de viață rezultat dintr-o relație de lungă durată sau definitivă, concubinajul se definește prin raportare la căsătorie.

În dicționarul de drept privat, concubinajul este definit ca fiind „o conviețuire cu caracter de relativă stabilitate, între un bărbat și o femeie care nu sunt uniți între ei prin căsătorie”. Fiind o simplă stare de fapt, legea nu-i recunoaște niciun fel de efecte juridice proprii.

Dicționarul explicativ al Limbii Române oferă următoarea definiție pentru concubinaj: „conviețuirea unui bărbat cu o femeie, fără îndeplinirea formelor legale ale căsătoriei; căsătorie nelegitimă”.

În literatura de specialitate², concubinajul a fost definit ca o conviețuire de fapt între un bărbat și o femeie pe o perioadă relativ mai îndelungată de timp.

Concubinajul - parte a realității vieții sociale

Constituie, pentru fiecare dintre noi, un adevăr axiomatic, faptul că în țara noastră familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită, pe principiile moralei, pe respectul, pe egalitatea dintre bărbat și femeie, pe comunitatea de idealuri, afecțiunea, încrederea și sprijinul reciproc dintre

¹ G. Lupșan, *Dreptul familiei*, Ed. Junimea, Iași, 2001, p. 118.

² G. Lupșan, op. cit., p.119; A. Corhan, *Dreptul familiei. Teorie și practică*, Ed. Lumina Lex, București, 2005, p.57; T. Bodoașcă, *Dreptul familiei*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 55.

membrii ei, pe îmbinarea armonioasă a intereselor personale cu cele obștești.

Căsătoria reprezintă „izvorul de căpetenie a legăturilor ce se stabilesc între membrii unei familii.. celula de bază a societății noastre”³.

În țara noastră, deși, în marea majoritate a cazurilor izvorul de bază al legăturilor de familie se află în căsătorie, realitatea vieții sociale confirmă și existența concubinajului, ca legătură bazată pe înțelegerea dintre un bărbat și o femeie, în sensul de a conviețui în acest mod.

Legea română nu recunoaște concubinajul ca formă de conviețuire.

Potrivit prevederilor Codului familiei, în România, statul ocrotește din punct de vedere legal căsătoria și familia, adică apără interesele mamei și copilului și recunoaște căsătoria în fața ofițerului de stare civilă fără să facă vreo referire la concubinaj. Cu alte cuvinte nu există un semn de egalitate între căsătorie și concubinaj.

Majoritatea statelor europene însă au legiferat concubinajul mai ales din cauza numărului mare de copii născuți din cupluri necăsătorite. Pe locul întâi se află Islanda cu 65 % dintre copii proveniți din relații de concubinaj, urmată de Danemarca și Suedia cu 55 %, în timp ce în Marea Britanie proporția este de 40 %.

Și la noi, recensământul populației din 2002, a dovedit că din ce în ce mai multe cupluri de tineri aleg să trăiască împreună fără să-și legalizeze relația. Fenomenul uniunii consensuale (concubinajul) a început să câștige teren în detrimentul căsătoriei, astfel încât pentru prima dată s-a impus necesitatea înregistrării uniunii consensuale, ca tip de aranjament marital neconvențional. Potrivit datelor puse la dispoziție de Institutul Național de Statistică (INS), 828.000 de persoane au răspuns că trăiesc în concubinaj, ceea ce înseamnă 3,8 % din populația României. Însă cifra reală, susține sociologul Maria Voinea, s-ar putea să bată spre un milion de persoane.

Dintre persoanele care au declarat că trăiesc în uniune consensuală, 73,6% erau necăsătorite, 17,9 % divorțate, 7,1 % văduve și 1,4 % căsătorite (în acest caz, au recunoscut că, în afara relației legalizate, mai au o relație cu un amant/o amantă). Aproape jumătate dintre cei care au ales concubinajul sunt necăsătoriți și au vârste cuprinse între 20 și 34 de ani.

---

³ I.P.Filipescu, P. Aura, O. Colmuschi, I. Eremia, *Încheierea căsătoriei și efectele ei*, Ed. Academiei București, 1981, p. 11.

Preferința pentru uniunea consensuală se reflectă și în scăderea numărului de căsătorii. Potrivit datelor INS, în 2002 s-au înregistrat 129.018 de căsătorii, cu 30 % mai puține față de 1990. De altfel, numărul căsătoriilor înregistrate în 2002 a fost cel mai mic din toată perioada postbelică, înscriindu-se în tendința de scădere continuă care a început încă din 1991.

În situația în care societatea preferă concubinajul și nu căsătoria, o lege care să-l reglementeze și să ofere protecție socială acestei categorii de cupluri devine imperios necesară.

Din punct de vedere juridic, pe planul relațiilor personale nu există probleme. Fiecare își poate părăsi partenerul de viață atunci când consideră necesar. Este, de altfel, avantajul incontestabil și evident al unei asemenea relații. Dar, se pune problema care este regimul bunurilor dobândite în comun.

De remarcat este faptul că în sălile de judecată cele mai aprinse discuții sunt cele referitoare la bunurile agonisite de concubini. Fără îndoială, prezumția de comunitate prevăzută de art. 30 C.fam. nu funcționează în cazul concubinilor ca și în cazul soților. În raporturile patrimoniale dintre concubini, bunurile acumulate de aceștia devin proprietate comună pe cote-părți pentru fiecare în proporția în care a contribuit la achiziționarea lor indiferent pe numele căruia dintre ei s-a făcut actul de cumpărare⁴.

Aspecte deosebite apar și în ceea ce privește copilul născut ca urmare a unei relații neoficializate. Pentru că natalitatea în concubinaj nu este legiferată, copiii născuți sau concepuți în timpul concubinajului nu beneficiază de prezumție de paternitate, ei fiind considerați copii din afara căsătoriei. Dacă filiația față de mamă se poate dovedi ușor, nu același lucru se întâmplă referitor la filiația paternă. Tatăl își poate recunoaște paternitatea (printr-o declarație la serviciul de stare civilă sau printr-un înscris autentic în fața notarului ori la judecătoria) sau o poate tăgădui. În ceea ce privește obligația de întreținere între părinte și copil, aceasta se menține chiar dacă acel copil nu este rezultat dintr-o căsătorie, în schimb obligația de întreținere între concubini nu are nicio valoare juridică.

---

⁴ C. Ș. Morăreanu, *Concubinajul - realitate ce impune soluții legislative*, în *Curierul judiciar* nr.11-12/2004, p. 18.

De asemenea copiii care provin din relații de concubinaj sunt egali în drepturi cu cei născuți într-o căsătorie⁵.

Un aspect foarte sensibil care ar trebui luat în considerare, este acela că în țara noastră funcționează o serie de centre, case de tip familial sau fundații, care se ocupă cu îngrijirea copiilor abandonati, iar acești copii rămân luni sau chiar ani de zile neînregistrați după naștere. Aceștia, proveniți în marea majoritate din relații de concubinaj nu există practic din punct de vedere juridic.

Raportat la instituția căsătoriei, în relația de concubinaj nu există obligația de a purta un nume comun, obligația de fidelitate, obligația de coabitare, de sprijin moral reciproc, aspecte pe care cei mai mulți concubini nu le cunosc sau cărora nu le dau importanța cuvenită.

În România, în perioada mandatului 2000-2004 președintele Comisiei pentru Drepturile Omului din Camera Deputaților și liderul Partidei Romilor, Nicolae Păun, a inițiat un proiect de lege privind recunoașterea concubinajului ca formă de conviețuire socială. Proiectul a fost susținut de toți membrii Comisiei indiferent de partidul din care proveneau având ca motivație studiile sociologice alcătuite și ținând cont de indicatori, precum numărul copiilor născuți din cupluri necăsătorite și reducerea numărului căsătoriilor înregistrate după evenimentele din 1989(dacă în 1993, 15% din copii proveneau din cupluri necăsătorite în anul 2001 ponderea acestora a ajuns la 20% iar, în ceea ce privește căsătoriile, numărul acestora a scăzut de la 193.000 în anul 1990 la numai 136.000 în anul 2000).

Față de aceste constatări, sociologii susțin că cele mai importante cauze ale concubinajului sunt sărăcia și lipsa de perspective economice din ultimii ani. Acestea pun partenerii în situația de a nu-și putea concretiza relația sub forma căsătoriei, fie din cauza cheltuielilor pe care le implică un astfel de eveniment, fie că unul dintre parteneri are o situație materială precară neacceptată de familia celuilalt⁶.

În cuprinsul Proiectului de lege, concubinajul este definit ca „uniune consensuală care se legalizează printr-un contract încheiat în fața notarului

---

⁵ Potrivit art. 48. pct. 3 din *Constituția României* și art. 63 *C.fam* „ copilul din afara căsătoriei a cărui filiație a fost stabilită prin recunoaștere sau prin hotărâre judecătorească, are aceeași situație legală ca și copilul din căsătorie, bucurându-se de aceleași drepturi legale ca un copil din căsătorie”.

⁶ C. Ș . Morăreanu, op. cit., p. 19.

public, semnat de către cei doi parteneri și înregistrat într-un registru special, eliberându-se și un certificat persoanelor angajate într-o astfel de relație".

Potrivit acestei propuneri legislative partenerii sunt obligați să contribuie la cheltuielile comune ale locuinței și cele generate de menținerea acesteia în bună stare, intrând și cele privind educarea copiilor aflați în întreținere. În caz de separare bunurile dobândite în timpul concubinajului nu se împart în mod egal decât dacă acest lucru a fost stipulat în mod expres în contract. În cazul decesului unuia dintre parteneri bunurile de uz gospodăresc și locuința comună rămân în proprietatea supraviețuitorului și a copiilor rezultați din această legătură. Concubinajul încetează prin moartea unuia dintre parteneri, pe baza acordului liber exprimat în scris a partenerilor și înregistrat în registrul special și când intervine căsătoria între cei doi sau a unuia dintre ei cu o terță persoană.

Intră sub incidența Proiectului de lege privind concubinajul numai relațiile stabilite între parteneri care nu au relație familială concomitentă întemeiată pe căsătorie potrivit art.1 alin.3.

În text se mai dispune că acel concubin care a produs o vătămare corporală gravă, ce a cauzat invaliditate sau incapacitate de muncă celuilalt partener datorează acestuia întreținere.

Nesprijinit de societatea civilă și criticat fiind de biserică, actul normativ privind legiferarea concubinajului a rămas în fază de proiect.

Scurt istoric privind apariția concubinajului Concubinajul în Dreptul român

În Dreptul roman, concubinajul avea la bază inegalitatea socială a celor doi concubini, motiv pentru care erau lipsiți de „connubium”, adică de dreptul de a încheia o căsătorie legitimă în baza lui „ius civile”⁷.

În această postură se aflau, de exemplu uniunile dintre patricieni și plebei, cele dintre liberti și ingenui sau, mai târziu, dintre liberti și senatori, ori dintre soldați și concubinele lor, cât timp aceștia se aflau în exercițiul stagiului militar, sau dintre cetățeni și persoanele aflate în îndeplinirea unor meserii considerate dezonorante.

---

⁷ G. Lupșan, op. cit., p. 116.

În cazul „concubinatumului”, copiii rezultați din această relație nu erau considerați copiii tatălui. Tatăl avea însă posibilitatea de a-i adopta, iar mai târziu, în epoca dominatului, de a-i legitima. „Per a contrario”, copiii naturali nu intrau niciodată în puterea părintească, „patria potestas”.

Femeia nu avea obligația de fidelitate față de concubinul său, ca dovadă că „Lex Iulia de Adulteris” nu sancționa pe concubina adulterină. Totuși, la finele principatului se instituie obligația de fidelitate și interdicția pluralității relațiilor de „concubinatum” pentru același bărbat sau femeie.

Pe lângă „concubinatum”, Dreptul roman permitea și alte uniuni, „contubernium” și „matrimonium sine connubio”.

„Contubernium”, deși interzisă de lege, nu producea niciun efect juridic, întrucât constituia o simplă legătură de fapt între sclavi ori între oameni liberi și sclavi.

„Matrimonium sine connubio” reprezintă uniunea a două persoane care nu au „connubium” din cauza diferenței determinate de „status civitas” (diferența de cetățenie sau de naționalitate). Aceste persoane, care se căsătoreau astfel după „ius gentium” au dobândit cetățenie romană în momentul în care toți locuitorii imperiului au devenit cetățeni romani, putând să încheie căsătoria conform lui „ius civile”.

Asupra copiilor născuți din aceste uniuni tatăl nu dobânda „patria potestas”, cum nu dobânda nici „manus” asupra soției sale. Mai târziu prin concesiuni imperiale, se putea dobândi „ius connubi”⁸ și în virtutea acestuia prerogativele oricărui „pater familias”, și anume, „patria potestas” și „manus”.

Potrivit lui Iustinian, în sarcina tatălui natural a fost statuată o obligație de întreținere, obligația alimentară față de copiii născuți din astfel de uniuni, „sine justae nuptiae”, și au fost atribuite unele drepturi succesoriale femeilor și copiilor din aceste uniuni.

Generalizarea concubinajului ca o realitate socială

Instituția căsătoriei este și în prezent principala formă de existență a celei fundamentale a societății – familia. Cu toate acestea, atât istoria

---

⁸ „Ius connubi” sau „connubium” consta în dreptul de a încheia o căsătorie potrivit Dreptului civil român.

omenirii și a științei dreptului, cât și contemporaneitatea au consacrat, ca realitate socială incontestabilă, și o formă alternativă a căsătoriei între două ființe umane de sex opus. Este vorba de concubinaj numit și uniune consensuală⁹.

Studiile în materie a sociologilor români¹⁰, au evidențiat un fapt paradoxal, anume că uniunile consensuale propagă regula fidelității liber-consimțite cu mai multă tărie chiar decât mariajul.

Sub aspectul său de Drept civil, instituția căsătoriei este de dată relativ recentă, concubinajul existând atât înainte, cât și după apariția căsătoriei. Încă din antichitate, concubinajul a fost un mijloc de existență umană, bărbatul având dreptul să conviețuiască cu mai multe femei numite „concubine” care se bucurau de adevărate drepturi ce decurgeau din cutumele poporului respectiv și care ulterior puteau fi trecute în rândul nevestelor.

Cel care a introdus în Dreptul civil noțiunea de concubinaj cu rang de căsătorie dându-i efectele juridice corespunzătoare acesteia a fost Justinian. În Dreptul roman, concubinajul apare ca o căsătorie de rang juridic inferior. În acest sens trebuie menționată din „Corpus Juris Civilis”, „Lex Iulia de vi publica et privata”, care în Cartea a VII a, Digesta(Marcellus) conține următoarea dispoziție: „Niciunul dintre concubini nu va fi făcut vinovat de crimă de adulter pentru că trăiește în concubinaj, întrucât concubinajul există prin lege și acesta nu implică o pedeapsă”.

Această căsătorie de grad inferior avea motive dintre cele mai diverse, de la cele economice la cele psihologice.

În „jus valahicus” din timpul feudalismului românesc relațiile conjugale din afara căsătoriei, cât și cele din afara concubinajului notoriu - care nu era un fapt imoral - erau considerate infracțiuni și erau pedepsite ca atare.

Cercetarea sociologică a familiei tradiționale a reliefat că valoarea supremă a instituției căsătoriei o constituie autoritatea. Potrivit acesteia, structura familiei consacră superioritatea bărbaților asupra femeilor, a vârstnicilor asupra tinerilor și a părinților asupra copiilor. Actualmente - ca urmare a schimbării sistemului de valori morale în lumea contemporană -

---

⁹ C. Ș. Morăreanu, op. cit., p. 19.

¹⁰ C. Ciupercă, I. Mitrofan, *Revista Română de Sociologie* nr. 5-6 /1993, p. 496-498.

are loc o mutație prin care valoarea supremă a familiei moderne tinde să devină „cooperarea între parteneri”.

Apreciat de multe ori drept „căsătorie de probă”, concubinajul exprimă și astăzi un caracter notoriu de unitate stabilă, publică și liberă.

În acest sens, preferința pentru concubinaj sau uniunea consensuală între parteneri a devenit frecventă după 1970, atât în Europa, cât și SUA. Pe plan mondial, asistăm la o tendință din ce în ce mai pregnantă de înlocuire a mariajului legal constituit, ce se manifestă prin creșterea numărului de divorțuri concomitent cu reducerea numărului recăsătoririlor. Se are în vedere noul model familial, mai puțin restrictiv al uniunii consensuale.

Legiuitorii diferitelor state europene au recurs la crearea unui cadru legal pentru astfel de uniuni. În prezent Danemarca beneficiază de o astfel de lege intitulată „Legea înregistrării parteneriatului” ce a intrat în vigoare de la 1 iunie 1989, Belgia are „Legea privind legalizarea coabitării” din 23 noiembrie 1998 intrată în vigoare de la 1 ianuarie 2001, Aragonul și Catalonia - ca provincii cu legislație autonomă în cadrul Spaniei au o „Lege privind cuplurile necăsătorite”, Suedia are o lege similară intitulată „Legea parteneriatului familial”; mai au legislație asemănătoare Islanda („Registered Partnership Act” - 1996), Olanda („Registered Partnership Act” - 1998), Norvegia („Registered Partnership Act” - 1990).

De asemenea, sunt în curs de adoptare legi care au același obiect în Portugalia, Finlanda, Germania, Canada și Australia. Astfel de legi, sub titulatura de „common law” sau „informal marriage”, există actualmente, în zece dintre statele din componența SUA (Alabama, Colorado, Kansas, Rhode Island, South Carolina, Iowa, Montana, Oklahoma, Pennsylvania, Texas) și districtul Columbia¹¹.

Adoptarea unei legi privind concubinajul a fost rezultatul unui proces de 10 ani în Franța și s-a finalizat prin „Legea solidarității civile”, intrată în vigoare la 15 noiembrie 1999. Această lege conferă concubinului un drept de moștenire, de locațiune și ajutor reciproc, excluzând posibilitatea, asemeni situațiilor uniunilor homosexuale, ca cei doi concubini să poată adopta un copil.

În dreptul românesc, în lipsa unui act normativ care să confere un statut juridic legal concubinilor, și date fiind situațiile diverse ivite în practică, au

---

¹¹ C. Ș . Morăreanu, op. cit., p. 17.

existat încercări de aplicare prin analogie a dispozițiilor din materia căsătoriei.

Căsătoria nu se bucură de o definiție legală dar în literatura de specialitate¹² s-a afirmat că reprezintă uniunea liber consimțită dintre un bărbat și o femeie, încheiată cu respectarea dispozițiilor legale, în scopul întemeierii unei familii, termenul de uniune având o dublă semnificație de act juridic și de statut legal aplicabil soților pe toată durata raporturilor de căsătorie. Spre deosebire de căsătorie, concubinajul reprezintă uniunea de fapt cu caracter de relativă stabilitate dintre un bărbat și o femeie care nu sunt căsătoriți între ei din punct de vedere juridic, uniune care nu produce efecte juridice proprii și nu conferă concubinilor un statut juridic¹³.

Scopul concubinajului

Potrivit Proiectului de Lege privind recunoașterea concubinajului ca formă de conviețuire socială nr. 158/2002, concubinajul sau uniunea consensuală reprezintă „relația de fidelitate dintre două persoane de sex opus, adulte care-și manifestă dragostea reciprocă și angajamentul individual pentru atingerea unor scopuri de viață comune, prin aceea că locuind împreună și folosind în comun bunurile pe care le dețin, ei se comportă ca soț și soție”

Trebuie precizat că uniunea consensuală este adoptată în special de tineri ca o reacție la dificultatea asigurării condițiilor economice minime necesare pentru încheierea unei căsătorii. Însă concubinajul nu este un mod de-a conviețui câțiva ani înaintea căsătoriei sau de-a construi o a doua relație fără formele legale, ci un nou model de coabitare, susceptibil de a cunoaște în viitor, o mare extindere.

Astfel, pot fi cauze ale concubinajului:

– emanciparea societății românești sub influența (uneori chiar sub presiunea) modelului occidental (peste tot în lume numărul uniunilor consensuale este în creștere);

– cerințele crescânde de continuă calificare și educație, necesare asigurării unui loc de muncă corespunzător (școala durează mai mult);

---

¹² I. Albu, *Dreptul familiei*, E.D.P., București, 1975, p.34, T. R. Popescu, *Dreptul familiei. Tratat, vol. I*, E.D.P., București, 1965, p. 109.

¹³ E. Florian, *Dreptul familiei*, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 13.

- dorința tinerilor de a face carieră;
- lipsa unei locuințe și a unor surse de trai decent;
- inexistența unor avantaje sau politici de stat care să stimuleze întemeierea unei familii;
- bani insuficienți pentru oficializarea relației în condiții decente;
- dispariția unor restricții (specifice vechiului regim) care erau impuse modului de conviețuire.

Din cauza motivelor enumerate anterior, tinerii amână încheierea căsătoriei pentru o vârstă mai matură când speră că vor avea și resurse financiare mai solide.

În loc să se căsătorească la 25 de ani, se căsătoresc la 30-35 de ani și de aceea optează pentru formula tranzitorie a concubinajului.

În percepția bărbaților, concubinajul nu presupune răspunderi fundamentale. Statutul de bărbat căsătorit antrenează mult mai multe obligații în viziunea societății, a comunității, a familiei.

În concubinaj, în ceea ce privește femeia, în principiu, aceasta nu beneficiază de un statut diferit de cel al unei soții.

Un avantaj al concubinajului ar fi acela că partenerii sau concubinii împart cheltuielile generate de gospodăria casnică între ei, iar un dezavantaj ar consta în faptul că intră în conflict cu normele religioase.

Caracterele concubinajului

Concubinajul este o *conviețuire* dintre un bărbat și o femeie într-o perioadă relativ îndelungată de timp fără ca aceștia să fie căsătoriți între ei sau cu alte persoane, între care se stabilesc, „*de facto*”, raporturi asemănătoare celor dintre soți.

Concubinajul, potrivit poziției constante a doctrinei, deși nu este o legătură juridică, ci una de fapt, *nu este prohibit de lege*.

Din punct de vedere social, relațiile de cuplu pot îmbrăca forma aventurilor pasagere, a relațiilor de afecțiune platonică, a vieții în comun etc. Dintre acestea, numai acelea care se bucură de o anumită *stabilitate* produc efecte specifice Dreptului familiei, care pot fi comparate cu cele rezultând din căsătorie.

Din punct de vedere juridic, fenomenul este analizat sub denumirea de *concubinaj* sau *uniune liberă*. Termenul de concubinaj („cum cubare” - a trăi

împreună), pune accent pe elementul material al relației dintre parteneri. Noțiunea de uniune liberă pune accent pe elementul intențional al legăturii dintre membrii săi. În dreptul comparat modern, în general, este folosit termenul de „uniune liberă”, considerat a fi mai adecvat concepției actuale cu privire la acest fenomen¹⁴.

Concubinajul reprezintă, în ultimă instanță, faptul pentru un bărbat și o femeie, care nu sunt căsătoriți între ei sau cu alte persoane, de a întreține relații personale și patrimoniale caracterizate printr-o anumită *durată, notorietate, unitate și stabilitate*, asemănătoare persoanelor căsătorite¹⁵.

Această definiție caracteristică concubinajului ne este sugerată de unele dispoziții legale în vigoare și anume:

- art. 4 din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie¹⁶, conform căruia de efectele acesteia, adică ale acestei legi, beneficiază și persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, dovedite pe baza anchetei sociale;

- art. 2 alin. 3 din Legea nr. 416/2001 cu privire la venitul minim garantat¹⁷, potrivit căruia este asimilat termenului de familie, bărbatul și femeia necăsătoriți, cu copiii lor și ai fiecăruia dintre ei, care locuiesc și gospodăresc împreună;

- art. 60 alin. 3 C.fam., care se referă la conviețuirea mamei cu pretinsul tată al copilului din afara căsătoriei

Cu toate că nu este permisă sau prohibită expres de lege, starea de concubinaj, în esența ei trebuie să fie conformă cu ordinea publică, să nu încalce drepturile altor persoane și să nu fie fondată pe o cauză ilicită.

În cazul concubinajului dintre o persoană căsătorită și o persoană necăsătorită sau dintre două persoane căsătorite cu alte persoane, caracterul imoral și chiar ilicit al acestuia este evident.

Spre deosebire de căsătorie, care are la bază un act juridic și care conferă un statut social, o stare de drept, indiferent de existența sau inexistența relațiilor intime dintre soți, concubinajul are, deci, la bază o stare de fapt

---

¹⁴ M. Tomescu, *Dreptul familiei. Protecția copilului*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 123.

¹⁵ T. Bodoască, op. cit., p. 55.

¹⁶ Publicată în M. Of., Partea I, nr. 367/29 mai 2003.

¹⁷ Publicată în M. Of., Partea I, nr. 401/20 iulie 2001 cu modificările și completările ulterioare.

caracterizată prin *conviețuirea partenerilor*, relațiile intime fiind de esența acestuia¹⁸.

Pentru a ne afla în fața unei vieți de familie trebuie să fi existat o comunitate de viață tradusă printr-o coabitare a soților. Astăzi, în legislație și în practica judecătorească, concubinajul este surprins prin prisma *coabitării îndelungate și notorii a partenerilor*; a aparenței exterioare a unui menaj etc.

Deci, relațiile intime dintre parteneri trebuie să aibă stabilitate prelungită, să-ndeplinească o condiție de durată și de notorietate.

Pe lângă caracterul notoriu și durabil, starea de concubinaj trebuie să se întemeieze pe *acordul concubinilor*. Altfel spus, nimeni nu poate fi forțat să intre sau să rămână în stare de concubinaj. Deci, ca și la încheierea căsătoriei, concubinajul trebuie să fie liber consimțit, conștient și lipsit de vicii și nu trebuie să îmbrace nicio formă solemnă, spre deosebire de aceasta.

Statisticile dovedesc că fenomenul concubinajului ia amploare în dauna căsătoriei, motiv pentru care, în unele state, importanța în plan juridic a fenomenului a fost oglindită de unele modificări legislative¹⁹.

Concubinajul este un fenomen *contrar tradiției creștine*, determinat în principal de precaritatea educației persoanei, de insecuritatea economică și socială a familiei, precum și de oarecare rigiditate juridică în ceea ce privește procedura desfacerii căsătoriei prin divorț.

Deoarece căsătoria este monogamă, concubinajul nu poate fi, în principiu, decât *monogam*. Așa fiind, conviețuirea partenerilor trebuie să fie *exclusivă*. De asemenea, fapta unuia dintre ei de a se căsători cu altă persoană nu constituie bigamie, conform art. 303 C.pen. deoarece, nefiind

---

¹⁸ Dacă în practică se pot întâlni așa numitele „căsătorii albe”, în care soții nu conviețuiesc și nu întrețin relații intime (de ex.: căsătoriile fictive), „concubinajele albe” sunt inexistente, pentru că ceea ce conferă substanță stării de concubinaj este tocmai conviețuirea partenerilor, G. Lușan, op. cit., p. 118.

¹⁹ În Franța, concubinajului îi sunt destinate dispozițiile art. 515-518 Cod civil. De asemenea, sunt reglementate în așa zisele pacte civile de solidaritate, contractele încheiate între persoanele majore de sex diferit sau de același sex. Astfel de pacte îi conferă concubinului un drept de moștenire și locațiune, ajutor reciproc și impozit comun.

căsătoriți între ei sau cu alte persoane, nu există calitatea de soți, condiție eventuală pentru aplicabilitatea normelor juridice respective.

Raporturile juridice personale și patrimoniale dintre concubini și copiii lor vor fi guvernate de acele norme juridice în care se pune condiția calității de părinte. Astfel, spre exemplu, dispozițiile art. 97 C.fam. referitoare la drepturile și îndatoririle părinților față de copiii lor minori, vor fi incidente și în ceea ce-i privește pe concubini.

Pe de altă parte, concubinajul presupune, deopotrivă pentru bărbat și pentru femeie, posibilitatea *de a pune capăt unilateral conviețuirii dintre ei*, fără ca din această ruptură să se nască vreun drept pentru cel care stăruie în menținerea ei și vreo obligație pentru cel care renunță.

Oricum, concubinajul rămâne o situație de fapt în care, în principiu, raporturile personale și patrimoniale dintre concubini și cele dintre ei și terți sunt supuse normelor juridice de drept comun, iar raporturile dintre aceștia și copiii lor minori sunt rânduite, tot în principiu, de normele Dreptului familiei.

În dreptul comparat, concubinajul sau uniunea liberă are un regim destul de diversificat²⁰.

Fenomenul este sesizat în țările „common-law” de peste Atlantic: după o perioadă de viață în comun anumite drepturi care rezultă din concubinaj sunt recunoscute, în general din momentul încetării lui: de exemplu o obligație alimentară (Ontario, după 5 ani de conviețuire), partajul bunurilor (Noua Zeelandă, după 2 ani de conviețuire), un drept de succesiune (New Hampshire, SUA după 3 ani de conviețuire), o indemnizație în caz de despărțire abuzivă (California, după 1 an de conviețuire).

În țările est-europene, apropierea dintre uniunea liberă și căsătorie este sensibilă²¹.

În mod similar, și în America Latină²² concubinajul este foarte răspândit și adesea greu de diferențiat de căsătorie²³.

---

²⁰ Este vorba fie de un drept al jurisprudenței, precum în Franța, fie de un drept contractual, întâlnit în țările anglo-saxone de peste Atlantic. Există și țări în care legiuitorul sau judecătorul contemporan apropie, într-un fel sau altul, concubinajul de căsătorie.

²¹ În Slovenia, concubinajul este asimilat căsătoriei, drepturile succesoriale fiind subînțelese, dacă uniunea a durat "o perioadă lungă de timp", A. Corhan, op. cit., p. 59.

Încetarea relațiilor dintre concubini Ruptura voluntară

Concubinajul poate înceta prin una dintre următoarele modalități : prin voința unilaterală a unuia dintre concubini, prin decesul unuia dintre concubini sau declararea judecătorească a morții unuia dintre aceștia sau când intervine căsătoria, fie între aceștia , fie a oricăruia dintre ei, cu o terță persoană.

Concubinii pot pune capăt legăturii lor fără îndeplinirea vreunei condiții de formă, spre deosebire de soți.

Situația de fapt creată ca urmare a constituirii concubinajului, poate fi dizolvată prin simpla voință unilaterală a unuia dintre concubini de a întrerupe conviețuirea. În dreptul nostru, această destrămare a concubinajului nu poate da dreptul, ca în cazul desfacerii căsătoriei, la daune-interese sau la o indemnizație.

Jurisprudența franceză a decis admisibilitatea, pe baza răspunderii delictuale, a acordării unei indemnizații de "divorț" pentru concubina care, după ce i s-a creat impresia că partenerul său dorește să întemeieze o familie, a fost abandonată de acesta, după o perioadă îndelungată de conviețuire, cu câteva zile înainte de nașterea copilului lor²⁴.

De asemenea, judecătorii au reținut valabilitatea promisiunii concubinului de a plăti o sumă de bani concubinei, în cazul în care el o părăsește, la baza acestui act stând o obligație naturală²⁵.

Pentru calcularea cuantumului indemnizației se ține seama și de durata legăturii de concubinaj, destrămarea acesteia fiind cu atât mai prejudiciabilă, cu cât viața în comun a concubinilor a fost mai îndelungată.

În plus, cel care se simte trădat și abandonat într-o relație de concubinaj, dorește să obțină de la celalalt nu numai o compensație de natură financiară, ci mai ales, o recunoaștere publică a culpei acestuia în destrămarea vieții lor de familie „*de facto*”.

---

²² În Bolivia, concubinajul are aceeași valoare cu căsătoria, după 5 ani de coabitare sau după 2 ani, dacă în acest timp s-au născut și copii.

²³ G. Lușan, op. cit., p. 118.

²⁴ Idem, p. 121.

²⁵ Ibidem.

În dreptul nostru, s-a hotărât că angajamentul luat de concubin de a plăti o sumă de bani concubinei sale, în cazul întreruperii conviețuirii, are o cauză ilicită și deci nu produce niciun efect juridic, potrivit art. 906 și art. 968 C.civ.²⁶.

Unui concubin nu-i este permis să se îmbogățească în dauna celuilalt, la adăpostul unei greșite și exagerate înțelegeri a principiilor moralei privind conviețuirea dintre un bărbat și o femeie în afara căsătoriei. Drept urmare, s-a dispus că pretențiile concubinei de a i se plăti remunerația cuvenită pentru timpul cât a prestat servicii concubinului pârât sunt admisibile.

Jurisprudența a constatat nulitatea unor contracte de vânzare-cumpărare sau de întreținere pentru cauza imorală, când s-a stabilit că asemenea contracte ascund donații deghizate, încheiate pentru a-l determina pe cel gratificat să înceapă sau să întrețină relații de concubinaj, ori să fie remunerat pentru aceasta²⁷.

Într-o speță²⁸, instanța judecătorească a reținut că, dacă doi concubini încheie între ei un contract de vânzare-cumpărare, a unui imobil, chiar dacă actul ascunde o donație simulată, contractul nu poate fi desființat pe considerentul că ar avea o cauză ilicită - continuarea relațiilor de concubinaj - cât timp se face dovada că între concubini există o puternică afecțiune, donatarul acordând îngrijiri donatorului suferind de o boală cronică, cei doi căsătorindu-se la scurt timp de la încheierea contractului.

În ceea ce privește liberalitățile între concubini, acestea produc efectele din dreptul comun, afară de cazul când sunt făcute pentru o cauză imorală²⁹.

Privitor la donațiile dintre concubini, fondate pe o cauză imorală, s-a decis că acestea devin valabile dacă ulterior se încheie căsătoria între aceștia, deoarece căsătoria exclude ideea că, prin perfectarea contractului de donație, s-a urmărit determinarea uneia dintre părți să intre sau să mențină relația de concubinaj cu cealaltă parte³⁰.

---

²⁶ G. Lupșan, op. cit., p. 129.

²⁷ E. Safta-Romano, „Despre consecințele juridice ale unor relații patrimoniale dintre persoanele fizice”, în R.R.D nr. 8/1988, p. 15 și urm.

²⁸ T.J. Suceava, sec. civ, dec nr. 940/1982, în R.R.D nr.7/1983, p. 57-58.

²⁹ A. Pricopi, *Căsătoria în dreptul român*, Ed. Lumina Lex, București, 2000, p. 32.

³⁰ T.J. Timis, sec. civ., dec. nr. 1273/1971, în R.R.D. nr. 5/1972, p. 157.

Așa cum am arătat, regimul comunității de bunuri nu folosește concubinilor, în raporturile patrimoniale dintre aceștia fiind aplicabile dispozițiile de drept comun, care reglementează proprietatea comună pe cote-părți, în măsura în care este dovedită existența unei asemenea proprietăți. Dovada proprietății indivize trebuie făcută în raport cu fiecare bun pretins, nu în raport cu totalitatea bunurilor. Contribuția concubinilor la dobândirea bunurilor în timpul conviețuirii lor este o chestiune de fapt și poate fi lămurită pe baza probelor administrate.

Contribuția materială a concubinilor se poate determina ținându-se seama de proporția veniturilor din muncă, cu care au contribuit la cheltuieli în cadrul gospodăriei comune, de valoarea muncii depuse pentru creșterea copilului rezultat din aceste relații cât și de valoarea muncii depuse în gospodărie³¹.

În Spania (Aragon și Catalonia), încetarea concubinajului poate interveni dacă unul dintre concubini părăsește nejustificat domiciliul pe o perioadă mai mare de un an; în acest caz în dreptul francez, concubina poate păstra locuința comună³².

Ar fi de observat că încetarea relațiilor de concubinaj, la fel ca și în cazul desfacerii căsătoriei prin divorț, poate afecta nu concubinii, ci, în primul rând pe copiii lor minori, care astfel sunt lipsiți de dreptul de a crește alături de părinții lor, deoarece ocrotirea acestora prin părinți, evident va fi scindată ori, mai grav, va fi înlocuită cu una dintre formele protecției alternative³³.

Ruptura involuntară

În dreptul nostru, în cazul decesului unuia dintre concubini, în principiu celuilalt concubin nu i se recunoaște un drept de succesiune, spre deosebire de soți. Oricât de durabil ar fi concubinajul, acesta nu conferă vocație succesorală legală concubinului supraviețuitor³⁴. S-a decis că, acesta poate pretinde numai drepturile rezultând din contribuția (dovedită) adusă la achiziționarea unor bunuri în timpul concubinajului, inclusiv sumele de

³¹ M. Tomescu, op. cit., p. 125.

³² A.Pricopi, op. cit., p. 32.

³³ T. Bodoască, op. cit., p. 58.

³⁴ F. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 112.

bani depuse la C.E.C. sau alte unități bancare.³⁵ Evident, concubinul supraviețuitor poate avea și drepturi succesoriale, dar numai pe cale testamentară, în calitate de legatar.

În practică, se pune problema cauzei imorale și în legătură cu legatul făcut concubinului. În literatura de specialitate³⁶ și în practica judiciară³⁷, se admite soluția potrivit căreia, concubinajul în sine nu este o cauză de nulitate a liberalității. Așa cum am arătat, și în cazul donațiilor, numai legatul făcut pentru a determina începerea sau continuarea relațiilor de concubinaj este nul, având cauza imorală³⁸.

O altă problemă care se pune în practică, este aceea a temeiului juridic al indemnizației solicitate și recunoscute ca despăgubire concubinei, în cazul decesului partenerului ei de viață, dacă decesul a fost provocat de o terță persoană. În acest sens, instanța supremă³⁹, a decis că acțiunea pentru valorificarea dreptului la despăgubiri civile în cazul morții susținătorului, aparține acelor persoane care fac dovada că au fost întreținute de victimă (concubina, copilul care a rezultat din concubinaj) și că au suferit o pagubă, ca urmare a uciderii acestuia. Așa fiind, în cazul în care în urma faptei ilicite victima a decedat, concubina sa, mamă a unor copii minori, are dreptul la despăgubiri pentru întreținerea lor, dacă face dovada că, prin moartea concubinului, copiii au suferit un prejudiciu, indiferent dacă acesta o presta benevol sau în baza unei obligații legale.

Tot practica a generat și întrebarea cine va suporta cheltuielile de înmormântare ale concubinului în cazul în care la momentul decesului său are soție supraviețuitoare și copii în viață, persoane care culeg moștenirea lăsată de defunct (adică bunurile proprii ale defunctului și cele dobândite în timpul căsătoriei soților, inclusiv în perioada separației în fapt). Cu referire la această situație de speță, obligația de plată a cheltuielilor de înmormântare ale defunctului incumbă, legal, moștenitoarelor legale ale

---

³⁵ F. Deak, op. cit., p.112; Trib. Suprem, sec. civ., dec. nr. 1047/1981, în C.D., 1981, p. 54-56.

³⁶ F. Deak, op. cit., p. 174.

³⁷ Trib. Suprem, sec. civ., dec. nr.144/1983, în R.R.D. nr. 2/1984, p. 104; T.J. Cluj, sec. civ., dec. nr. 1219/1983, în R.R.D. nr. 5/1984, p. 59.

³⁸ În practica instanțelor franceze concubinajul, în sine, chiar dublat de adulter, nu este considerat cauză imorală.

³⁹ Trib. Suprem, sec. militară, dec. nr. 33/1988, în R.R.D nr. 8/1989, p. 75.

defunctului, respectiv soției și fiicei acestuia, nicio altă persoană nefiind obligată să suporte aceste cheltuieli⁴⁰.

Plata cheltuielilor de înmormântare ale defunctului constituie o obligație a moștenitorilor acestuia (universali și cu titlu universal) și nu a altei persoane, fie ea și concubină.

Bibliografie

- ALBU, I, *Dreptul familiei*, E.D.P., București, 1975;
BODOASCĂ, T., *Dreptul familiei*, Ed. All Beck, București, 2005;
CIUPERCA, C, MITROFAN I., *Revista Română de Sociologie* nr. 5-6 /1993;
CORHAN, A, *Dreptul familiei. Teorie și practică*, Ed. Lumina Lex, București, 2005;
DEAK, F, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Universul Juridic, București, 2002;
FILIPESCU, I.P., AURA, P., COLMUSCHI, O., EREMIA, I., *Încheierea căsătoriei și efectele ei*, Ed. Academiei București, 1981;
FLORIAN, E, *Dreptul familiei*, Ed. Lumina Lex, București, 1997;
FRENȚIU, G, „Plata de către un concubin a cheltuielilor de înmormântare ale concubinului său decedat, în „Curierul judiciar” nr. 1/2006;
LUPȘAN, G., *Dreptul familiei*, Ed. Junimea, Iași, 2001;
MORAREANU, C.Ș., *Concubinajul - realitate ce impune soluții legislative*, în *Curierul judiciar* nr.11-12/2004;
POPESCU, T. R., *Dreptul familiei. Tratat, vol. I*, E.D.P., București, 1965;
PRICOPI, A, *Căsătoria în dreptul român*, Ed. Lumina Lex, București, 2000;
SAFTA-ROMANO, E, „Despre consecințele juridice ale unor relații patrimoniale dintre persoanele fizice”, în *R.R.D* nr. 8/1988;
TOMESCU, M., *Dreptul familiei. Protecția copilului*, Ed. All Beck, București, 2005;

Drd. Nora Andreea DAGHIE
Universitatea „Dunărea de Jos” Galați

---

⁴⁰ G. Frențiu, „Plata de către un concubin a cheltuielilor de înmormântare ale concubinului său decedat, în „Curierul judiciar” nr. 1/2006, p. 18-23.

Nicu DURET, Gabriela MIRONOV
PRINCIPALELE IMPOZITE ȘI TAXE ÎN ALTE STATE EUROPENE

Résumé

En ce qui concerne l'adoption d'un nouveau système fiscal, il est très important d'avoir en vue l'impact que celui-ci a sur les compagnies dans l'adoption des décisions de développement, puisque la pratique d'un système d'impôt qui tend à « confisquer » les revenus ne motive pas les investissements, accentue l'évasion fiscale et la corruption, phénomènes alimentés aussi par l'inflation qui conduit à la pratique d'un système d'impôt indexé.

La plupart des pays trouvés en transition ont promu dans la première partie de cette décennie des réformes fiscales importantes, qui ont visé premièrement à introduire l'impôt fondé sur des taxes à valeur ajoutée, au lieu du système « en cascade » d'impôt sur la circulation des marchandises ; les principaux organismes économiques et financiers internationaux estiment de façon générale que les économies des pays en transition évoluent vers une structure qui leur est propre, puisque la transition dans le domaine fiscal a été un procès ad hoc, accompagné par des progrès non-uniformes.

Rezumat

În adoptarea unui nou sistem fiscal este foarte important să se aibă în vedere impactul pe care acesta îl are asupra firmelor în adoptarea deciziilor de dezvoltare, deoarece practicarea unui sistem de impozitare ce tinde să confişte veniturile nu motivează înclinația spre investiții, accentuează evaziunea fiscală și corupția, fenomene alimentate și de inflație care conduce la practicarea unui sistem de impozitare indexat.

Majoritatea țărilor aflate în tranziție au promovat în prima parte a acestui deceniu importante reforme fiscale, care au urmărit în primul rând introducerea impozitului bazat pe taxe pe valoare adăugată, în locul sistemului în cascadă de impozit pe circulația mărfurilor, apreciindu-se în ansamblu, de către principalele organisme economice și financiare internaționale, că economiile țărilor în tranziție evoluează către o structură proprie acestor țări, deoarece tranziția în domeniul fiscal a fost un proces ad-hoc, însoțit de progrese neuniforme.

1. ALBANIA

În Albania, cota de impozite pe profit este stabilită de la 1 ianuarie 2005 la 23% (redușă de la 25%, cu posibilitatea reducerii pe viitor la 20%).

Dividendele, redevențele, dobânzile sau beneficiile transferate unor companii nerezidente se impozitează cu 10%, prin reținere la sursă¹. Cota de TVA, este stabilită la 20%, dar persoanele care nu realizează venituri mai mari de 8 milioane Leka (ALL)² anual nu sunt plătitori de TVA.

Impozitarea veniturilor persoanelor fizice se face pe baza unui barem progresiv, cu cinci cote de impunere cuprinse între 5% (pentru un venit anual între 14.000 și 40.000 Leka) și 30% (pentru venituri mai mari de 500.000 Leka). Contribuțiile sociale obligatorii ale angajaților totalizează 11,2% din venitul brut, iar cele ale angajatorilor 30,7%.

2. BOSNIA- HERȚEGOVINA³

Cota de impozit pe profit este de 30%. Societățile nou înființate beneficiază de o scutire totală de la plata impozitului pe profit în primul an de activitate și de scutiri parțiale (70%, respectiv 30%) pentru următorii doi ani de activitate.

Taxa pe valoarea adăugată, a fost implementată în Bosnia cu începere din 2005, înlocuind vechea taxă generală asupra vânzărilor. Cota standard este de 20%, o cotă redusă de 10% fiind aplicată pentru servicii, produse de strictă necesitate, suveniruri și produse certificate ca ecologice.

Veniturile persoanelor fizice de la funcția de bază se impozitează cu 5%. Pentru veniturile suplimentare dintr-un alt loc de muncă, menționate expres în legislația fiscală, cota de impunere este de 30%. Pentru orice alte

---

¹ Același impozit final este perceput și pentru onorariile corespunzătoare unor servicii tehnice, manageriale, financiare sau de asigurări

² 1 leka albaneză= 0,008 euro

³ Pentru detalii a se consulta informațiile pe site-ul M.F. din Bosnia Herțegovina, www.Fmf.gov.ba.

venituri, se percepe un impozit de 50%. Contribuțiile sociale obligatorii totalizează 32% din salariul brut pentru angajator și 11,5% pentru salariat⁴.

3. BULGARIA

În materia impozitului pe profit, subiecții impozabili în Bulgaria sunt entitățile rezidente, entitățile finanțate de stat și sediile permanente ale entităților nerezidente⁵. Societățile rezidente datorează impozit pe profit pentru beneficiul lor mondial, inclusiv pentru dividendele distribuite.

Dividendele sau profitul din lichidarea unei persoane juridice bulgare, plătite unei persoane fizice sau juridice rezidente într-un stat membru al Uniunii Europene, nu se impozitează prin reținere la sursă, dacă aceasta a deținut mai mult de 20% din acțiunile sau părțile sociale ale unei societăți bulgare, pentru cel puțin un an.

În vederea determinării bazei impozabile, sunt considerate deductibile toate cheltuielile care au concurat la realizarea de profit. Din contră, nu sunt deductibile: cheltuielile pentru automobile, primele pentru asigurări de viață și alte asigurări personale, dividende plătite acționarilor, penalitățile, etc. În general plus-valorile realizate sunt impozabile, excepție făcând cele obținute din tranzacții cu acțiuni cotate la bursa de valori bulgară.

Nu sunt incluse în baza de impozitare câștigurile obținute din tranzacții pe o bursă autorizată să funcționeze în Bulgaria.

Pierderile fiscale, pot fi în principiu reportate pentru o perioadă de cinci ani, mai puțin în cazurile de fuziune sau de transformare a societății.

Cota de impozit pe profit este în prezent de 15% (față de 23,5% în 2003 și 19,5% în 2004). Practic, cota era mai mare anterior anului 2005, întrucât ea era compusă dintr-o cotă de impozit percepută la nivel național (15%) și o cotă de impozit percepută de municipalități. Pentru a putea face față

---

⁴ În Republica Srpska (entitatea sârbă din Bosnia Herțegovina) există un regim fiscal distinct: profitul este impozitat la nivel de 10%, cotele de Tva sunt stabilite la 18 și 8%, veniturile sunt impozitate cu 10%, iar contribuțiile sociale obligatorii totalizează 42%.

⁵ În sensul legii bulgare, prin „entități” se înțeleg societățile pe acțiuni, societățile în nume colectiv, și societățile cu răspundere limitată.

puternicei concurențe fiscale din zona centrală și de sud-est Europeană, Bulgaria a fost nevoită să renunțe la această din urmă cotă⁶.

Bulgaria a pus și ea în practică anumite măsuri incitative. Astfel, de la 1 ianuarie 2003 a fost creată posibilitatea obținerii unui credit fiscal pentru încurajarea investițiilor în zonele cu șomaj ridicat. Impozitul pe profit este redus cu 10% din investiție, dacă aceasta reprezintă o contribuție nouă la capitalul societății, utilizată pentru achiziționarea, ameliorarea, modernizarea sau reconstrucția de imobile, echipamente sau linii telefonice. Creditul fiscal poate fi folosit în următorii 5 ani.

Tot de la această dată, o societate care desfășoară activități de producție poate beneficia de un credit fiscal de 100% pentru cinci ani, dacă:

Este înregistrată și are active imobiliare pe termen lung, într-o zonă cu șomaj ridicat; 80% din salariați locuiesc în aceea zonă; societatea plătește contribuțiile sociale și celelalte impozite.

Plata impozitului pe profit presupune efectuarea unor plăți anticipate, lunare sau trimestriale (în funcție de rezultatele financiare din anii precedenți). Regularizarea plăților astfel efectuate se face până la data de 31 martie a anului următor anului fiscal.

Bulgaria nu permite impozitarea la nivelul grupurilor de societăți.

Impozitul pe venit, este datorat de rezidenți, pentru beneficiul mondial pe care îl realizează, și de nerezidenți pentru veniturile obținute din Bulgaria. O persoană este considerată rezidentă în Bulgaria, dacă: are un domiciliu permanent în Bulgaria; locuiește în Bulgaria mai mult de 183 de zile în decursul unui an fiscal.

Baza de impozitare, este constituită din mai multe categorii de venituri: venituri din muncă, venituri comerciale și din activități profesionale, câștiguri din tranzacții cu active mobiliare sau imobiliare, venituri din închirierea bunurilor mobile sau imobile, venituri diverse.

Sunt scutite de impozitare:

- pensiile și alte compensații plătite caselor de asigurări sociale;
- indemnizațiile primite în baza unui contract de asigurare de bunuri sau de persoane;
- ajutoarele sociale și bursele educaționale;
- veniturile agricole;

---

⁶ *Taxation in Europe*, op. cit., p.44

- remunerațiile plătite într-o monedă străină autorilor, oamenilor de știință și artiștilor bulgari, dacă acestea au fost impozitate în străinătate;
- dobânzile primite pentru depozitele în băncile din Bulgaria;
- veniturile din jocurile de noroc.

Pentru veniturile de natură comercială și pentru veniturile din activități profesionale, o serie de deduceri sunt acordate, acestea fiind determinate în funcție de tipul de activitate și de venitul obținut. În general, sunt deductibile din baza de impozitare, toate contribuțiile sociale obligatorii, contribuțiile sociale voluntare, donațiile în favoarea instituțiilor de educație sau a instituțiilor medicale.

Există cote de impunere distincte pentru alte categorii de venituri, impozitate de regulă prin reținere la sursă: 15% pentru dividende și dobânzi, 7% pentru veniturile din lichidarea unei persoane juridice. Veniturile din tranzacțiile imobiliare sunt impozitate cu 15%, însă un procent de 20% din baza de impozitare constituie o cheltuială deductibilă. Pierderile fiscale pot fi reportate pentru viitor (carry forward), pentru o perioadă de cinci ani.

Plata impozitului pe venit, trebuie făcută (de regulă pentru diferențele care au mai rămas de plătit) în termen de 30 de zile de la data depunerii declarației fiscale, anume data de 15 aprilie din anul fiscal următor. Pentru contribuabilii care plătesc anticipat impozitul pe care îl datorează până la 31 ianuarie, impozitul este redus cu 5%⁷.

În Bulgaria, cota standard pentru TVA este de 20%. Există însă anumite categorii de produse și servicii pentru care se aplică cote reduse:

- cota de 7% se aplică pentru prestarea de servicii turistice;
- cota de 0, pe care legiuitorul bulgar a decis s-o instituie pentru exporturi și pentru anumite categorii de livrări de bunuri sau prestări servicii aflate sub incidența unui tratat internațional.

Sunt exceptate de la TVA operațiunile care privesc: serviciile financiare, asigurările, serviciile medicale, consultațiile juridice și jocurile de noroc.

O persoană fizică sau juridică, este obligată să se înregistreze ca plătitor de TVA, dacă tranzacțiile cu produsele impozabile pe care le-a realizat în

---

⁷ CEE - CIS Tax Notes nr.1/2005, op cit., p. 15

ultimele 12 luni, au o valoare mai mare de 50.000 leva. Rambursarea taxei plătite se face, în general, în perioade cuprinse între 10 zile și 3 luni⁸.

4. CROAȚIA

Potrivit noii legislații în domeniul impozitării profitului, în vigoare de la 1 ianuarie 2005, cota standard de impozit pe profit a fost stabilită la 20%. În plus, societățile datorează o serie de impozite locale: contribuția de 0,07% din profitul anual pentru refacerea mediului înconjurător, taxa asupra denumirilor comerciale - în valoare de maxim 2000 Kuna(HRK)⁹, contribuții care variază între 55-5500 Kuna în favoarea Camerei de comerț din Croația. Cota standard pentru TVA este de 22%.

Cotele de impunere pentru impozitul pe venit variază între 15%, pentru venituri anuale mai mici de 38.400 Kuna și 45% pentru venituri mai mari de 268.800Kuna. Angajatorii datorează contribuții sociale în valoare totală de 17,2% din salariul brut plătit; salariații datorează o contribuție la fondul de pensii de 20% din salariul brut și o contribuție la asigurările de sănătate, în cuantum de 312 Kuna lunar.

5. ELVEȚIA

În Elveția, datorită particularităților sistemului de organizare administrativ-teritorială, un impozit pe profit este plătit atât statului federal, cât și oricărui canton în parte. Vom face deci, distincția dintre impozit federal direct și impozitele cantonale¹⁰.

Impozitul federal direct este datorat de societățile de capital, cât și de asociații, fundații sau de alte persoane juridice. În principiu, datorează impozit pe profit statului federal societățile rezidente. Sunt impuse însă și societățile nerezidente, în măsura în care au o legătură economică cu „Țara Cantoanelor”: sunt asociate cu o întreprindere stabilită în Elveția; au un sediu permanent aici; sunt titularele unui drept de proprietate imobiliară, a unui drept real de folosință asupra unui imobil; au ca obiect de activitate comerțul cu imobile situate în Elveția, sau desfășoară activități de

---

⁸ Ibidem

⁹ 1 KUNA CROATĂ 0,13 EURO

¹⁰ Pentru detalii, *Les Impots en Europe/2004*, op. cit., p. 202/207

intermediere pentru asemenea operațiuni. Acestea datorează impozit pentru beneficiile obținute în Elveția.

Baza de impunere este reprezentată de profitul net realizat în anul fiscal. Pentru aceste operațiuni sunt luate în calcul, alături de cheltuielile aferente realizării unor venituri impozabile, o serie de deduceri: impozitele federale, cantonale sau comunale plătite; donațiile făcute unor servicii publice sau unor instituții de utilitate publică cu sediul în Elveția, în limita de 10% din profitul net; cheltuielile cu pensiile private și asigurările private de sănătate ale personalului; amortizările fiscale. Pierderile fiscale, din cei șapte ani anteriori exercițiului fiscal pot fi deduse din profitul net.

Cota de impozitare este de 8,5% din profitul net. De la 1 ianuarie 1998 a fost suprimat impozitul perceput asupra capitalului societăților. Plata impozitului se face anual.

Sunt supuse unui impozit cantonal, societățile rezidente în Elveția, care au sediul într-un canton, cele care exploatează un fond de comerț, desfășoară o activitate industrială sau o altă activitate lucrativă în acest canton. Societățile nerezidente, care au sediul permanent într-un canton, datorează de asemenea acest impozit.

În principiu, baza de impunere se determină tot ca profit net anual. Sunt deductibile în principiu, aceleași categorii de cheltuieli, cu două precizări:

a) unele cantoane nu permit deducerea impozitului plătit anterior;

b) în unele cantoane, contribuabilii pot încheia cu administrația cantonală sau comunală anumite acorduri care să le permită deducerea și altor cheltuieli. Regimul pierderilor fiscale este și el identic cu cel de la nivel federal.

Cota de impunere este de 10% din profitul net. În plus, se datorează un impozit pe capital cifrat între 1,8-2% din capitalul social vărsat și rezervele societăților¹¹.

Similar cu reglementarea impozitului pe profit, și în domeniul impozitului pe venit¹² există o distincție în raport de nivelul de guvernământ, care percepe acest impozit: impozitul pe venit federal, perceput de Confederația celor 26 de cantoane elvețiene și impozite cantonale sau comunale.

---

¹¹ Pentru amănunte, *Les impôts en Europe 2004*, op. cit., p. 205-207

¹² Idem pp. 197-202

Impozitul pe venit federal

Distincția dintre rezidenți și nerezidenți stă la baza determinării subiecților impozabili:

- Calitatea de rezident este dobândită de o persoană care rămâne în Elveția;

- Cel puțin 30 de zile, dacă exercită o activitate lucrativă;

- Cel puțin 90 de zile dacă nu exercită o activitate lucrativă.

Durata petrecută în „Țara Cantoanelor” trebuie însă conjugată cu existența unui domiciliu al rezidentului în Elveția, în vederea colectării impozitului, pe baze jurisprudențiale, domiciliul legal, este considerat acel loc unde rezidentul își are centrul de interes; interesul poate fi de natură familială, economică sau socială¹³.

Sunt în schimb considerate nerezidente, persoanele fizice care locuiesc sau au domiciliul în străinătate, cum ar fi: persoanele care dețin drepturi reale asupra unor bunuri mobile sau imobile situate în Elveția; beneficiarii unor indemnizații plătite pentru participarea la viața socială a unor companii înregistrate în Elveția; beneficiarii unor pensii sau rente viagere de la case de asigurări elvețiene. Veniturile din Elveția ale acestor persoane, în raport de categoriile susmenționate, sunt însă impozitate aici.

Baza de impunere se determină prin însumarea veniturilor din orice sursă: veniturile din exercitarea unei activități cu scop lucrativ, randamentul patrimoniului imobiliar sau mobil, alte categorii de venit. Sunt incluse în categoria veniturilor, toate veniturile în natură, valoarea luată în calcul fiind valoarea de piață.

În categoria cheltuielilor deductibile intră toate cheltuielile făcute pentru realizarea veniturilor, contribuțiile sociale obligatorii, dobânzile datorate pentru împrumuturile contractate, pensiile de întreținere plătite, deducerile personale pe care legislația fiscală le acordă contribuabililor. Pentru fiecare tip de venit există însă anumite categorii speciale de deduceri pe care legea le autorizează.

Impozitul federal este perceput anual până la 31 martie a anului fiscal următor) de către cantonul în raza căruia își are domiciliu contribuabilul.

---

¹³ Idem, p. 198

Impozitele cantonale și comunale

Diferențele față de impozitul federal, rezidă în principal numai la nivelul cotelor de impunere.

Fiecare canton percepe un impozit pe venit, care de regulă, nu depășește 19%, existând însă bareme diferite pentru celibatari, cupluri, contribuabili care sunt impozitați în anumite limite. Aceștia i se adaugă un impozit cantonal pe avere, în cuantum de 4,5%;

Fiecare comună percepe impozite pe venit și pe averi proprii, determinate ca procente din impozitele cantonale corespunzătoare și ajustate anual, în funcție de nevoile bugetare.

Plata impozitelor cantonale și comunale se face în zece rate anuale, eventualele diferențe urmând a fi reglate în termen de 30 de zile de la emiterea deciziei de impunere.

În ceea ce privește taxa pe valoarea adăugată, potrivit reglementării legale înnoite în 2001, are calitatea de contribuabil, orice persoană care exercită de o manieră independentă, chiar și fără scop lucrativ, o activitate comercială sau profesională în vederea obținerii unor venituri, pe teritoriul Confederației helvetice.

Valoarea cifrei de afaceri peste care este obligatorie înscrierea ca plătitor de TVA este de 75.000 CHF (circa 48.000 euro).

Operațiunile supuse plății TVA sunt livrările de bunuri, prestările de servicii¹⁴, precum și importul de bunuri și servicii a căror valoarea anuală depășește 10.000 CHF (6.000 euro).

O serie de operațiuni nu intră în sfera de aplicare a taxei pe valoarea adăugată (prestările de servicii din domeniul sănătății, educației, culturii, asistenței și securității sociale, asigurările), iar altele sunt exonerate de plata TVA (exportul de bunuri și achiziționarea bunurilor de către străini, transportul efectuat în străinătate).

Debitorul TVA-ului este îndreptățit să-și deducă taxa pe care a primit-o pentru bunurile sau serviciile pe care și le-a achiziționat și pe care le-a utilizat la realizarea bunurilor care fac obiectul operațiunilor impozabile.

---

¹⁴ Intră în sfera de aplicare a TVA și prestațiile pentru sine, adică achizițiile de bunuri și lucrări executate în scop propriu de către contribuabil.

Cotele de impunere practicate în Elveția sunt în număr de patru, cuantumul și regimul lor fiind următorul:

- Cota normală de 7,6% aplicabilă bunurilor și serviciilor care nu sunt supuse celorlalte cote;

- Cota redusă de 2,4% căreia îi sunt supuse: apa adusă prin conducte, alimentele și băuturile nealcoolice, vitele, păsările, peștele, cerealele, florile tăiate, medicamentele, cărțile, ziarele și revistele;

- Cota specială pentru cazare de 3,6% care se aplică asupra tarifului prevăzut pentru spațiile de cazare oferite de unitățile specializate;

- Cota 0%, aplicabilă numai operațiunilor exonerate de la impozit.

Creația fiscală se poate naște la momente diferite, în funcție de categoria de operațiuni supusă impozitului: de regulă, momentul nașterii faptului generator de plată TVA este cel al emiterii facturii (care nu poate depăși trei luni de la data livrării bunului sau prestării serviciului); în mod excepțional, pentru anumite situații, se consideră ca moment al nașterii creanței fiscale data încasării contra-prestației.

Declarația TVA trebuie depusă trimestrial la administrația fiscală federală, iar plata se face la același interval de timp (în cel mult 60 de zile de la sfârșitul perioadei de raportare) și se varsă în bugetul federației¹⁵.

6. ISLANDA

Cota de impozit pe profit aplicabilă în Islanda este de 18%, pentru societățile de capital, respectiv de 26% pentru societățile de persoane. Companiile de comerț internaționale datorează un impozit pe profit de 5%.

Cota TVA este stabilită la un nivel ridicat (24,5%), existând însă o cotă redusă de 14,5% pentru produse alimentare, publicații, electricitate, combustibil pentru încălzire.

În materia impozitării veniturilor, în Islanda veniturile sunt impozitate în principiu prin reținere la sursă (sistemul PAYE). Contribuabilii datorează un impozit național (24,75%) și un impozit municipal (12,98%). Pentru veniturile anuale mai mari de 4.191.686 coroane islandeze¹⁶, se datorează o suprataxă de 4%. În plus fiecare contribuabil plătește o

---

¹⁵ A se vedea *Les impôts en Europe 2004*, op. cit. p. 207-210

¹⁶ 1 coroană islandeză- 0,013 euro

contribuție anuală de 5.738 coroane pentru un fond guvernamental destinat construcției de centre de îngrijire pentru bătrâni. Veniturile din capital sunt impozitate cu 10%. Contribuțiile sociale sunt plătite doar de angajatori și însumează 5,73% din salariul brut.

7. MACEDONIA¹⁷

În fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (FYROM)¹⁸, profitul societăților comerciale este impozitat cu 15%. Investitorii străini pot beneficia de reduceri ale impozitului pe profit de până la 100.000 euro anual, în funcție de investițiile realizate. Macedonia permite și impozitarea la nivelul grupului de societăți, în ipoteza în care societatea-mamă controlează cel puțin 90% din capitalul societăților din cadrul grupului.

Cota standard pentru taxa pe valoarea adăugată este de 18%, existând o cotă redusă de 5% pentru produsele alimentare, apă potabilă, publicații.

Impozitul pe venit se percepe pe baza unui barem progresiv, cu trei paliere de impozitare cuprinse între 15% (pentru venituri anuale mai mici de 360.000 dinari macedoneni¹⁹ și 24% dacă venitul net depășește 720.000 dinari. Totalul contribuțiilor sociale ale angajaților se ridică la 11,3% iar cele ale angajatorilor la 21,25.

8. REPUBLICA MOLDOVA

De la 1 ianuarie 2005, Republica Moldova aplică o cotă de impozit pe profit de 18% (față de 20% anterior). Dividendele distribuite de societăți sunt incluse în baza de impozitare. Microîntreprinderile beneficiază de o scutire de la plata impozitului pe profit pentru primii trei ani de activitate și de o reducere a cotei de impunere de 11,75 pentru următorii doi ani.

În materia TVA, există o cotă standard de 20% și două cote reduse de 8% pentru pâine și produse de patiserie, lactate, sfeclă zahăr și respectiv 5% pentru gaze naturale.

---

¹⁷ CEE - CIS TAX NOTES nr.1/2005, op. cit., p. 50-53

¹⁸ Denumirea sub care acest stat se prezintă la nivel internațional, pentru a nu fi confundat cu provincia istorică Macedonia, care se întinde peste teritoriul actualului stat, nordul Greciei și sudul Bulgariei

¹⁹ 1 dinar macedonien (MKD) - 0,016 euro

Impozitarea veniturilor se face progresiv, existând trei cote de impunere: 9% pentru veniturile mai mici de 1350 lei moldovenești²⁰, 14% și 20%, la veniturile mai mari de 1750 lei moldovenești. Cât privește contribuțiile sociale obligatorii, angajatorii datorează 27% din salariul lunar brut plătit, iar angajații 2% dintr-o bază determinată ca de trei ori salariul mediu anual.

9. NORVEGIA²¹

În „Țara fiordurilor”, profitul obținut de societățile comerciale este impozitat la nivelul de 28%. În baza unei reforme din 1996, companiile navale sunt exonerate de plata impozitului pe profit atâta timp cât acest profit nu este distribuit sub formă de dividende. Cota de impozit pe profit este majorată cu 50% pentru companiile petroliere.

Taxa pe valoarea adăugată este percepută la cota standard de 24%, existând o cotă redusă de 12% pentru produsele alimentare.

Cât privește impozitarea veniturilor, contribuabilii sunt împărțiți în două clase: Clasa I cuprinde contribuabili individuali și soții care optează pentru impozitarea separată, iar Clasa II cuplurile și familiile monoparentale. Cotele de impozitare variază, în funcție de natura veniturilor, între 12 și 28%-. Separat, se datorează un impozit pe avere, cuprins între 0,2 și 0,7%.

Contribuțiile sociale obligatorii ale salariaților variază între 7,8% și 10,7%, iar cele ale angajatorilor între 0 și 14,1%, în funcție de zona în care aceștia își desfășoară activitatea.

10.RUSIA²²

În cadrul Federației Ruse, cota maximă de impozitare a profiturilor este de 24%. Această cotă se compune în fapt dintr-o cotă de 6,5% percepută de federație și o cotă de 17,5% percepută la nivelul fiecărei regiuni în parte. Autoritățile regionale pot reduce cota ce le revine cu maxim 4%.

---

²⁰ 1 leu moldovenesc(MDL)-0,065 euro

²¹ *Structures of the taxation system in Europe*, op. cit., p. 227-229

²² *CEE-CIS TAX NOTES nr.1/2005*, op. cit., p.79-85

Cota standard pentru TVA este de 18%, existând și o cotă redusă de 10% pentru alimentele de bază, produse pentru copii, medicamente ziare.

Impozitarea veniturilor persoanelor fizice se face pe baza unei cote unice de 13%. Există totuși o serie de cote distincte: 9% pentru veniturile din dividende, 30% pentru orice fel de venit plătit unui nerezident, 35% pentru veniturile din premii, beneficii, asigurări, dobânzi pentru depozitele bancare considerate excesive. Contribuția socială unificată, est stabilită în funcție de volumul salariilor plătite și variază între 2 și 26%. Adițional, este datorată o contribuție de 0,2-8,5% pentru asigurări în caz de accidente de muncă.

11. SERBIA-MUNTENEGRU²³

Cota de impozit pe profit în Serbia a fost redusă pentru anul 2005 de la 14% la 10%. Alături de impozitarea la nivelul grupului de societăți, Serbia a stabilit măsuri de incitare fiscală:

- reduceri ale impozitului pe profit cuprinse între 20 și 80% pentru investițiile în mijloace fixe, în anumite sectoare industriale, pentru creșterea locurilor de muncă;

- scutirea totală de la plata impozitului pe profit pentru o perioadă de 10 ani în cazul unor investiții de cel puțin 600 milioane de dinari²⁴, care presupun crearea a cel puțin 100 locuri de muncă.

Există două cote de TVA: cota standard de 18% și cota redusă de 8%. De menționat este faptul că acest impozit a fost introdus în Serbia doar de la 1 ianuarie 2005.

În principiu, veniturile sunt impozitate cu o cotă de 14%, prin reținere la sursă. În plus, pentru venitul anual care excede de 4 ori salariul mediu anual, se percepe o cotă suplimentară de 10%. Atât angajații cât și angajatorii datorează contribuții sociale obligatorii în valoare de 17,9% din venitul brut.

În Muntenegru, cota de impozit pe profit percepută de autoritățile fiscale în anul 2005 este de 9%. Pentru dividendele distribuite, se percepe un impozit prin reținere la sursă în quantum de 15%. Este permisă

---

²³ CEE-CIS TAX NOTES nr5.1/2005, op. cit., p. 61-62, 86-88

²⁴ 1 dinar sârbesc -(CSD) -0,011 euro

consolidarea fiscală, prin impozitarea la nivelul unui grup de societăți, în condițiile în care societatea-mamă controlează în proporție de 75% societățile din cadrul grupului.

Cota TVA standard este stabilită la 17%.

Veniturile sunt impozitate pe baza unui sistem cu trei paliere de impunere: 15%, 19% și 23%- pentru veniturile anuale mai mari de 4577 euro. Veniturile mai mici de 785 euro nu sunt impozitate.

Sarcina contribuțiilor sociale este împărțită echilibrat între salariați(20% din salariul brut) și angajatori 16,1%.

12. TURCIA

În Turcia, impozitul pe profit este datorat de două mari grupuri de societăți: societățile pe acțiuni și societățile cu răspundere limitată. Cota de impozitare este de 30%.

În materia TVA, există o cotă standard de 18% și două cote reduse, de 1 și 8% pentru anumite categorii de bunuri și servicii prevăzute expres în legislația fiscală.

Veniturile din muncă sunt impozitate pe baza unui barem progresiv, cu cote de impunere cuprinse între 15% pentru veniturile mai mici de 6.600 lire turcești²⁵ și 35% în cazul în care veniturile unei persoane fizice totalizează mai mult de 78.000 lire în cursul unui an. Pentru celelalte categorii de venituri, cotele de impunere se majorează cu 5%, fiind aplicabil același barem progresiv.

Contribuțiile sociale obligatorii se ridică la 19,5% pentru angajatori și 14% pentru angajați.

13. UCRAINA²⁶

Impozitarea profitului în Ucraina se face la nivelul de 25%, inclusiv pentru profitul obținut de un sediu permanent al unei companii nerezidente.

---

²⁵ 1 liră turcească 0,625euro

²⁶ CEE-CIS TAX NOTES nr.1/2005, op.cit., p. 99-102

Există 14 impozite și taxe locale distincte, al căror quantum poate fi stabilit de autoritățile locale(taxa pentru publicitate și taxa pentru folosirea simbolurilor locale).

Cota standard pentru TVA a fost stabilită la 20%.

Pentru perioada 2004-2006, impozitarea veniturilor persoanelor fizice se face prin intermediul unei cote unice de impozitare de 13%. De la 1 ianuarie 2007, această cotă va fi ridicată la 15%. Totalul contribuțiilor sociale ale angajatorilor variază între 37,6-50,6%, iar contribuțiile salariaților sunt doar de 4%.

ASPECTE RELEVANTE ALE JURISPRUDENȚEI CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ȘI ALE CURȚII DE JUSTIȚIE A COMUNITĂȚILOR EUROPENE ÎN MATERIE FISCALĂ

În general, în sensul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, art.6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului , este aplicabil jurisdicțiilor financiare²⁷.

Procedurile referitoare la impozitare nu intră în câmpul de aplicare al art.6 din Convenție, mai exact nu constituie o „contestație” în materie civilă.

Curtea a precizat că „materia fiscală se înscrie în nucleul dur al prerogativelor de putere publică, caracterul public al raporturilor dintre contribuabil și colectivitate fiind predominant.

În schimb, așa cum a decis cu valoare de principiu Curtea, procedurile jurisdicționale în materie de impozite intră în sfera de aplicare a art.6, constituind „acuzății în materie penală”. Decizia de principiu în materie, o constituie Bendedoun C. Franța. Soluția este identică și în cazul unei amenzi pentru fraudă fiscală.²⁸

Sub acest aspect, instanța Europeană a apreciat că un stat are libertatea de a încredința organelor fiscale misiunea de a urmări și reprima fraudele fiscale. Corelativ, contribuabilul trebuie să aibă posibilitatea de a contesta o

---

²⁷ Frederic Sudre, *Droit Europeen et international des droits de L homme* ed. Presse Universitaires de France, Paris 2005, p.327

²⁸ A.P.M.P. și T.P. Elveția, Decizia din 29 august 1997 site cit.

decizie luată în această materie împotriva sa, în fața unui tribunal ce îndeplinește toate garanțiile prevăzute de art.6²⁹.

Doctrina a identificat pe baza jurisprudenței Curții, și criteriile pe baza cărora o sancțiune fiscală poate fi asimilată unei „acuzății în materie penală”³⁰.

Faptele încriminate să fie prevăzute într-o lege generală în materie de impozite, lege care impune contribuabililor un anumit comportament și sancționează abaterile cu majorări de impozite sau amenzi fiscale;

Sancțiunile aplicate să nu aibă ca scop repararea unui prejudiciu;

Majorările de impozit aplicate să aibă o „amploare considerabilă”.

Criteriile trebuie îndeplinite cumulativ. Nici unul nu este decisiv, dar însumate și combinate ele trebuie să confere „acuzăției în materie fiscală” un caracter „penal”.

Art.6, privind dreptul la un proces echitabil, se aplică inclusiv procedurilor fiscale necontencioase.

Curtea a constatat că art.6 a fost violat, sub aspectul existenței dreptului de acces la un tribunal, dacă a existat un obstacol de fapt cum ar fi cuantumul excesiv al cauțiunii pentru o contestație în materie fiscală.

Confruntată cu solicitarea de a constata violarea dreptului la un proces echitabil în cazul ingerinței puterii legislative în desfășurarea unei proceduri jurisdicționale, Curtea a precizat că o asemenea ingerință este supusă unor condiții:

- caracterul nedefinit al procedurii jurisdicționale;
- proporționalitatea ingerinței;
- existența unui motiv de interes general imperios, care să legitimeze ingerința.

Aprecierea riguroasă a acestor condiții a condus Curtea la constatarea că, în ipoteza în care legea a fost considerată constituțională de instituțiile interne, acest lucru nu face ca legea de validare să fie compatibilă cu Convenția.

---

²⁹ Corneliu Bârsan, *Convenția Europeană a Drepturilor omului* vol I. ed. All Beck, București 2005, p.453

³⁰ idem p. 453-454

Bibliografie

- BĂLAN, Emil - *Drept Financiar*, Editura All Beck, București, 2003;
ROȘ, Viorel - *Drept Financiar*, Editura All Beck, București, 2005;
ȘAGUNA, D.D. - *Drept Financiar și Fiscal*, Editura All Beck, București, 2003;
ȘAGUNA, D.D., ȘOVA, Dan - *Drept Financiar Public*, Editura, All Beck, București,
2006;
ȘAGUNA, D.D., ȘOVA, Dan- *Drept Financiar Public*, All Beck, București, 2007.
ȘAGUNA, D.D., ȘOVA, Dan, *Drept Fiscal*, Editura All Beck, București, 2006;

Prezenta lucrare nu a fost prezentată la o altă manifestare științifică.

Dr.Nicu DURET, Drd.Gabriela MIRONOV
Universitatea „Dunărea de Jos” Galați

Romeo IONESCU
LEGATURA DINTRE PLANUL NATIONAL DE DEZVOLTARE
2007-2013 ȘI FONDURILE STRUCTURALE

Résumé

Après l'adhésion de la Roumanie à l'UE, la politique nationale du pays s'est de plus en plus fort rattachée aux principes et aux réglementations européens dans le domaine. Suite à cela, le Plan National de Développement concernant la période 2007-2013 a le but d'atténuer les disparités existantes entre la Roumanie et la moyenne UE.

Un soutien important à l'accomplissement de cet objectif fondamental est représenté par les Fonds Structuraux Européens.

Notre travail analyse les priorités du développement de la Roumanie dans la période 2007-2013, ainsi que Les Programmes Opérationnels approuvés par la Commission Européenne pour l'implémentation des priorités sectorielles et/ou régionales.

Un autre aspect suivi concerne le soutien au développement des I.M.M. et l'augmentation de la compétitivité économique.

Finalemnt, on a abordé réglementations législatives dans le domaine.

Rezumat

După aderarea României la U.E., politica națională s-a racordat tot mai puternic la principiile și reglementările europene în domeniu. Ca urmare, Planul Național de Dezvoltare pe perioada 2007-2013 are menirea de a atenua disparitățile existente între România și media U.E.

Un sprijin important în realizarea acestui obiectiv fundamental îl reprezintă Fondurile Structurale Europene.

Lucrarea analizează prioritățile dezvoltării României în perioada 2007-2013, precum și Programele Operaționale aprobate de Comisia Europeană pentru implementarea acelor priorități sectoriale și/sau regionale.

Alte aspecte urmărite în lucrare sunt acelea referitoare la sprijinirea dezvoltării I.M.M.-urilor și la creșterea competitivității economice.

În final, sunt abordate reglementările legislative în domeniu.

În contextul în care România a aderat la UE în ianuarie 2007, politica națională de dezvoltare a României se va racorda din ce în ce mai strâns la politicile, obiectivele, principiile și reglementările comunitare în domeniu, în vederea asigurării unei dezvoltări socio-economice de tip "european" și al reducerii cât mai rapide a disparităților semnificative față de Uniunea Europeană.

Planul Național de Dezvoltare (PND) este instrumentul fundamental prin care România va încerca să recupereze cât mai rapid disparitățile de dezvoltare socio-economică față de Uniunea Europeană. Este un concept specific politicii europene de coeziune economică și socială (Cohesion Policy), elaborat într-un larg parteneriat, care va orienta și stimula dezvoltarea socio-economică a României în conformitate cu Politica de Coeziune a Uniunii Europene. În contextul reformei Politicii de Coeziune a U.E. pentru perioada 2007-2013 și a modificării subsecvente a reglementărilor privind managementul fondurilor structurale și de coeziune, PND reprezintă documentul pe baza căruia a fost elaborat Cadrul Strategic Național de Referință 2007-2013, reprezentând strategia convenită cu Comisia Europeană pentru utilizarea instrumentelor structurale.

Planul Național de Dezvoltare este un document de planificare strategică și programare financiară multianuală, elaborat într-un larg cadru partenerial, care orientează și stimulează dezvoltarea economică și socială a țării, în concordanță cu principiile politicii de coeziune a Uniunii Europene. PND a stat la baza negocierii cu Comisia Europeană a priorităților și obiectivelor strategice de dezvoltare ale României, pe care Uniunea Europeană le va sprijini cu finanțări structurale în perioada 2007-2013, conform domeniilor de intervenție stabilite la nivelul U.E. Planul Național de Dezvoltare realizează o planificare multianuală a dezvoltării economice și sociale, integrată sectorial și regional, pe baza :

- strategiilor naționale sectoriale de dezvoltare;
- strategiilor naționale de dezvoltare regională;
- orientărilor strategice la nivel european;

Planul Național de Dezvoltare (PND) reprezintă documentul de prioritizare al Strategiei Naționale de Dezvoltare, care va orienta și stimula dezvoltarea socio-economică a României în conformitate cu Politica de Coeziune a Uniunii Europene, încercând astfel să recupereze cât mai rapid

disparitățile de dezvoltare socio-economică față de Uniunea Europeană. Deși ar fi trebuit să fie un document elaborat într-un larg parteneriat, CPISC atrage atenția factorilor decizionali la nivel național asupra tendinței greșite de menținere a deciziei centralizate în elaborarea acestui instrument și a lipsei de implicare a partenerilor sociali în etapele de elaborare și implementare.

În vederea atingerii obiectivului global de reducere a decalajelor economice și pornind de la aspectele identificate în analiza socio-economică la nivelul anilor 2000-2006, au fost formulate șase priorități naționale de dezvoltare (PND) pentru perioada 2007-2013¹:

- creșterea competitivității economice și dezvoltarea economiei bazate pe cunoaștere;
- dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de transport;
- protejarea și îmbunătățirea calității mediului;
- dezvoltarea resurselor umane, creșterea gradului de ocupare și combaterea excluziunii sociale;
- dezvoltarea economiei rurale și creșterea productivității în sectorul agricol;
- sprijinirea dezvoltării echilibrate a tuturor regiunilor țării.

Programarea și implementarea efectivă a Fondurilor Structurale se realizează cu ajutorul unor programe operaționale.

Programele Operaționale sunt documente aprobate de Comisia Europeană pentru implementarea acelor priorități sectoriale și/sau regionale din Planul Național de Dezvoltare, care sunt aprobate spre finanțare prin Cadrul Național Strategic de Referință (HG nr. 497/ 2001):

I. Programe Operaționale Sectoriale:

- Programul Operațional Sectorial *Creșterea Competitivității Economice*;
- Programul Operațional Sectorial de *Transport*;
- Programul Operațional Sectorial de *Mediu*;
- Programul Operațional Sectorial *Dezvoltarea Resurselor Umane*;
- Programul Operațional Sectorial *Dezvoltarea Capacității Administrative*;

---

¹ Ministerul Finanțelor Publice, *Planul Național de Dezvoltare 2007-2013*, București, 2006.

II. Programul Operațional Regional:

- Programul Operațional de *Asistență Tehnică*.

Asistența financiară nerambursabilă a U.E. pentru țările membre, prin fondurile structurale, se bazează pe redistribuirea contribuției membrilor la bugetul comunitar în favoarea țărilor mai puțin dezvoltate și a statelor membre aflate temporar în dificultate. Această asistență, expresie a solidarității țărilor membre, se realizează prin finanțarea de programe de dezvoltare prin intermediul celor trei Fonduri Structurale principale ale UE: Fondul Social European (FSE), Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR) și Fondul de Coeziune².

Gestionarea Fondurilor Structurale este asigurată de Ministerul Economiei și Finanțelor, prin Autoritatea de Certificare și Plată. Aceasta asigură gestionarea financiară a fondurilor reprezentând asistența financiară nerambursabilă sub forma instrumentelor structurale, primită de România în calitate de stat membru al Uniunii Europene și a fondurilor publice reprezentând prefinanțarea și cofinanțarea acesteia din fonduri alocate de la bugetul de stat³.

Unul dintre domeniile majore de intervenție ale Programelor Operaționale Sectoriale este cel legat de creșterea competitivității economice, ca bază pentru restul programelor operaționale. Aceasta vizează realizarea de investiții productive și pregătirea pentru concurența de pe piața europeană a întreprinderilor mici și mijlocii. Sectorul IMM-urilor este cel mai afectat, datorită orientării reduse către activități productive din ultima perioadă.

Contribuția IMM-urilor la PIB rămâne scăzută, ceea ce face necesară stimularea creșterii cantitative și calitative a sectorului IMM. Accesul IMM-urilor la capital tehnologic și infrastructură este mult sub nivelul care ar permite exercitarea rolului determinant al acestora la întărirea competitivității economice, la adaptarea la cerințele pieței și introducerea proceselor inovative⁴.

Nivelul competitivității din țara noastră este mult sub nivelul celui existent în celelalte state membre ale Uniunii Europene. Scopul alocării

---

² xxx, *Tribuna Economică*, nr. 12/2007, București.

³ xxx, *Tribuna Economică*, nr.6/2007, București.

⁴ xxx, *Tribuna Economică*, nr. 8/2007, București.

unor sume considerabile de către Uniune, în special țărilor membre mai puțin dezvoltate, este acela de a atinge o creștere medie anuală a productivității de aproximativ 5,5% până în anul 2015, moment când se va atinge un nivel de 55% din media Uniunii⁵.

Principalele obiective în vederea creșterii competitivității în România sunt:

- consolidarea și dezvoltarea sectorului productiv;
- constituirea unui mediu favorabil dezvoltării întreprinderilor;
- creșterea capacității de cercetare-dezvoltare și stimularea cooperării între instituțiile de cercetare - dezvoltare și inovare și sectorul productiv;
- valorificarea potențialului privind tehnologia informației și comunicațiilor și aplicarea acestuia în sectoarele public și privat;
- creșterea eficienței energetice și dezvoltarea durabilă a sistemului energetic;
- promovarea potențialului turistic românesc.

Pentru perioada 2007-2013, Fondul Social European va promova următoarele măsuri⁶:

- îmbunătățirea calității și capacității de reacție a administrațiilor muncii, sistemelor de învățământ și de formare profesională, precum și a serviciilor sociale și de sănătate;
- creșterea investițiilor în capitalul uman, prin ridicarea nivelului de calificare și garantarea accesului echitabil la piața muncii pentru toți oamenii;
- adaptarea administrațiilor publice la procesul de restructurare.

Pentru perioada 2007-2013, Fondul European de Dezvoltare Regională va susține următoarele măsuri:

- ocrotirea mediului înconjurător, sprijinirea dezvoltării de industrii ecologice, susținerea marketingului ecologic, promovarea tipurilor de transport ecologic, dezvoltarea și utilizarea energiilor inovatoare;
- modernizarea și diversificarea structurii economice a statelor membre și a regiunilor prioritare (îmbunătățirea accesului la capital, promovarea

---

⁵ xxx, *Capital*, nr. 3/2007, București.

⁶ Ionescu Victor-Romeo, Marchis Gabriela, *Uniunea Europeană-prezent și perspective*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2006, p. 153.

înființării întreprinderilor, finanțarea inovației și a inițiativelor antreprenoriale);

- modernizarea infrastructurii de bază în domeniile: transporturi, telecomunicații, rețele energetice, mediu, alimentare cu apă;

- extinderea capacităților instituționale ale administrațiilor publice centrale și regionale, desfășurarea intervențiilor structurale și de coeziune.

În ceea ce privește Fondul de Coeziune, Comisia Europeană a propus pentru perioada 2007-2013, o alocare de 336,1 miliarde euro politicii de coeziune, sumă care va fi repartizată astfel: 79% (264 miliarde euro) pentru cele mai sărace regiuni ale Statelor Membre, 17% (57,9 miliarde euro) pentru promovarea competitivității și a ocupării forței de muncă în celelalte regiuni ale Uniunii Europene și 4% (13,2 miliarde euro) pentru îmbunătățirea cooperării interregionale la nivelul Uniunii Europene.

Pachetul legislativ privind instrumentele financiare ale Uniunii Europene pentru perioada 2007-2013, nu include Fondul European de Orientare și Garantare Agricolă (FEOGA) , astfel încât, acesta își va înceta activitatea .

După aderarea României la U.E., un capitol extrem de interesant și cu foarte multe semne de întrebare a devenit legislația privind accesarea fondurilor europene. Aceasta este reprezentată de următoarele acte normative:

HG nr. 497/2004 privind stabilirea cadrului instituțional pentru coordonarea, implementarea și gestionarea instrumentelor structurale (publicată în MO nr.346/20.04.2004);

HG nr. 1179/2004 pentru modificarea și completarea HG nr. 497/2004 privind stabilirea cadrului instituțional pentru coordonarea, implementarea și gestionarea instrumentelor structurale (publicată în MO nr. 690/30.07.2004);

HG nr. 1200/2004 pentru constituirea, organizarea și funcționarea Comitetului național de coordonare a procesului de pregătire pentru gestionarea instrumentelor structurale (publicată în MO nr. 702/04.08.2004);

HG nr. 1115/2004 privind elaborarea în parteneriat a Planului Național de Dezvoltare (publicată în MO nr. 694 /02.08.2004);

---

⁷ Ionescu Victor-Romeo, Marchis Gabriela, op.cit., p. 160.

Legea nr. 315/2004 privind dezvoltarea regională în România (publicată în MO nr. 577 / 29.06.2004);

La nivelul U.E., baza juridică a politicii structurale o reprezintă Tratatul U.E., art. 158-162, privind coeziunea economică și socială. Acesta relevă că una dintre prioritățile Uniunii o reprezintă reducerea disparităților existente între nivelurile de dezvoltare ale diferitelor regiuni și a rămânerii în urmă a regiunilor mai puțin dezvoltate, inclusiv a regiunilor rurale.

Bibliografie

Ministerul Finanțelor Publice, *Planul Național de Dezvoltare 2007-2013*, București, 2006.

IONESCU, Victor-Romeo & MARCHIS, Gabriela, *Uniunea Europeană-prezent și perspective*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2006.

xxx, *Capital*, nr. 3/2007, București.

xxx, *Tribuna Economică*, nr.6/2007, București.

xxx, *Tribuna Economică*, nr. 8/2007, București.

xxx, *Tribuna Economică*, nr. 12/2007, București.

Dr. Romeo IONESCU
Universitatea Dunărea de Jos-Galați

Benone FUICĂ
DREPTUL LA UN PROCES ECHITABIL - OBIECT SI CAMP DE
APLICARE POTRIVIT ART. 6 DIN CONVENTIA EUROPEANA A
DREPTURILOR OMULUI

Résumé

L'essence de l'Etat de droit consiste dans le respect de la suprématie de la loi et dans la garantie des droits et des libertés fondamentaux de l'homme. Leur réalisation suppose l'institution, par la loi, d'un ensemble de garanties procédurales destinées à rendre justice. Pour que la justice puisse accomplir sa mission, il faut respecter certains principes fondamentaux qui existent et qui visent à la fois son organisation et son fonctionnement : le principe de la légalité, le droit à une bonne administration de la justice, l'accès à un tribunal impartial et indépendant, le droit à un procès équitable, etc. Conformément aux dispositions de l'art. 6, alin.1 de la Convention Européenne des Droits de l'Homme, le libre accès à la justice peut être assuré par un tribunal indépendant et impartial, par un procès équitable où l'on assure et l'on garantit tous les droits, y compris le droit à la défense et les libertés individuelles. Le droit d'accès à une instance ne doit pas être théorique et illusoire, mais il doit être un droit correct et effectif. D'une autre part, il ne faut pas considérer ce droit comme un droit absolu parce qu'il y a la possibilité de lui imposer des restrictions par les réglementations des Etats. Elles peuvent varier dans le temps et dans l'espace en fonction des ressources de la communauté et des besoins des individus. Mais ces limitations doivent suivre un but légitime et elles ne doivent pas affecter la substance même du droit. Il faut aussi assurer un rapport de proportionnalité raisonnable entre le but poursuivi et les moyens choisis. L'article 6 de la Convention garantit le droit de chaque personne d'avoir accès à une instance, mais il limite le champ d'application du droit aux contestations qui portent sur les droits et les obligations au caractère civil et sur les accusations en matière pénale. Les exigences du respect du droit à un procès équitable supposent : le libre accès à la justice, l'examen de la cause d'une manière équitable, publique et dans un délai raisonnable, l'examen de la cause faite par un tribunal indépendant et impartial établi par la loi ; la décision doit être prononcée publiquement et l'exécution d'une décision définitive doit être réalisée par l'Etat conformément à la loi. Seule la réunion de toutes ces conditions peut assurer le

respect du principe de la prééminence du droit, et le droit à un procès équitable a une contribution essentielle à la réalisation d'un tel principe fondamental.

Rezumat

Esența statului de drept constă în respectarea supremației legii și în garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului iar realizarea acestora presupune instituirea prin lege a unui ansamblu de garanții procedurale menite să asigure îndeplinirea justiției. Pentru ca justiția să-și poată îndeplini misiunea există și se impun a fi respectate anumite principii fundamentale care vizează atât organizarea, cât și funcționarea sa: principiul legalității, dreptul la o bună administrare a justiției, accesul la un tribunal imparțial și independent, dreptul la un proces echitabil ș.a. În acord cu dispozițiile art. 6 alin. 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, accesul liber la justiție se poate realiza de către un tribunal independent și imparțial, printr-un proces echitabil în cadrul căruia să se asigure și să se garanteze toate drepturile, inclusiv dreptul la apărare și libertățile individuale. Dreptul de acces la o instanță nu trebuie să fie unul teoretic și iluzoriu ci un drept corect și efectiv. În același timp, un asemenea drept nu trebuie considerat un drept absolut întrucât pot fi aduse restricții exercitării sale prin reglementări ale statelor care pot varia în timp și spațiu, funcție de resursele comunității și de nevoile indivizilor. Aceste limitări trebuie însă să urmărească un scop legitim și să nu afecteze substanța însăși a dreptului. De asemenea, este necesară asigurarea unui raport rezonabil de proporționalitate între scopul urmărit și mijloacele alese. Însuși art. 6 din Convenție garantează dreptul fiecărei persoane de a avea acces la o instanță fiind însă limitat câmpul de aplicare al dreptului la contestațiile ce poartă asupra drepturilor și obligațiilor cu caracter civil și la acuzațiile în materie penală. Exigențele respectării dreptului la un proces echitabil presupun: accesul liber la justiție, examinarea cauzei în mod echitabil, public și într-un timp rezonabil, examinarea cauzei să se facă de un tribunal independent și imparțial stabilit prin lege, hotărârea să fie pronunțată în public iar executarea unei hotărâri definitive să se realizeze în mod corespunzător de către stat. Numai pe baza întrunirii depline a acestor cerințe se poate asigura respectarea principiului preeminenței dreptului iar dreptul la un proces echitabil are o contribuție esențială la realizarea unui asemenea principiu fundamental.

Ideea de proces echitabil trimite la ideea de stat de drept, a cărui primă și esențială caracteristică constă în eliminarea arbitrarului și domnia legii.

Aceste două obiective, ale oricărui stat democratic, sunt echivalente cu oferirea unor garanții din ce în ce mai largi în materie procesuală, atât prin extinderea noțiunii de proces asupra unor domenii ce țin de instanțele administrative ori disciplinare, cât și prin delimitarea cât mai exactă a liniei de echilibru care trebuie să existe între protecția drepturilor fundamentale și alte interese ale statelor¹.

Noțiunea de „proces echitabil” este frecvent utilizată de organele jurisprudențiale de la Strasbourg, pentru a desemna ansamblul drepturilor oferite justițiabililor prin art. 6 al Convenției, expresia vizând ansamblul garanțiilor procedurale care permit punerea în valoare a drepturilor protejate prin Convenție.

Potrivit art. 6 al. 1 din Convenție, orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală, îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

Convenția enumără așadar două feluri de garanții, de natură materială și procedurală, menite să asigure eficiența celor din prima categorie. Pentru a realiza o protecție eficientă drepturilor omului nu este suficientă doar consacarea unor drepturi materiale, fiind la fel de necesară existența unor garanții de procedură menite să întărească mecanismul de apărare a acestor drepturi.

---

¹ R. Chiriță, *Convenția europeană a drepturilor omului, Comentarii și explicații*, vol.I, p. 236, Ed. C.H.Beck, București, 2007.

În hotărârile sale, Curtea a consacrat prin intermediul dreptului la un proces echitabil principiul fundamental al preeminenței dreptului, subliniind necesitatea unei interpretări extensive a textului art. 6 al.1 din Convenția europeană a drepturilor omului.

Într-o societate democratică, în sensul Convenției, dreptul la un proces echitabil ocupă un loc atât de important încât o interpretare restrictivă a art. 6 al.1 nu ar corespunde cu obiectul și scopul acestei dispoziții².

Garanțiile dreptului la un proces echitabil se vor aplica întotdeauna când este vorba despre o contestație privitoare la drepturi și obligații cu caracter civil sau despre o acuzație în materie penală.

Chiar dacă Curtea subliniază permanent caracterul autonom al termenului de drepturi și obligații cu caracter civil, ea acordă, în același timp, un rol primordial dreptului intern în definirea acestor noțiuni³.

Pentru a determina caracterul civil al unei cauze, Curtea se raportează nu la calificarea dată acesteia în dreptul intern al statului pârât, ci la conținutul și efectele pe care le conferă sistemul juridic intern dreptului litigios, în funcție de care se analizează caracterul civil al acestuia⁴.

Curtea lasă la discreția statelor calificarea unei pretenții ca fiind drept sau obligație cu caracter civil, refuzând să ofere criterii stricte și exhaustive pe baza cărora acestea să poată fi socotite astfel. În esență, Curtea apreciază că, pentru calificarea unui drept ca fiind civil, singurul lucru care contează este ca acesta să aibă un caracter civil în dreptul intern sau să aibă un caracter patrimonial⁵.

Noțiunea de „drept” este folosită cu sensul de drept subiectiv având un conținut autonom, specific Convenției. Este de ajuns ca reclamantul să dovedească o „aparență de drept” sau să se poată susține în mod rezonabil că un astfel de drept este recunoscut pe plan intern. Pentru a ajunge la această concluzie, Curtea ține cont de substanța aceluși drept și de efectele pe care le produce. În măsura în care dreptul intern respinge în mod expres posibilitatea existenței unui drept, atunci nu se poate susține că un astfel de drept există din perspectiva art. 6 din Convenție⁶.

---

² CEDO, hot. *Moreira de Azevedo c. Portugalia*, 1990.

³ R. Chiriță, *op.cit.*, p.238.

⁴ CEDO, hot. *Konig c. Germania*, 1978.

⁵ CEDO, hot. *Karakaya c. Franța*, 1994.

⁶ CEDO, *Powell și Raynier, c. Marea Britanie*, 1990.

Termenul de „obligație” apare în acest context cu sensul de corelativ al dreptului.

În cazurile în care legea conferă autorităților o putere discreționară în a decide dacă acordă sau nu anumite „avantaje” sau „facilități” anumitor categorii de persoane, ne vom afla în fața unui „drept” din punct de vedere al art.6. Aceasta întrucât, pe de o parte, puterile conferite autorităților nu pot fi nelimitate iar, pe de altă parte, accesul persoanelor în cauză la instanță va trebui asigurat tocmai pentru a verifica dacă autoritățile s-au menținut în limitele puterii lor discreționare⁷.

Noțiunii de caracter civil al dreptului trebuie să i se acorde un sens autonom, analizându-se natura dreptului în discuție conform dreptului intern al statului în cauză. Nu este determinant pentru stabilirea caracterului civil al unui drept, faptul că respectiva contestație ia naștere între doi particulari sau între un particular și o autoritate publică după cum nu are importanță dacă legea care reglementează exercițiul aceluia drept este civilă, comercială, administrativă sau penală sau dacă litigiul este adus în fața unei instanțe judiciare sau în fața unui organ administrativ⁸.

Ceea ce este important este ca, în conformitate cu principiile obiectiv generale, un drept sau o obligație să fie calificate „civile” ținându-se cont de calitatea în care o persoană invocă acel drept și de condițiile de exercitare ale acestuia⁹.

Cât privește noțiunea de „contestație” asupra drepturilor și obligațiilor de natură civilă, competența materială a Curții în examinarea atingerilor aduse dreptului la un proces echitabil este limitată de caracterul contencios al procedurii incriminate.

Curtea a făcut precizări, în sensul că:

-termenul de contestație nu trebuie înțeles în sens tehnic, având acest caracter orice act contradictoriu față de altă parte¹⁰;

-contestația poate să se refere atât la existența unui drept cât și la întinderea acestuia sau la modalitățile sale de exercitare¹¹;

---

⁷ CEDO, H c. Belgia, 1987.

⁸ CEDO, Ringeisen c. Austria, 1972.

⁹ CEDO, H c. Belgia, 1987.

¹⁰ CEDO, hot. Benthem c. Olanda, 1985.

¹¹ CEDO, hot. Le Comte și alții c. Belgia, 1981.

-este obligatoriu ca dreptul în discuție să aparțină reclamantului și nu altei persoane¹²;

-contestația trebuie să fie reală și serioasă¹³;

-atunci când o cauză are caracter complex, intrând în discuție mai multe drepturi și obligații, contestația trebuie să vizeze acele drepturi și obligații care au un caracter civil¹⁴.

În ceea ce privește definiția noțiunii de „materie penală”, Curtea a luat în considerare trei criterii: criteriul calificării interne, cel al naturii faptei incriminate și cel al scopului severității sancțiunii¹⁵.

Criteriul calificării interne presupune faptul că instanța europeană cercetează prima dată dacă textul care definește comportamentul sancționat face parte din dreptul penal al statului în cauză. Dacă rezultatul este negativ, aceasta va utiliza celelalte două criterii, în special pentru a verifica „criminalitatea” unor delikte calificate în dreptul intern ca fiind administrative sau a faptelor calificate ca fiind delikte disciplinare¹⁶.

Curtea a statuat că nu poate fi lăsată la alegerea statelor determinarea conținutului domeniului penal: „Dacă statele părți ar putea în mod liber să transforme o infracțiune în contravenție sau abatere disciplinară, sau ar putea să aleagă conform cărei proceduri să judece o astfel de cauză, atunci aplicarea clauzelor fundamentale ale art. 6 și 7 din Convenție ar fi subordonată alegerii lor suverane”¹⁷.

Sub aspectul criteriului naturii faptei incriminate, prima regulă pentru a distinge penalul de disciplinar este aceea de a ști cui se adresează norma în discuție. Dacă se adresează întregii populații, de regulă, suntem în prezența penalului, iar dacă se adresează doar unei anumite categorii este implicat dreptul disciplinar¹⁸.

Criteriul scopului și severității sancțiunii aplicată se referă la acele fapte în cazul cărora scopul și gravitatea sancțiunii este apropiată de dreptul penal clasic. Astfel, dacă scopul sancțiunii aplicate este mai degrabă

---

¹² CEDO, hot. Revel și Mora c. Franța, 2005.

¹³ CEDO, hot. Sorrong și Lonroth c. Suedia, 1982.

¹⁴ CEDO, hot. Pudas c. Suedia, 1987.

¹⁵ CEDO, hot. Engel și alții c. Olanda, 1976.

¹⁶ R. Chiriță, *op. cit.*, p. 253.

¹⁷ CEDO, hot. Engel și alții c. Olanda, 1976.

¹⁸ R.Chiriță, *op.cit.*, p.253

reparator, cauza iese din sfera dreptului penal, iar daca scopul acesteia are un caracter punitiv sau preventiv, atunci există un indiciu important al prezentei caracterului penal al faptei¹⁹.

Pedeapsa cu închisoarea este considerată a avea caracter penal, transformând o procedura altfel disciplinară, contravențională sau administrativă într-una penală²⁰.

Nu orice lipsire de libertate care îmbracă un caracter sancționator antrenează aplicarea dispozițiilor acestui articol. Principiul în materie este că o pedeapsă cu închisoarea va aparține domeniului penal cu excepția cazurilor în care, datorită naturii, duratei sau modalităților de executare ea nu poate fi considerată ca afectând în mod determinant situația reclamantului. Ceea ce se ia în considerare în aplicarea acestui principiu este pedeapsa aplicabilă și nu cea efectiv aplicată.

Într-o altă situație, Curtea a hotărât că o sancțiune disciplinară impusă unei persoane deținute, care constă în lipsirea de dreptul de a beneficia de o reducere de pedeapsă, are consecințe atât de importante încât conduce la aplicarea dispozițiilor art.6²¹.

Așadar, art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului garantează dreptul fiecărei persoane de a avea acces la o instanță.

Potrivit unei definiții, accesul la justiție este o libertate individuală constând în facultatea recunoscută oricărei persoane de a introduce, după liberă sa apreciere, o acțiune în justiție, fie ea chiar nefondată, în fapt sau în drept, implicând obligația corelativă a statului ca, prin instanța competentă, să se pronunțe asupra acestei acțiuni²².

Și Constituția României consacră, în cuprinsul art. 21 accesul liber la justiție, astfel că există două norme care garantează un asemenea drept.

Spre deosebire de norma europeană, art.21 din Constituție consacră o prevedere generală, fără a exclude, la nivel de principiu, nici un domeniu din sfera sa de aplicabilitate. Aparenta contradicție dintre aceste dispoziții este facil de rezolvat, în condițiile în care Convenția permite statelor să adopte măsuri, care să ofere un grad sporit de protecție drepturilor fundamentale față de cele cuprinse în textul ei. În consecință, cu privire la

¹⁹ CEDO, hot. Ozturk .c. Germania, 1984.

²⁰ CEDO,hot. Engel c. Olanda, 1976.

²¹ CEDO,hot. Campbell si Fell c. Marea Britanie, 1984.

²² R. Chiriță, *op. cit.*, p. 268.

acuzățiile în materie penală și la litigiile privind drepturi și obligații cu caracter civil, accesul la justiție este protejat în România atât prin art. 6 din Convenție, cât și prin art. 21 din Constituție, iar cu privire la domeniile ce ies de sub incidența art. 6 din Convenție, garantarea accesului la justiție este asigurată de art. 21 din Constituție²³.

Curtea a mai statuat că dreptul de acces la un tribunal constituie un element inerent al tuturor garanțiilor procedurale prevăzute în Convenție. În lipsa accesului la justiție în materie civilă, în concepția Curții, toate celelalte garanții de procedură sunt inutile, întrucât ele se greșesc pe liberul acces la instanță²⁴.

Pentru a realiza o garantare corectă și completă a accesului la justiție, statul are trei obligații, toate cele trei obligații putând fi calificate ca fiind de rezultat, iar nu de mijloace²⁵. Prima dintre ele este aceea de a institui tribunale investite cu o competență de plină jurisdicție, care să permită să tranșeze cauza pe fond, atât sub aspectul stării de fapt, cât și sub aspectul stării de drept. În al doilea rând, statul este ținut să acorde oricărei persoane toate facilitățile rezonabile, de drept și de fapt, pentru a putea accede la instanță, cât timp Convenția tinde spre a asigura o protecție reală și concretă individului²⁶. În al treilea rând, cel puțin în materie penală, potrivit art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție, statele trebuie să asigure un dublu grad de jurisdicție.

Rezultă că dreptul de acces la o instanță are două trăsături fundamentale: el trebuie să fie un drept efectiv fără însă a fi un drept absolut.

În anumite circumstanțe, dreptul de acces la o instanță poate presupune instituirea de către stat a unui sistem de asistență judiciară gratuită, atât în civil cât și în penal.

Dreptul de a beneficia de un acces efectiv la o instanță mai poate implica, mai ales în cazul persoanelor lipsite de libertate, dreptul de a lua legătura și de a comunica în mod confidențial cu un avocat, în vederea pregătirii unei acțiuni în justiție²⁷.

---

²³ R. Chiriță, *op. cit.*, p.265.

²⁴ CEDO, hot. Golder c. Marea Britanie, 1975.

²⁵ CEDO, hot. Colozza c. Italia, 1985.

²⁶ CEDO, hot. Airey c. Irlanda, 1979.

²⁷ CEDO, hot. Silver c. Marea Britanie, 1983.

Accesul efectiv la o instanță presupune și dreptul de a avea acces la toate dovezile strânse de procuror. Aplicarea acestui principiu face ca, în anumite circumstanțe, neadmiterea în fața unei instanțe a unei probe decisive sau imposibilitatea contestării unei probe importante administrate de partea adversă să lase fără conținut dreptul de acces la o instanță²⁸.

S-a arătat, de asemenea, că, deși art. 6 din Convenție nu garantează accesul gratuit la justiție, uneori costurile ridicate ale procedurilor pot aduce atingere acestui drept. Astfel, o taxă de timbru în quantum ridicat combinată cu o cauțiune proporțională cu valoarea obiectului procesului sau cu alte cheltuieli de judecată disproporționate față de posibilitățile financiare ale reclamantului, pot reprezenta o descurajare în fapt a liberului acces la justiție.

Complexitatea procedurilor și neclaritățile privind natura juridică a unor acte pot constitui și ele obstacole pentru realizarea unui acces efectiv la o instanță²⁹.

Neexecutarea unei hotărâri judecătorești poate, în mod indirect, să ducă la lăsarea fără conținut a dreptului de acces la un tribunal³⁰.

Curtea a admis, fără rezerve, că dreptul de acces la justiție implică și dreptul de a obține executarea silită a hotărârilor instanței, atunci când debitor este statul sau o instituție publică, executarea trebuind realizată în mod voluntar. Curtea nu consideră că reclamantul ar fi trebuit să facă demersul pentru executarea silită cât timp statul are obligația de a respecta drepturile persoanelor, astfel că trebuia să facă plata benevol³¹. De asemenea, Curtea consideră că atunci când executarea unei hotărâri judecătorești implică un fapt personal al unei persoane de drept privat, statul are doar obligația de a lua toate măsurile rezonabile pentru a asigura executarea hotărârii inclusiv prin sancționarea persoanei care refuză acest lucru, însă nu poate fi tras la răspundere pentru omisiunea executării unei hotărâri judecătorești³².

Curtea a concluzionat că, anularea unei hotărâri judecătorești definitive și irevocabile, și care eventual a și fost pusă în executare, este de natură să

---

²⁸ CEDO, hot. Feldbrugge c. Olanda, 1986.

²⁹ CEDO, hot. De Geouffre de la Pradelle c. Franța, 1992.

³⁰ CEDO, hot. Hornsby c. Grecia, 1997.

³¹ CEDO, hot. Sandor c. România, 2005.

³² CEDO, hot. Fociac c. România, 2005.

aducă atingere dreptului de acces la instanță în materie civilă. Acest principiu nu se opune existenței procedurilor extraordinare, însă necesitatea respectării principiului siguranței circuitului civil cere ca folosirea acestora în materie civilă să îmbrace un caracter excepțional atât în ceea ce privește termenul în care pot fi promovate cât și motivele de admisibilitate³³.

În ceea ce privește calitatea serviciilor avocatului din oficiu, statul trebuie să acorde „asistență” prin intermediul unui apărător din oficiu persoanelor care nu dispun de mijloacele necesare angajării unui. Așadar, simpla numire a unui apărător nu duce la îndeplinirea obligației asumate de către stat. Acesta trebuie să și vegheze la modul în care avocatul numit își duce la îndeplinire sarcinile și, în măsura în care este sesizat ori carențele serviciilor prestate de apărător sunt evidente, statul trebuie să intervină și, fie să numească un altul, fie să-l oblige pe cel deja numit să-și îndeplinească obligațiile.

Dreptul de acces la justiție nu poate fi considerat ca fiind un drept absolut. Pot fi aduse restricții exercițiului acestui drept întrucât dreptul de acces, prin chiar natura sa, cere o reglementare din partea statului, reglementare care poate varia în timp și spațiu în funcție de resursele comunității și de nevoile indivizilor³⁴.

Limitările aduse accesului la justiție nu pot afecta substanța acestui drept fiind necesară respectarea unor principii: să vizeze un scop legitim și să existe un raport de proporționalitate între mijloacele utilizate de către stat și scopul vizat de către acesta. Totodată, limitările aduse dreptului de acces la justiție pot rezulta prin lege ori printr-un act asimilabil legii.

O primă categorie de limitări reprezintă autorizarea prealabilă pentru sesizarea unei instanțe. Asemenea limitări au fost considerate conforme cu Convenția în cazul persoanelor alienate mintal³⁵, în cazul persoanelor dovedite că au abuzat de dreptul de acces la o instanță, în cazul minorilor³⁶ sau în procedurile de faliment. Autorizarea trebuie să vină din partea unui organ judiciar sau a unui magistrat și să fie dată în conformitate cu anumite criterii obiective preexistente.

---

³³ CEDO, hot. Brumărescu c. România, 1999.

³⁴ CEDO, hot. Golder c. Marea Britanie, 1975.

³⁵ CEDO, hot. Ashingdane c. Marea Britanie, 1985.

³⁶ CEDO, hot. Golder c. Marea Britanie, 1975.

Condițiile procedurale ale acțiunii în justiție reprezintă un alt tip de restricții admise: termenele pentru efectuarea actelor de procedură, termenele de prescripție, de decădere sau sancțiunile pentru nerespectarea acestora, obligativitatea reprezentării de către un avocat în fața instanțelor superioare³⁷.

Măsuri ce vizează limitarea recursurilor abuzive sunt admisibile iar autorizația de a introduce apel sau recurs ca și cea de a sesiza instanța de fond, pot fi, în anumite circumstanțe, conforme cu exigențele procesului echitabil. Același lucru este valabil și pentru instituirea unei amenzi pentru introducerea unor acțiuni șicanatorii și lipsite total de șanse de recurs.

Un exemplu de limitare admisă pentru motive de securitate națională îl reprezintă ascultările telefonice în cazul persoanelor suspectate de activități teroriste reținându-se că, deși persoana care făcuse obiectul unei măsuri de interceptare a convorbirilor telefonice nu era anunțată cu privire la acest lucru, fiind în imposibilitate de a se adresa organelor competente pentru verificarea legalității măsurii, dreptul de a avea acces la justiție nu a fost încălcat deoarece persoana în cauză urma a fi anunțată de îndată ce motivele de securitate națională și care împiedicau notificarea încetau să existe³⁸.

S-a decis, de asemenea, că obligarea mai multor persoane aflate în situații identice și având aceleași interese, de a se adresa instanței prin intermediul unui singur reprezentant este o restricție rezonabilă menită să economisească timp și resurse materiale³⁹.

S-a mai reținut că, dreptul de acces la o instanță este și un drept la care se poate renunța, cu condiția ca renunțarea să fie liberă iar instanța de arbitraj să asigure măcar o parte din garanțiile procesului echitabil.

Retragerea personalității juridice poate pune probleme din perspectiva art. 6 din Convenție, dacă această măsură nu este însoțită de garanții procedurale corespunzătoare sau are caracter arbitrar⁴⁰.

Acordarea imunității de jurisdicție unor categorii de persoane sau unor organizații internaționale nu este considerată o limitare contrară dispozițiilor art. 6 din Convenție. Trebuie asigurat un raport rezonabil de

---

³⁷ CEDO, hot. Gillow c. Marea Britanie, 1986.

³⁸ CEDO, hot. Klass c. Germania, 1993.

³⁹ CEDO, hot. Lithgow c. Marea Britanie, 1986.

⁴⁰ CEDO, hot. Biserica catolică de la Canea c. Greciei, 1997.

proporționalitate între existența unui interes public care să justifice acordarea imunității iar această imunitate nu ar trebui să fie totală. Curtea a constatat că este contrară Convenției adoptarea de către statele contractante a unui sistem privind imunitatea parlamentară de natură să exonereze persoanele de orice formă de responsabilitate. Ar însemna că orice activitate realizată de către un parlamentar intră în sfera imunității sale parlamentare, astfel că nu poate fi sancționată de vreo instanță internă⁴¹.

Benone FUICĂ
Universitatea „Dunărea de Jos” Galați

---

⁴¹ CEDO, hot. Cordova c. Italia, 2003.

Gina IGNAT
CONFLICTELE PARENTALE: MEDIERE VERSUS
JUDICIARIZARE

Résumé

La médiation familiale est un processus de construction ou de reconstruction du lien familial basé sur l'autonomie des personnes trouvées dans des situations de rupture ou de séparation, où un tiers impartial, indépendant, qualifié et sans pouvoir de décision, le médiateur familial, facilite, au-delà des conventions d'assurance de la confidentialité, leur communication, la gestion de leur conflit dans le domaine familial vu dans sa diversité et son évolution. La médiation familiale, notamment en matière de séparation et de divorce, est un processus de gestion des conflits où les membres de la famille demandent ou acceptent l'intervention confidentielle et impartiale d'une tierce personne, le médiateur familial. Son rôle est de les amener à trouver eux-mêmes les bases d'un accord durable et mutuellement acceptable, tenant compte des besoins de chacun et particulièrement de ceux des enfants dans un esprit de co-responsabilité parentale.

Rezumat

Medierea familială este un proces de construire și reconstruire a legăturii familiale axat pe autonomia persoanelor aflate în situații de criză ori de separare în care un terț imparțial, special calificat, fără putere de decizie : Mediatorul Familial, favorizează, dincolo de convențiile de asigurare a confidențialității, gestionarea conflictului lor în domeniul familial urmărit în diversitatea și evoluția sa. Medierea familială, în special în materie de separare și divorț, este un proces de gestionare a conflictelor în care membrii familiei solicită sau acceptă intervenția confidențială și imparțială a unei terțe persoane, mediatorul familial. Rolul său este de a-i ajuta să găsească ei înșiși bazele unui acord durabil și reciproc acceptabil, ținând cont de nevoile fiecăruia și mai cu seamă de cele ale copiilor, în spiritul unei co-responsabilități parentale.

Medierea. Noțiune. Beneficii.

„Resuscitarea” atitudinii față de copil, față de drepturile acestuia reclamă cu prioritate și o reconsiderare a părghiilor de promovare a intereselor acestuia. Din această perspectivă, medierea este în mod cert o soluție convenabilă, ultramodernă, de aplanare a conflictelor care l-ar putea marca, câștigul imediat fiind conștientizarea părinților cu privire la impactul destrămării familiei asupra copiilor, consilierea acestora pentru adoptarea măsurilor oportune, raportate la datele fiecărei cauze.

Situațiile clasice în care pot interveni magistrații pentru a-i sprijini pe părinți în privința respectării drepturilor copilului sunt cauzele de divorț - atunci când trebuie luată o decizie privind încredințarea copilului și dreptul de vizită. În astfel de cazuri, experiența occidentală a concluzionat că medierea familială s-a dovedit utilă. Medierea familială este o modalitate de a rezolva disputele, inclusiv pe cele care apar înainte, în timpul sau după separare ori divorț.

Este un proces voluntar și confidențial care ajută părțile să își explice reciproc problemele și nevoile în prezența unui mediator familial calificat. Medierea familială oferă un mediu sigur care ajută la reducerea ostilității și crește șansele unei cooperări pe termen lung. Medierea este, adesea, mai puțin costisitoare decât un proces. În plus, părțile au posibilitatea de a comunica în mod direct. Medierea s-a dovedit de succes și mai puțin traumatizantă decât o abordare conflictuală a problemei. Într-un proces de mediere, părinții și copiii se ascultă reciproc mai bine, acordă mai multă atenție nevoilor și dorințelor fiecăruia și iau mai bine în considerare drepturile și interesul superior al copilului.

Cercetările efectuate pe cupluri după trei ani de la încheierea medierii au demonstrat că medierea i-a ajutat pe parteneri: să diminueze conflictele între ei și să evite astfel efectele acestora asupra copiilor; să aibă o relație bună cu foști soți, ceea ce inevitabil a influențat pozitiv relațiile cu copiii; să aducă mai puțină amărăciune și resentiment în viața lor de după divorț; să fie mai mulțumiți de aranjamentele de îngrijire a copiilor și să aibă mai puține conflicte privind contactul cu copiii.

Mediatorii sunt, de obicei, asistenți sociali, avocați, psihologi sau alți profesioniști. Atunci când aceștia lucrează ca mediatori familiari, obligația

lor este de a ajuta părțile să ajungă la un acord asupra pensiei alimentare, împărțirii bunurilor, încredințării, relației cu copiii sau asupra oricărei alte chestiuni de familie. Toate aceste decizii au un impact deosebit asupra copiilor. Mediatorii trebuie să fie imparțiali și nu trebuie să ia decizii în numele părților.

Elementele-cheie ale medierii

Recurgerea la mediere este absolut voluntară. Se poate renunța oricând, din orice motiv sau fără motiv.

Medierea presupune colaborare. Ești încurajat să participi la rezolvarea problemei (problemelor) tale și să ajungi la ceea ce consideri a fi cel mai bun acord.

Părțile sunt cele care dețin controlul, având putere deplină de decizie și drept de veto privind fiecare dintre prevederile unui acord imediat. Nimic nu li se poate impune.

Se asigură confidențialitatea. Medierea este confidențială, în măsura în care părțile doresc și sunt de acord în acest sens, prin acord, prin statut, contract, reguli sau privilegii. Discuțiile de mediere și toate materialele pentru aceasta nu sunt acceptate de nici o instanță și în nici o altă procedură judiciară, cu excepția unui acord mediat finalizat și semnat. Mediatorul este obligat să menționeze orice excepții de la această confidențialitate generală a medierii. Confidențialitatea medierii poate să nu fie respectată prin certificare scrisă, deși mediatorul își poate rezerva dreptul de a refuza să depună mărturie într-un caz de contestație. Trebuie, de asemenea, definită confidențialitatea „întâlnirilor” între mediator și fiecare parte.

Medierea presupune informare. Procesul de mediere oferă posibilitatea de a obține și de a integra informații și consiliere juridică și de altă natură. Pot fi folosiți doar experții acceptați de ambele părți. Informațiile obținute astfel de la experți pot fi considerate fie confidențiale, fie, dacă părțile doresc, admisibile în fața instanței. Părerea expertului nu este niciodată definitivă în mediere. Părțile au întotdeauna dreptul de a lua deciziile. Mediatorii trebuie să încurajeze părțile să obțină asistență juridică și să le sfătuiască să obțină un acord mediat în privința chestiunilor legale, care să fie revizuit de

un consilier juridic independent înainte de a fi semnat. Decizia privind consilierea juridică revine, în final, fiecăreia dintre părțile participante.

Medierea este imparțială, neutră, echilibrată și lipsită de pericole. Mediatorul are responsabilitatea egală și echilibrată de a asista fiecare dintre părțile implicate în mediere și nu poate favoriza interesele uneia sau un anumit rezultat al medierii. Mediatorul este obligat deontologic să recunoască orice posibilă implicare a sa într-una din chestiunile în discuție. Rolul mediatorului este să se asigure că părțile ajung la un acord într-o manieră informată și voluntară și fără să fie obligate sau intimidat.

Medierea presupune responsabilitate și satisfacție. Având în vedere rezolvarea conflictului printr-o implicare activă și cu obținerea satisfacției participanților, probabilitatea consensului și a creșterii stimei de sine sunt evident mai mari, datorită medierii, după cum arată studiile de specialitate.

Cadrul legal al medierii

Pentru România, cadrul legal de aplicare a procedurii de mediere este creat încă din mai 2006 când a fost adoptată Legea nr. 192 privind medierea și organizarea profesiei de mediator. Această lege reglementează medierea ca modalitate facultativă de soluționare a conflictelor (în materie civilă, comercială, de familie, în materie penală, precum și în alte materii în condițiile prevăzute de lege) pe cale amiabilă cu ajutorul unei terțe persoane specializate în calitate de mediator, în condiții de neutralitate, imparțialitate și confidențialitate.

Capitolul al II-lea al acestei legi are în vedere profesia de mediator și se referă la aspectele specifice cum ar fi dobândirea, suspendarea și încetarea calității de mediator, precum și la înființarea, organizarea, funcționarea și atribuțiile Consiliului de mediere. Capitolul al VI-lea secțiunea 1 conține dispoziții speciale privind medierea conflictelor de familie. Astfel, pot fi rezolvate prin mediere neînțelegerile dintre soți privind continuarea căsătoriei, exercițiul drepturilor părintești, stabilirea domiciliului copiilor, contribuția părinților la întreținerea copiilor, precum și orice alte neînțelegeri care apar în raporturile dintre soți cu privire la drepturi de care pot dispune potrivit legii. În acest context, art. 64-66 din lege, care au în vedere conflictele de familie, particularizează acest tip de mediere, statuând că „mediatorul va veghea ca rezultatul medierii să nu contravină

interesului superior al copilului". Totodată, conform art. 66 alin. 2, dacă „ în cursul medierii, mediatorul ia cunoștință de existența unor fapte care pun în pericol creșterea sau dezvoltarea normală a copilului ori prejudiciază grav interesul superior al acestuia, este obligat să sesizeze autoritatea competentă”.

Reguli ale medierii

Medierea nu este potrivită pentru toată lumea, mai ales în cazurile în care au avut loc violențe și abuzuri. Atunci când una dintre părți este intimidată sau uneia dintre părți îi este frică de soț/partener, medierea nu este o alegere inspirată. Articolul 66 alin. 1 din Legea nr. 192/2006 face referire la aceste situații, arătând că „ mediatorul va depune toate diligențele pentru a verifica dacă între părți există o relație abuzivă ori violentă, iar efectele unei astfel de situații sunt de natură să influențeze medierea și va decide dacă, în asemenea circumstanțe, soluționarea prin mediere este potrivită”.

Exemple europene privind utilizarea medierii și utilitatea ei în promovarea drepturilor copilului

În Italia, în ultimii ani, au fost create servicii de mediere familială în toate centrele și clinicile familiale din țară, pentru a face ca separările și divorțurile să fie mai puțin conflictuale, pentru a menține contactul părinților cu copiii, chiar dacă mariajul nu mai există.

În Danemarca, pentru a reduce numărul de conflicte ca urmare a divorțurilor, care cauzează adesea probleme copiilor, au fost testate de către autorități mai multe programe și metode. Este general acceptat că prea multe conflicte sunt rezolvate de către autorități sau chiar la tribunal. Într-un program de consiliere reușit, autoritățile locale au utilizat mediatori pentru a ajuta părinții să negocieze acorduri privind încredințarea copilului și programul de vizită. Obiectivul a fost de a găsi o metodă care să sprijine și/sau să crească responsabilizarea părinților și, în același timp, să crească șansele de a stabili un acord pe termen lung, acceptat și urmat de ambele părți.

În Suedia, discuțiile de cooperare sunt conduse de experți, obiectivul lor fiind ca părinții să ajungă la un acord privind încredințarea copiilor, domiciliul acestora, precum și programul de vizită. Scopul discuțiilor este identificarea unei soluții de compromis. Dar chiar dacă acest obiectiv nu poate fi atins, fiecare părinte poate să înțeleagă mai bine punctul de vedere al celuilalt, în urma discuțiilor, și poate învăța cum să abordeze conflictele astfel încât să nu îi facă să sufere pe copii. În toate orașele din Suedia se pot organiza discuții de cooperare. Orice părinte care are dificultăți în a ajunge la un acord privind încredințarea copilului, domiciliul sau programul de vizită și care dorește să aibă o discuție de cooperare poate contacta municipalitatea. Dacă a început o acțiune în justiție privind încredințarea copilului, domiciliul sau vizitele, tribunalul poate avea inițiativa unei discuții de cooperare. Aceasta este gratuită.

Dacă părinții sunt de acord, ei pot avea o înțelegere asupra încredințării copilului, domiciliului și programului de vizită. Acest acord se aplică dacă este scris și aprobat de Comitetul de asistență socială. Acceptarea acordului are același efect ca și o sentință judecătorească, ceea ce înseamnă, printre altele, că are putere de aplicare.

În Austria există peste 300 de centre de consiliere familială susținute de Ministerul Familiei, care oferă servicii de consiliere privind chestiunile de familie, mai ales pentru cele privind divorțul, încredințarea copilului, dreptul la vizită, direct la tribunal. De aceea, serviciile se numesc „Consiliere familială la tribunal”. Consilierea cuprinde atât aspectele juridice, cât și psihologice ale unei acțiuni aflate sub incidența legislației familiei și are loc „aproape de tribunal”, adică sesiunile de consiliere au loc în spațiile tribunalelor. Consilierea este confidențială, anonimă și gratuită.

Avatarurile implementării procedurii de mediere

Deși medierea este, indiscutabil, un real progres în demersul de dejudiciarizare a conflictelor parentale, totuși nu se semnalează uzitarea acestei la nivelul impus de standardele de civilizație ale secolului XXI. Pentru țara noastră o atare reticență ar putea fi explicată prin slaba mediatizare a legii, prin „absenteismul” vădit care subzistă chiar în rândul celor specializați să arbitreze, să aplaneze tensiunile din sânul familiilor aflate pe picior de destrămare. Se remarcă însă insuficiența exploataării

beneficilor concilierii chiar și în state mai civilizate, cu state mai vechi în încurajarea medierii crizelor familiale.

Astfel, în Franța, în pofida unei reglementări legale exhaustive a medierii familiale și a introducerii medierii familiale în Codul civil, pentru numeroși avocați, dar și pentru mulți judecători de afaceri de familie, medierea familială nu a intrat încă în obicei și mai suscită întrebări.

Practica franceză în implementarea medierii familiale a relevat însă un aspect extrem de important: parteneriatul strâns între toți actorii judiciari, îndeosebi avocații, explică rezultate semnificative, precum: pacificarea globală a contenciosului afacerilor de familie și simplificarea procedurilor; scăderea spectaculoasă a divorțurilor din culpă comună, culpa urmând a fi discutată în cadrul medierii familiale; rapiditatea tratamentului afacerilor de familie derivând din simplificarea contenciosului(termenul de convocare în fața judecătorului pentru afaceri de familie este de 2-4 săptămâni, termenul mediu de soluționare a contenciosului familial , de 4, 7 luni); reducerea numărului litigiilor de după divorț sau după separare; protecția copiilor, cel mai adesea victime ale divorțurilor conflictuale, prin restabilirea unui dialog parental.

„Personalizarea granițelor” anticipată cu câteva decenii în urmă a devenit o realitate a zilelor noastre iar conflictele familiale transfrontaliere au devenit și ele realități imposibil de ignorat. Din această perspectivă, necesitatea unei medieri familiale transfrontaliere compare drept preocupare majoră având drept fundament atenuarea sau chiar eliminarea șocului separării parentale asupra copiilor.

Și la acest nivel, medierea își dezvăluie beneficiile: îi ajută pe părinții care trăiesc separat să rămână mai aproape de copiii lor.

Într-adevăr, medierea familială permite mai ales părinților aflați în conflicte legate de rezidența copiilor, să definească și să țină cont de interesul superior al copilului, ca niște adulți responsabili.

Este o evidență faptul că copilul este totdeauna victima conflictului parental. Experiența demonstrează că pentru un copil, chiar și atunci când separarea se produce bine, acesta este suferință. Dar când părinții se separă în conflict, pentru copil aceasta este o suferință în plus care îl marchează pentru toată viața.

Concluzii

Edictarea unei legi progresiste gândite să dejudiciarizeze inclusiv conflictele familiale rămâne la mai bine de un an de la promulgare fără aplicabilitate imediată, transpunerea imperativelor occidentale în materia aplanării tensiunilor și neînțelegerilor dintre părinți nebeneficiind încă de pârgii care să-i asigure eficienta aplicare. Niște costuri simbolice în comparație cu procedurile judiciare ori chiar gratuitatea ar fi de natură să suscite interesul justițiabililor. Includerea oficiilor de mediere în rândul competențelor judecătorilor ar putea asigura o aplicare efectivă și la scară extinsă a concilierii, beneficiile fiind multiple și biunivoce: părțile ar putea rămâne în afara duelului judiciar de multe ori steril, iar instanțele s-ar degreva de procese inutile, cronofage și costisitoare.

Prezenta lucrare nu a fost prezentată la o altă manifestare științifică.

Gina IGNAT
Universitatea „Dunărea de Jos” Galați

Răducan OPREA
FORMAREA PROFESIONALĂ ȘI DREPTUL MUNCII

Résumé

La formation professionnelle, qui précède l'encadrement dans le travail est une institution juridique. La formation professionnelle est vue comme un procès continu, déterminé objectivement par le progrès de la société, par le développement constant de la science et de la technique moderne.

Les étapes de la formation professionnelle:

- la première étape se déroule pendant la scolarisation dans le système national d'enseignement.

- la deuxième étape a lieu pendant les activités professionnelles.

Dans l'Union Européenne, la Recommandation 94.404.CE - mentionne le fait que tout travailleur doit avoir accès à la formation professionnelle continue sans discrimination, pendant sa vie active

Rezumat

Formarea profesională, care precede încadrarea în muncă este o instituție juridică. Formarea profesională este privită ca un proces continuu determinat obiectiv de progresul societății, de dezvoltarea neîntreruptă a științei și tehnicii moderne.

Fazele formării profesionale:

- prima fază se derulează în timpul școlarizării în cadrul sistemului național de învățământ.

- a doua fază are loc în timpul activităților profesionale.

În Uniunea Europeană, Recomandarea 94/404/CEE - stipulează ca orice lucrător trebuie să aibă acces la formarea profesională continuă fără discriminare, în timpul vieții sale active.

Formarea profesională

Formarea profesională este activitatea ce precede și condiționează încadrarea în muncă. Ea se realizează prin exercitarea dreptului la

învățatură, indisolubil legat de dreptul la muncă, *învățământul* și munca nefiind concepute decât într-o strânsă unitate. Dreptul la învățatură - necesitate obiectivă a îndeplinirii dreptului la muncă - dobândește o adevărată semnificație numai în lumina finalității lui, și anume, formarea unor oameni utili societății.

Formarea profesională este o instituție juridică complexă a dreptului muncii¹. Scopul principal al formării profesionale îl constituie, evident, încadrarea în muncă.

Formarea profesională are, sub aspect noțional, două înțelesuri²:

a) într-un prim înțeles, care este cel curent, *formarea profesională* este activitatea desfășurată de o persoană înainte de încadrarea sa în muncă, în scopul de a dobândi cunoștințele de cultură generală și de specialitate, necesare pentru exercitarea unei profesii, a unei funcții sau meserii utile societății. Definită astfel, formarea profesională este echivalentă calificării profesionale.

De asemenea, în *Contractul Colectiv de muncă* unic la nivel național, părțile semnatare ale contractului înțeleg prin termenul de *formare profesională* orice procedură prin care un salariat dobândește o *calificare*³ atestată printr-un certificat sau diplomă eliberată conform legii.

b) într-o accepție mai largă, prin *formarea profesională* se înțelege și perfecționarea acestei pregătiri, deja dobândite, prin însușirea unor cunoștințe noi. Acesta se regăsește și în definiția prevăzută în *Contractul Colectiv de muncă* unic la nivel național care arată că prin termenul de *formare profesională* continuă se înțelege orice procedură prin care salariatul având deja o *calificare* ori o *profesie* își completează cunoștințele profesionale, fie prin aprofundarea studiilor într-un anumit domeniu al

---

¹ A se vedea Sanda Ghimpu, Ion Traian Ștefănescu, Șerban Beligrădeanu, Gheorghe Mohanu, *Dreptul muncii*, tratat, vol. III, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 389.

² A se vedea Alexandru Țiclea, *Tratat de dreptul muncii*, Editura Universul Juridic, București, 2007, p. 253.

³ A se vedea art. 81 alin. 1 din *Contractul Colectiv de muncă* unic la nivel național pe anul 2007-2010.

specialității de bază, fie prin deprinderea unor metode sau procedee noi adoptate în domeniul specialității lor⁴.

În alți termeni, *formarea profesională* este privită ca un proces continuu, care este determinat obiectiv de progresul societății, de dezvoltarea neîntreruptă a științei, culturii și tehnicii moderne în toate domeniile.

Atât *formarea profesională*, cât și perfecționarea acesteia se realizează, în primul rând, prin sistemul național de *învățământ*, dreptul la învățatură fiind unul din drepturile fundamentale ale cetățenilor prevăzut de Constituție⁵.

În cadrul actualei reglementări, orice formă de *învățământ* este destinată *formării profesionale*; *învățământul* nu reprezintă un scop în sine, el are menirea de a realiza pregătirea pentru încadrarea în muncă sau desfășurarea altei activități producătoare de venituri. Specificul său ca drept complex constă în îmbinarea libertății persoanei cu obligația ei de a învăța. Se explică astfel consacrarea prin lege a *învățământului* general obligatoriu, adică acel prag profesional minim, considerat de societate ca necesar pentru pregătirea membrilor săi.

În același sens, în lume este acreditată ideea că orice formă de *învățământ* trebuie să fie calificată drept "profesională", pentru că în zilele noastre *învățământul* are incidența destinului profesional al indivizilor. Chiar și un tânăr care n-a frecventat decât școala primară va putea accede la numeroase locuri de muncă, beneficiind apoi de o pregătire profesională suplimentară⁶.

*Formarea profesională*⁷ este un proces care are două faze:

- prima se derulează în timpul școlarizării în cadrul sistemului național de *învățământ* conform prevederilor legii învățământului nr. 84/1995;

- a doua are loc în timpul activității profesionale. Această din urmă fază reglementată de legislația muncii, prezintă o importanță deosebită în condițiile actuale când procesele tehnologice și științifice cunosc o

---

⁴ A se vedea art. 81 alin. 1, lit. b din Contractul Colectiv de muncă unic la nivel național.

⁵ A se vedea art. 32 din Constituție.

⁶ A se vedea Martin Carnoy, *Efficacité et équité de la formation professionnelle*, în „Revue internationale du travail”, nr. 2, 1994, p. 246.

⁷ A se vedea Alexandru Țilea, op. cit., p. 254.

dezvoltare accentuată ceea ce are ca efect și necesitatea perfecționării și adaptării salariaților la noile condiții de muncă⁸.

În Uniunea Europeană se acordă atenție deosebită *formării profesionale* a populației active. Tratatul de Instituire a Comunității Europene, conține, în titlul X, capitolul 3, intitulat „Educația, *formarea profesională* și tineretul”, iar în articolul 150, paragraful 2, al Tratatului, ce stabilește că acțiunea comunității în materia formării profesionale vizează:

- facilitarea adaptării la mutațiile îndeosebi prin formarea și reconversia profesională;
- facilitarea accesului la formarea profesională și favorizarea mobilității formatorilor și a persoanelor aflate în formare îndeosebi a tinerilor;
- stimularea cooperării în materia formării între instituțiile de *învățământ* sau de formare profesională și întreprinderi;
- dezvoltarea schimbului de informații și de experiență asupra problemelor comune sistemelor de formare a statelor membre.

În Uniunea Europeană, Recomandarea 93/404/CEE⁹ precizează că orice lucrător trebuie să aibă acces la *formarea profesională* continuă fără discriminare în timpul vieții sale active. Memorandumul privind învățarea pe tot parcursul vieții al Comisiei Europene, adoptat în octombrie 2000, invită statele să indentifice strategii coerente și măsuri practice pentru dezvoltarea învățării continue. Toate persoanele trebuie să aibă posibilități egale de a se adapta la cerințele schimbărilor socio-economice și să participe activ la conturarea viitorului lor.

Evoluția conceptului de formare profesională

Privită în mod evolutiv, această instituție a formării profesionale și-a găsit locul în trecutul *învățământului* din țara noastră.

În timp au fost adoptate o serie de acte normative cu privire la instrucțiunea publică. Extinderea mijloacelor tehnice în industrie și agricultură în a doua jumătate a secolului trecut a determinat cuprinderea în planurile de *învățământ* și a unor discipline tehnice. Astfel că, începe să se formuleze un program al *învățământului* profesional, odată cu apariția

---

⁸ A se vedea Ovidiu Tinca, *Formarea profesională, Dreptul muncii*, Editura Rosetti, București, 2004, p. 291.

⁹ Privind formarea profesională continuă.

Legii instrucției publice din 1864, ce este considerată cea dintâi lege școlară a țării noastre prin care se trasează cadrul legal al școlilor tehnico-profesionale necesare formării de cadre calificate în domeniul industrial, comercial și agricol, stabilind că scopul școlilor profesionale este acela "de a da învățatură trebuincioasă pentru exercitarea unei arte sau profesiuni"¹⁰.

Legea asupra învățământului profesional din 31 martie 1899¹¹, cu modificările ei din 1901¹² al cărei inițiator a fost **Spiru Haret** reprezenta un pas înainte în calea dezvoltării *învățământului* în țara noastră. Prin această lege au fost puse sub controlul Ministerului Instrucției toate școlile profesionale de toate categoriile, asigurându-se prin aceasta un *învățământ* uniform.

Legea prevedea că "*învățământul* profesional are drept obiect studiul teoretic și practic al agriculturii, cu industriile anexe și derivate ale meseriilor și ale comerțului¹³, pregătire ce se făcea mai mult practic¹⁴. Se reglementa *învățământul* meseriilor în scopul formării de meseriași "pentru industriile de tot felul, și, în special, pentru industria mică"¹⁵. În atelierele școlilor respective se executau lucrări după comandă și lucrări necesare instrucției școlare, pentru exercitarea a diverse meserii.

Legea reglementa, de asemenea, modul de funcționare a școlilor de ucenici care se înființau pe lângă școlile de meserii și pe lângă școlile comerciale prin funcționarea de cursuri speciale "destinate pentru completarea instrucțiunii ucenicilor din fabrici, ateliere și prăvălii"¹⁶. Cei ce frecventau aceste cursuri primeau la absolvire un certificat cu diplomă de absolvire a școlilor elementare de meserii sau de comerț.

Prin Legea asupra *contractelor de muncă* din 5 aprilie 1929¹⁷ a fost reglementat contractul de ucenicie, alături de *contractul de muncă* și de contractele colective de muncă. Pentru prima dată acest contract face

---

¹⁰ A se vedea "Monitorul" Jurnal Oficial nr. 272/5-17 dec. 1864.

¹¹ Publicată în Monitorul Oficial, nr. 287 din 31 martie 1899.

¹² Publicată în Monitorul Oficial, nr. 119 din 29 august 1901.

¹³ A se vedea art. 1 din Legea asupra învățământului profesional din anul 1899.

¹⁴ A se vedea art. 6 din Legea asupra învățământului profesional din anul 1899.

¹⁵ A se vedea art. 21 din Legea asupra învățământului profesional din anul 1899.

¹⁶ A se vedea art. 76, alin. ultim din Legea asupra învățământului profesional din anul 1899.

¹⁷ A se vedea Monitorul Oficial nr. 74 din 5 aprilie 1929.

obiectul unor acte normative distincte prin care s-a reglementat pe larg natura, modul de formare, efectele și condițiile de desființare ale acestuia.

Ulterior, Legea pentru *pregătirea profesională* și exercitare a meseriilor din 30 aprilie 1936¹⁸, reglementa modul de orientare profesională și de organizare a uceniciei tinzând "să dea atelierelor, uzinelor, caselor de comerț, administrațiilor publice, posibilitatea să-și recruteze lucrători, tehnicieni și personal administrativ cel mai apt și mai potrivit"¹⁹.

În vederea completării pregătirii profesionale și *educației* ucenicilor din industrie și comerț se reglementa înființarea de cursuri profesionale pentru ucenicii industriali și comerciali, iar apoi, partea a II-a a legii reglementa *calificarea* și perfecționarea certificatului de ucenicie.

Legea pentru organizarea și funcționarea *învățământului* secundar, industrial, școli profesionale, școli de meserii din 21 martie 1936, reglementa *învățământul* secundar industrial ce avea ca scop pregătirea pentru o profesiune cu caracter industrial a absolvenților a 4 clase elementare. Legea arată că „elevii vor face în cursul vacanțelor de vară practică într-o fabrică sau într-un atelier particular”²⁰.

Aceste reglementări au reprezentat un progres evident, din perioada modernă a României pentru organizarea și dezvoltarea școlii în general și în special pentru constituirea unui *învățământ* profesional menit să asigure muncitorii calificați necesari întreprinderilor și atelierelor meșteșugărești.

Prin reforma *învățământului* din 1948²¹, *învățământul* a fost etatizat devenind o problemă de stat, gratuit și larg deschis tuturor tinerilor, indiferent de sex, naționalitate, religie.

Alături de școlile generale și gimnaziale au fost înființate școlile tehnice și cele profesionale. Școlile tehnice, aveau drept scop pregătirea cadrelor medii tehnice necesare producției, iar cele profesionale pregătirea cadrelor calificate. Legea din 1948 și actele normative emise în baza ei reglementau modul de *calificare* și repartizare a rezervelor de muncă pe principiul

---

¹⁸ Publicată în Monitorul Oficial nr. 99 din 30 aprilie 1936.

¹⁹ A se vedea art. 15 din Legea din 20 aprilie 1936.

²⁰ A se vedea art. 30 din Legea nr. 31 din martie 1936, publicată în Monitorul Oficial, nr. 88 din 16 aprilie 1936.

²¹ A se vedea Decretul nr. 175 din 3 august 1948 publicat în "Monitorul Oficial" nr.177 din 3 august 1948, abrogat implicit prin Legea nr. 11/1968, privind *învățământul* în RSR.

instruirii în școlile de *calificare* și profesionale organizate pe lângă fabrici și uzine, spre a asigura forța de muncă necesară acestora.

Legea privind învățământul în România²² din 1968, aducea importante modificări privind îmbunătățirea *învățământului*. Conform acestei legi, toți tinerii vor urma *învățământul* de minim 10 ani și în același timp se prevedea crearea unui număr tot mai mare de școli profesionale, precum și licee de specialitate care să contribuie la ridicarea pregătirii, teoretice și practice a elevilor care urmau aceste forme de *învățământ*. De asemenea, a fost organizat *învățământul* de subingineri și s-a diversificat profilul și durata în *învățământul* superior.

Învățământul profesional se realiza, potrivit acestei legi, prin școli profesionale și ucenicie la locul de muncă, sau prin cursuri de *calificare*. Scopul *învățământului* profesional era acela de a pregăti muncitori calificați pentru meseriile necesare economiei naționale.

Prin decretul nr. 207/1977²³ privind organizarea și funcționarea *învățământului* liceal, s-au înființat liceele de specialitate prin care se urmărea însușirea unei meserii și specializarea în profesii cu un grad ridicat de complexitate. Pentru realizarea acestui deziderat, decretul prevedea efectuarea unui stagiului de practicanți în producție în unitatea de profil, unde participau atât absolvenții treptei I cât și cei din treapta a II-a. Pe durata stagiului de practică, "practicantii au calitatea de persoane încadrate în muncă, în condițiile legii"²⁴.

Prin intrarea în vigoare a Legii educației și învățământului nr. 28/1978²⁵ se instituie *învățământul* obligatoriu de 10 ani, iar una din trăsăturile sale caracteristice o constituie faptul că ansamblul prevederilor ei consacră pe plan juridic organizarea în sistem a *învățământului* nostru.

Școlile profesionale, potrivit legii²⁶ asigură elevilor, prin procesul instructiv educativ, cunoștințele de specialitate și deprinderile practice necesare exercitării meseriilor în care se califică.

---

²² A se vedea Legea nr. 11/1968 publicată în Buletinul Oficial, nr. 62 din 13 mai 1968.

²³ A se vedea publicat în Buletinul Oficial nr. 67 din 12 iulie 1977.

²⁴ A se vedea art. 35 din Decretul nr. 207/1977.

²⁵ Publicată în Buletinul Oficial nr. 113 din 16 decembrie 1978.

²⁶ A se vedea art. 48 din Legea nr. 28/1976.

În prezent prin dezvoltarea prevederilor constituționale a fost adoptată Legea învățământului²⁷ nr. 84/1995, cu ultima modificare adusă prin Legea nr. 160/2007²⁸ prin care *învățământul* este consacrat logic, ca prioritate națională²⁹.

Învățământul are ca finalitate formarea complexă a personalității umane.

Se urmărește, la toate nivelele sale, realizarea idealului educațional pe tradițiile umaniste, pe valorile democrației și pe aspirațiile societății românești. Idealul educațional consta în dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a personalității umane, în formarea personalității autonome și creative.

Prin această lege se consacră *învățământul* general obligatoriu de 10 clase, adică acel prag profesional minim considerat de societate ca necesar pentru pregătirea membrilor săi.

O altă caracteristică a acestei legi este aceea de organizare în sistem a *învățământului* nostru, reglementat prin norme de drept constituțional, administrativ, financiar, civil, al muncii care are un caracter deschis, asigurând posibilitatea trecerii de la un profil la altul, în condițiile stabilite prin regulament.

Legea învățământului cuprinde în ansamblul său reglementări importante pentru asigurarea dreptului la învățatură care constituie o parte a dreptului la *educație* și este reflectat ca drept fundamental de Constituția României³⁰.

Începând cu data aderării României la Uniunea Europeană, cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene, au acces la toate formele și nivelurile de *învățământ* în aceleași condiții cu cele prevăzute de lege pentru cetățenii români, inclusiv în ceea ce privește taxele de școlarizare.

Formarea profesională și dreptul muncii

Problemele *formării* și perfecționării *profesionale*, inclusiv ale conversiei profesionale constituie, o instituție juridică complexă, reglementată prin

---

²⁷ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 606 din 10 decembrie 1999.

²⁸ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 394 din 12 iunie 2007.

²⁹ A se vedea art. 2 din Legea nr. 84/1995.

³⁰ A se vedea art. 32 din Constituție.

norme care aparțin mai multor ramuri de drept, printre acestea locul cel mai important îl dețin normele dreptului administrativ și ale dreptului muncii.

*Formarea profesională*³¹ care ca regulă, precede încadrarea în muncă, este o instituție juridică complexă.

Într-adevăr, ea este reglementată prin mai multe ramuri de drept și anume: dreptul administrativ, dreptul fiscal, dreptul civil, dreptul muncii. Astfel, dreptul administrativ reglementează înființarea, organizarea și funcționarea unităților de *învățământ și formare profesională*; dreptul fiscal, constituirea, repartizarea și utilizarea fondurilor bănești necesare funcționării acestor unități; dreptul civil - raporturile dintre formatori și cei ce se formează în cazul în special al instituțiilor de *învățământ* private precum și răspunderea absolvenților pentru nerespectarea obligațiilor asumate prin convenția de școlarizare etc.

Dacă raporturile juridice privind *formarea profesională* inițială sunt în principiu, conexe, raporturilor juridice de muncă, cele privind formarea continuă sunt, incluse în aceste raporturi.

Există însă numeroase prevederi legale care, integrându-se organic în reglementarea *învățământului* - a formării profesionale - aparțin totodată, dreptului muncii. Aceasta justifică teza - acceptată în genere de literatura juridică - potrivit căreia raporturile juridice privind *formarea profesională* sunt conexe raporturilor juridice de muncă³².

Legătura dintre dreptul muncii și *formarea profesională* se relevă sub multiple planuri. În primul rând, așa cum s-a arătat, finalitatea esențială a *învățământului* este pregătirea pentru muncă și viață. Studiile reprezintă una din condițiile principale pentru încadrarea în muncă, pentru menținerea în funcție și promovarea în muncă. Raporturile juridice de muncă ale salariaților din unitățile care se ocupă cu formarea și perfecționarea profesională sunt reglementate prin normele generale ale dreptului muncii. În plus, pentru cei din *învățământ* operează și norme specifice cuprinse în Statutul personalului didactic³³, aprobat prin Legea nr. 128/1997.

³¹ A se vedea Alexandru Țiclea, op. cit., p. 255.

³² A se vedea Sanda Ghimpu, Ion Traian Ștefănescu, Șerban Beligrădeanu, Gheorghe Mohanu, op. cit., p. 389.

³³ Publicat în "Monitorul Oficial" nr. 198, din 16 iulie 1997.

Este important de subliniat că Legea nr. 128/1997 reglementează unitar problematica personalului didactic³⁴ atât din *învățământul* de stat cât și din cel particular³⁵.

Personalul didactic are îndatorirea potrivit Codului muncii de a îndeplini rolul și funcțiile care revin *învățământului* în România, de a asigura instruirea temeinică a tineretului și educarea acestuia în spiritul dragostei față de patrie, față de muncă, de a contribui la pregătirea și perfecționarea cadrelor necesare, în strânsă legătură cu cerințele actuale și de perspectivă ale dezvoltării economico-sociale a țării³⁶.

În al doilea rând, conexiunea dintre legislația privind *învățământul* și dreptul muncii impune examinarea acelor raporturi juridice care, deși sunt prealabile încheierii *contractului de muncă*, se formează în considerarea încadrării în muncă, constituind premisa desfășurării unei activități sociale utile, a exercitării unei profesii, meserii sau funcții. Avem în vedere formele de pregătire generală și de specialitate, acordarea de burse, practica în producție a elevilor și studenților pe care nu le detaliem, deoarece nu interesează studiul de față.

Cea de-a treia categorie de probleme care relevă și mai puternic legătura dintre *formarea profesională* și raportul juridic de muncă se referă la dispozițiile legale care reglementează pregătirea salariaților și ridicarea continuă a nivelului cunoștințelor lor după încadrarea în muncă³⁷.

Codul Muncii în articolul 189 - stabilește concret, formele prin care se poate realiza *formarea profesională* a salariaților. Este vorba de o gamă largă de astfel de forme, unele simple fără participarea angajatorului, (formarea individualizată), altele, propun participarea acestuia (cursuri organizate direct de el, inclusiv ucenicia la locul de muncă etc) sau cu acordul său (cursuri ori stagii de practică și specializare în țară și străinătate).

Ca o ultimă analiză, finalitatea *învățământului* constând în formarea personalității umane ca și scopul diverselor categorii (forme de *calificare* și perfecționare profesională exprimă preocuparea pentru formarea

---

³⁴ A se vedea Ion Traian Ștefanescu, *Trăsăturile juridice caracteristice ale legii nr. 128/1997 privind Statutul personalului didactic*, în "Dreptul" nr. 10/1997, p. 3-18.

³⁵ Art. 1 din Legea nr. 128/1997 privind Statutul personalului didactic.

³⁶ A se vedea art. 43 din Codul Muncii.

³⁷ A se vedea. Andrei Popescu, *Drept. Legislația muncii*, Editura Fundației "România de mâine", București, 1996, p. 82-83.

persoanelor cu o precădere a tinerilor, pentru muncă și viață). Este, deci, zona fundamentală de interferență între vârsta problematică a formării și perfecționării profesionale și dreptul muncii. De aici rezultă și explicația de fond a calității conexe.

Sistemul de formare profesională

Asumarea de către România a obligațiilor și obiectivelor strategice pentru sistemele³⁸ educaționale și de *formare profesională* stabilite de Comisia Europeană în anul 2002 în cadrul Consiliului European de la Barcelona, a determinat accelerarea procesului de reformă a sistemului educațional românesc și totodată restructurarea acestuia.

Educația și *formarea profesională* se desfășoară în strânsă legătură cu politicile de ocupare a forței de muncă ce constituie una din prioritățile Uniunii Europene.

Sistemul de formare profesională inițială³⁹.

Este structurat pe două filiere principale⁴⁰:

Prima este cea tehnologică; ea are o durată de 4 ani (clasele IX-XII) și asigură pregătirea generală (și diplomă de bacalaureat) cu o componentă profesională considerabilă, în cadrul liceelor tehnologice care ofera nivelul 3 de *calificare*.

Ce-a de-a doua filieră este cea profesională: ea se realizează prin școlile de arte și meserii și pregătește elevii pentru integrarea pe piața muncii oferind, în același timp, continuarea studiilor.

Aceste școli au rezultat din fuziunea școlilor de ucenici care ofereau programe de 2 ani și școlile profesionale, care ofereau programe de 3 ani și au apărut odată cu extinderea *învățământului* obligatoriu. La finalizarea claselor IX-X absolvenții școlilor de arte și meserii pot obține o *calificare* de

³⁸ A se vedea Alexandru Țiclea, op. cit., p 258.

³⁹ A se vedea legea nr 354 din 2000 pentru modificarea și completarea Legii învățământului nr 84 din 1995.

⁴⁰ A se vedea anexa 3 la strategia pe termen scurt și mediu pentru formarea profesională continuă 2005-2010 aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 875 din 2005.

nivel 1; această *calificare* le permite să desfășoare activități profesionale relativ simple, calificări de nivelul 2 și 3, mai căutate pe piața forței de muncă necesită încă 1-3 ani de studiu după absolvirea *învățământului* obligatoriu⁴¹. *Calificarea* de nivelul 2 este acordată după absolvirea clasei a XI-a care reprezintă anul de trecere către nivelul 3 de *calificare*.

Clasele a XII-a și a XIII-a asigură nivelul 3 de *calificare*.

Absolvirea liceului, atât pe filiera tehnologică cât și pe ce-a profesională oferă atât șansa angajării pe baza competențelor certificate cât și pe ce-a a continuării studiilor în *învățământul* superior (cu condițiile trecerii examenului de bacalaureat) pentru obținerea nivelurilor 4 și 5 de *calificare* sau (necon condiționat de examenul de bacalaureat) în *învățământul* postliceal pentru o *calificare* de nivel 3 mai specializată.

Educația permanentă

În temeiul legii nr 84/95 Ministerul Educației și Cercetării are obligația asigurării unei obligații permanente. În acest scop colaborează cu Ministerul Culturii și Cultelor sau alte ministere interesate, cultele religioase, mijloacele de informare în masă, universitățile populare în vederea adaptării lor la modificările majore care survin în viața socială. Potrivit dispozițiilor, Ordonanței Guvernului nr. 102/1998, educația permanentă și promovarea socială a persoanei se realizează prin instituții educaționale în corelare cu nevoile individuale și cu cerințele și exigențele economiei de piață și ale practicii sociale, într-o societate democratică prin programe specifice inițiate și organizate de instituții publice și private cu activitate în domeniu în spiritul parteneriatului social utilizându-se metode active cu accent pe demersurile multimedia: *educație* prin corespondență, *educație* la distanță, videoconferințe, instruire asistată de calculator și altele.

Finanțarea cheltuielilor legate de derularea acestor programe se asigură din alocații de la bugetul de stat și/ sau de la bugetele locale, contribuții ale participanților, organizațiilor sindicale patronale, din Fondul Național

---

⁴¹ Calificările profesionale românești au la bază structura europeană pe 5 niveluri definită prin Decizia Consiliului 85/368 CEE.

al formării profesionale, fondul pentru plata indemnizației de șomaj, din fonduri existente cu această destinație precum și din alte surse.

Educația permanentă prin sistemul educațional asigură:

- completarea *educației* de bază, prin educarea recurentă sau compensatorie;
- *formarea profesională* continuă prin perfecționarea pregătirii profesionale și dobândirea unor noi calificări profesionale;
- educarea, cultivarea aptitudinilor și intereselor individuale ale cetățeanului pentru îndeplinirea unui rol social activ.

Educația permanentă prin sistemul educațional se poate realiza prin participarea celor interesați la programele organizate în cadrul instituțional sau prin studiul individual.

Instituțiile educaționale organizate ca persoane juridice de drept public sau privat pot fi:

- unități și instituții de *învățământ* din sistemul preuniversitar și superior;
- școli populare de artă, universități populare, case de cultură, cămine culturale;
- centre pentru *formarea profesională* continuă din sistemul Ministerului Educației și Cercetării;
- organizații neguvernamentale, asocieri profesionale.

De precizat este că, prin Legea nr 132/1994 a fost înființat Consiliul Național de *formare profesională* a adulților autoritatea administrativ-autonomă cu rol consultativ în promovarea politicilor și strategiilor privind *formarea profesională* a adulților organizat în sistem tripartit format din reprezentanți ai administrației publice centrale, precum și ai organizațiilor patronale și sindicale reprezentative la nivel național.

Formarea profesională continuă prin sistemul educațional asigură:

- completarea *educației* de bază;
- perfecționarea pregătirii profesionale și dobândirea unor noi calificări profesionale;
- educația civică.

Formarea profesională continuă este considerată un drept dar și o îndatorire a salariaților.

Formarea profesională

Legea nr 84/1995 prevede în art. 136 că pentru instruirea adulților pot fi organizate, cu aprobarea Ministerului Educației și cercetării instituții și rețele de învățământ deschis sau la distanță, care utilizează tehnologiile moderne de comunicare și preluare a informațiilor.

Potrivit Ordonanței Guvernului, nr. 129/2000 adulții sunt persoanele care au vârstă de cel puțin 15 ani împliniți, vârstă la care pot stabili raporturi de muncă. Aceștia au drepturi egale de acces la *formarea profesională*, fără discriminări pe criterii de vârstă, sex, rasă, origine etnică, apartenență politică sau religioasă.

Formarea profesională a adulților cuprinde *formarea profesională* inițială și *formarea profesională* continuă, organizată prin alte forme specifice sistemului național de învățământ.

Formarea profesională inițială, asigură pregătirea necesară pentru dobândirea competențelor profesionale minime necesare pentru obținerea unui loc de muncă.

Formarea profesională continuă este ulterioară formării inițiale și asigură adulților fie dezvoltarea competențelor profesionale deja dobândite, fie dobândirea de noi competențe.

Competențele profesionale reprezentând capacitatea de a rezolva activitățile cerute la locul de muncă la nivelul calitativ specificat în standardul ocupațional se deosebesc prin inițiere, *calificare*, perfecționare, specializare, recalificare, definite astfel:

- inițierea reprezintă dobândirea unor cunoștințe, priceperi și deprinderi minime necesare pentru desfășurarea unei activități;
- *calificarea* reprezintă ansamblul de competențe profesionale care permit unei persoane să desfășoare activități specifice unei ocupații sau profesii;
- perfecționarea constă în dezvoltarea competențelor profesionale în cadrul aceleiași calificări;
- specializarea este o formă specifică de *formare profesională* care urmărește obținerea de cunoștințe și deprinderi într-o arie restrânsă din sfera de cuprindere a unei ocupații.

Formarea profesională se organizează în mod distinct pe nivelul de pregătire și specialități ținând seama de nevoile angajatorilor, de competențele de bază ale adulților, de cerințele posturilor pe care acestea le ocupă și de posibilitățile lor de promovare sau de încadrare în muncă.

Formele de realizare a pregătirii adulților sunt:

- cursuri organizate de angajatori în cadrul unităților proprii sau de furnizorii de *formare profesională*;
- stagii de practică în unități din țară sau străinătate;
- alte forme de practică profesională prevăzute de lege.

Bibliografie

- GHIMPU, Sanda, ȘTEFĂNESCU, Ion Traian, BELIGRĂDEANU, Șerban, MOHANU, Gheorghe, *Dreptul muncii, Tratat*, vol. III, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.
- POPESCU, Andrei, *Drept. Legislația muncii*, Editura „Fundăției de mâine”, București, 1996.
- ȘTEFĂNESCU, Ion Traian, *Tratat de dreptul muncii*, vol. I, Editura „Lumina Lex”, București, 2003.
- ȚICLEA, Alexandru, *Tratat de Dreptul muncii*, Editura „Universul juridic”, București, 2007.
- TINCA Ovidiu, *Formarea profesională. Dreptul muncii*, Editura „Rosetti”, București, 2004.

Prezenta lucrare nu a fost prezentată la o altă manifestare științifică.

Dr. Răducan OPREA
Universitatea „Dunărea de Jos” Galați

Getty Gabriela POPESCU
NOȚIUNI ȘI CONCEPȚII PRIVITOARE LA CORELAREA
NORMELOR JURIDICE ÎN CADRUL SISTEMULUI DE DREPT

Résumé

Toute société fonde sa structure et fonctionnalité sur un modèle unique, normatif et culturel, constitué d'un ensemble de valeurs, normes, règles, obligations, coutumes et usances qui assurent la stabilité et la continuité de la société, de même que la prévention des tensions, dysfonctionnements et conflits entre les individus et les groupes sociaux qui la composent. La réalisation d'un ordre social qui assure la cohésion des relations et de la coopération sociale entre les membres de la société présuppose que les activités soient déroulées d'une manière normale. Elle est formée d'un ensemble de normes, règles, dettes, prescriptions et obligations. L'ordre social, qui représente une condition nécessaire pour l'établissement et le fonctionnement d'une société, ne peut exister que lorsqu'il possède certains mécanismes coercitifs, de contrainte organisée et institutionnalisée dans ce sens.

Rezumat

Orice societate își întemeiază structura și funcționalitatea pe baza unui model unic, normativ și cultural, constituit dintr-un ansamblu de valori, norme, reguli, îndatoriri, cutume și uzanțe, care asigură atât stabilitatea și continuitatea societății, cât și evitarea tensiunilor, disfuncțiilor și conflictelor dintre indivizi și grupurile sociale ce o alcătuiesc. Realizarea unei ordini sociale care să asigure coeziunea relațiilor și cooperării sociale dintre membrii societății presupune ca activitățile să se desfășoare în mod normal. Ea este formată dintr-un ansamblu de norme, reguli, îndatoriri, prescripții și obligații. Ordinea socială care reprezintă o condiție necesară pentru stabilirea și funcționarea unei societăți nu poate exista direct, decât numai atunci când are la îndemână unele mecanisme coercitive, de constrângere organizată și instituționalizată în acest sens.

Orice societate își întemeiază structura și funcționalitatea pe baza unui model unic, normativ și cultural, constituit dintr-un ansamblu de valori, norme, reguli, îndatoriri, cutume și uzanțe, care asigură atât stabilitatea și

continuitatea societății, cât și evitarea tensiunilor, disfuncțiilor și conflictelor dintre indivizi și grupurile sociale ce o alcătuiesc.

Realizarea unei ordini sociale care să asigure coeziunea relațiilor și cooperării sociale dintre membrii societății presupune ca activitățile să se desfășoare în mod normal. Ea este formată dintr-un ansamblu de norme, reguli, îndatoriri, prescripții și obligații.

Ordinea socială care reprezintă o condiție necesară pentru stabilirea și funcționarea unei societăți nu poate exista direct, decât numai atunci când are la îndemână unele mecanisme coercitive, de constrângere organizată și instituționalizată în acest sens. Așadar, în orice societate ordinea socială este dublată de o ordine juridică (sau de drept) alcătuită dintr-un sistem ierarhizat de norme, reguli și prescripții care reglementează acțiunile indivizilor pe baza normativă, elaborată de autoritatea legală și legitimă.

În consecință, în orice societate, ordinea socială este dublată de o ordine juridică, care include un sistem de norme corelative, reguli elaborate și aplicate de către o autoritate publică. Această ordine reprezintă sinteza sau nucleul ordinii sociale, fiind o „ordine coercitivă a normelor publice adresate persoanelor raționale, în scopul reglementării comportamentului lor și asigurării cadrului necesar cooperării sociale între indivizi”.¹

Autorul Gheorghe C. Mihai² înțelege prin ordine reală de drept ordinea socială în care sunt recunoscute conduitele care trebuie să fie urmate de destinatari conform cu dispozițiile normelor juridice, nu sunt recunoscute conduitele care nu trebuie să fie urmate și au loc cele permise. Această ordine reală înscrisă în chip ideal în ansamblul normelor juridice în vigoare se numește realitatea ideală a dreptului pozitiv, tot această ordine reală înscrisă în chip efectiv în ansamblul conduitelor concrete, se numește realitatea socială a dreptului pozitiv. Statul modern este nevoit să țină seama de această realitate cât și de interdependențe și colaborări pentru a-și îndeplini rostul în ordinea juridică internă.

Puterea de stat este aceea care emite sau sancționează, respectând anumite proceduri, o regulă de conduită apreciată de ea ca necesară în prim plan, astfel primind statut de normă juridică, exprimată într-o

---

¹ John Rawls, *A Theory of Justice*, London, Oxford University Press, 1973, p. 236.

² Gheorghe C. Mihai, *Teoria dreptului*, Ediția 2, All Beck, București, 2004, p. 374., Gheorghe Mihai, *Fundamentele dreptului*. Vol. III, p. 121-122.

anumită formă. Pentru o abordare mai amănunțită a subiectului - corelarea normelor juridice, trebuie să facem mai întâi o cercetare mai detaliată a teoriei sistemelor în general.

Reieșind din faptul că, dreptul obiectiv în vigoare organizează relațiile interumane dintr-o societate concretă, el îmbracă forma dreptului pozitiv, corespunzător acelei societăți. În consecință, putem afirma că istoria societății este și istoria sistemelor de drept, cuprinsă în istoria fenomenului social juridic, care se corelează cu celelalte fenomene sociale - economice, politice, religioase, morale.

În afară de definiția etimologică a sistemului, ce provine din rădăcina grecească „systema” care înseamnă ansamblu coerent, și plecând de la ideea de globalitate, ce caracterizează modelul sistemului, autorul Lugan J.C., ne propune o primă definiție pe care o califică drept elementară: „Un sistem este un ansamblu de elemente oarecare existente în diverse stări. Dacă schimbările de stare sunt măsurabile, putem considera aceste elemente ca variabile, iar structura sistemului, la un moment dat, va fi lista valorilor acestor variabile elementare.”³

Majoritatea cercetătorilor români⁴ susțin că sistemul reprezintă un ansamblu superior organizat de subsisteme integrate structural și dinamic, care are ca sarcină realizarea unor anumite valori (efecte) în condițiile unui mediu variabil și, deci posibil perturbant. Sistemele se caracterizează prin structură și funcții proprii, care reprezintă un complex de proprietăți caracteristice, exprimând relații de acțiune intersistemice.

Sistemul juridic, așa cum s-a afirmat, are ca scop și efect reducerea varietății comportamentale a subiectelor de drept, toate fiind supuse legii în statul de drept. Această reducere a varietății comportamentale este scopul tuturor sistemelor de control, oricare ar fi ele, și, de asemenea, efectul lor, dacă controlul este eficient.

În această perspectivă, este important să precizăm ce se înțelege prin varietate. Acest cuvânt poate fi luat în sensul de diversitate, cel puțin într-o primă abordare. Este clar că, comportamentele ființelor umane și ale grupurilor sunt variate. Dar cuvântul varietate trebuie utilizat în sens exact.

---

³ Lugan J.C., *La systemique sociale*, PUF, Paris, 1993, p. 34.

⁴ Paul Popescu-Neveanu, *Dicționar de Psihologie*, Editura Albatros, București, 1978, p.661; *Dicționar filozofic*, Editura Politică, București, 1976, p. 638; *Mic dicționar filozofic*, Editura Albatros, București, 1969, p. 341.

În sistemele sociale, reducerea varietății comportamentale nu este o formalitate (probabil cu excepția dictaturii sau mai general a regimului autoritar). Acum și într-un mare număr de țări, idealul politic este cel al libertății. Această libertate presupune că o varietate mai largă de comportamente ale indivizilor și grupurilor este recunoscută ca acceptabilă și chiar de dorit.

În viziunea criminologiei starea și dinamica sistemelor sunt consecințe ale unui nesfârșit lanț causal. Abordarea corelației și interacțiunii permite înțelegerea relațiilor dialectice cu dublu sens (feed-back sau looping) între componentele schimbării sociale și criminalitate.

Autorul Bertalanffy L.⁵ ne propune următoarea definiție foarte simplă și foarte apropiată de cea a lui Lagan J.C., "sistemul este un complex de elemente de interacțiune", dar pentru autorul Jean de Rasnau⁶ un sistem este „un ansamblu de elemente în interacțiunea dinamică, organizat în funcție de un scop”, pe când autorul Morin E., ne propune o primă definiție pe care apoi o va îmbogăți: „un sistem este o unitate globală organizată, de interrelații între elemente, acțiuni sau indivizi.”⁷

Autorului Waliser B., îi datorăm o triplă definiție a sistemului prin care integrează noțiunile de mediu, de subsisteme în interacțiune, de permanență:⁸

1. Sistemul este un ansamblu, în raporturi reciproce cu mediul, acestea asigurându-i o anumită autonomie;
2. Sistemul este un ansamblu format din subsisteme în interacțiune, această independență asigurându-i o anumită coerență;
3. Sistemul este un ansamblu ce presupune modificări, mai mult sau mai puțin profunde în timp.

Determinarea unui sistem semnifică, după părerea noastră, determinarea părților (subsistemelor) și a relațiilor dintre acestea. Trebuie însă avută în vedere și posibilitatea modificării în timp a elementelor componente și a relațiilor dintre acestea. Caracteristică sistemelor sociale, este finalitatea, deci determinarea integrală a acestor sisteme, în categoria

---

⁵ Bertalanffy L., *Théorie générale des systèmes*, Donod, Paris, 1993, p.114.

⁶ Rasnau J, *Le microscope. Pour une vision globale*, Le Seuil, Paris, 1975, p. 22.

⁷ Morin E., *La méthode, tome 4, Le Seul, Paris, 1991, p. 16.*

⁸ Waliser B., *Systèmes et modèles. Introduction critique a l'analyse de systèmes*, Le Seuil, Paris, 1977, p. 108.

căroră intră și sistemele administrative și cele ale izvoarelor dreptului, impune și cunoașterea obiectivelor pe care sistemul trebuie să le îndeplinească în funcționarea lor.

Obținem astfel o definiție completă și complexă, datorată lui Churchman C.W., prin care sistemul este înțeles ca „o mulțime compusă din componente (părți, subsisteme) ordonate, având fiecare legile lui proprii, care împreună cu relațiile existente între componente se subordonează legilor proprii sistemului și care funcționează în vederea realizării unor obiective, funcționarea sa fiind controlată.”⁹

O poziție diametral opusă are autorul Buck R.C., care consideră că, conceptul de sistem nu servește la nimic, pentru că el este atât de vag definit, încât totul este sistem; ori, un concept care se aplică oricum este, din punct de vedere logic, vid.¹⁰

După cum am mai menționat, orice societate se află într-o ordine normată, adică prin intermediul unui larg sistem de norme - juridice, politice, economice, morale. Se poate trage concluzia că și dreptul participă la această ordine, rolul său constând în garantarea integrității și asigurarea eficienței unității, prin natura obligativității ce îi este proprie, organizând eforturile oamenilor, astfel încât să se echilibreze interesul individual, cu cel public.

În literatura franceză, prin structură, se înțelege „dispunerea părților care formează un întreg (sau un tot)” adică aranjarea elementelor ce compun întregul sau a poziției lor față de întreg. Din aceste definiții rezultă ca noțiunea de structură este foarte apropiată de noțiunea de „organizare”, care după cum conchide autorul A. Lalande este „un ansamblu format din părți diferite care cooperează”.¹¹

În continuare ne vom referi la disciplina filozofică numită axiologie, care construiește „scara valorilor” și proclamă „ierarhia valorilor”. Această disciplină a fost de mare folos oamenilor și societăților, fiindcă a ajutat foarte mult la înlăturarea confuziilor și formarea unei concepții sănătoase,

---

⁹ Churchman C.W., *The systems Approach*, Dell Publishing Com., London, 1968, p. 126.

¹⁰ Buck R.C., *Toward an empiricist system theory, in General systems yearbook of the society for general systems research*, Ed. H.Rapopor, vol.XX, 1975, p. 119.

¹¹ A se vedea A.Lalande, *Vocabulaire technique et critique de la Philosophie*, P.U.F., Paris, 1962, p. 724, 1031.

cât mai obiective și clare despre spirit, lume și viață. Ea a fost folosită și cercetată mai amplu de către filosofi și teologi, și neglijată cu părere de rău de către juriști. Tot aici suntem nevoiți să menționăm faptul că aproape de mijlocul secolului XX, ca o consecință a acumulărilor problemelor în științele naturii și societății și ca o necesitate a abordării unitare a metodelor și modelelor utilizate de științe, din știința sistemelor s-a format Teoria generală a sistemelor (T.G.S.).

Considerăm că și teoria dreptului ca și filozofia, semiotica, sociologia pot juca un rol important în accentuarea caracterului interdisciplinar al T.G.S. și ar contribui la îmbunătățirea relațiilor dintre drept și alte științe, la o înțelegere mai bună a sistemelor și fenomenelor ce țin de corelare și ierarhizare în general.

Teoria generală a sistemelor are la bază noi concepte generalizate, fundamentate interdisciplinar, și integrează, într-o manieră de gândire modernă, ramuri și capitole ale științei relevante acestui început de mileniu și capătă caracteristicile unei științe fundamentale, având corelativele sale în știința aplicată, fiind cunoscută uneori sub denumirea generală de știință a sistemelor.

Desigur, tabloul evoluției și complexității T.G.S., poate fi mult detaliat. Scopul lucrării de față nefiind acesta, am considerat utilă prezentarea numai a câtorva aspecte de lucrări de referință în domeniu. Avansăm ipoteza că atât în știință, cât și în artă, „construcția” pornește de la formele fundamentale, de la invarianții, care au dominat în ultimii ani atât știința, cât și artele plastice (vezi Brâncuși).

Analiza sistemică va evidenția modalitățile prin care sistemul juridic poate să stăpânească, într-o anumită măsură, complexitatea sistemului social. În concepția extinsă asupra sistemului juridic, acest sistem apare a fi unul organizat, în mișcare, compus din subsisteme eterogene, aflate în relații și influențe reciproce. Concepția sistemică permite o mai bună înțelegere a fenomenului juridic.

În literatura juridică termenul sistem mai este privit ca ceva unitar, compus din ansamblu de elemente, dependente între ele, care formează un tot organizat, punându-se astfel ordine într-un anumit domeniu. Elementul sistemului este componentul lui minimal care își păstrează una din

trăsăturile specifice - de a fi un sistem sau, totalitatea componentelor direct sau pe etape aranjându-se în sistem.¹²

Suntem nevoiți să evidențiem faptul, că autorul acestei lucrări este de părere că sistemul juridic este un proces de integrare al obiectelor și relațiilor și din aceste considerente integrarea și ierarhizarea reprezintă cele mai importante calități ale unui sistem juridic și anume din aceste considerente, am fost nevoiți să ne oprim succint la analiza teoriei sistemelor. Cu atât mai mult că importanța dezvăluirii și cercetării calității de integrare a sistemului reprezintă o calitate esențială al procesului integrare și corelare a normelor juridice din dreptul intern și dreptul internațional. Ținându-se cont de procesele de globalizare și de integrare în structurile europene ce au loc în prezent, însemnătatea descoperirii și studierii calităților integraționiste a sistemului juridic are o importanță vitală și din aceste considerente la studierea modalităților de corelare a normelor juridice vom ține cont, mai întâi de toate, anume de aceasta.

Marele comparatist român Leontin-Jean Constantinesco, conchide că, o ordine juridică este suma normelor, a principiilor și a noțiunilor juridice aplicabile în interiorul societății ale cărei relații le reglementează.¹³

Dacă privim o ordine juridică ca pe un întreg, particulele juridice elementare pot fi socotite celulele acestui organism. Juriștii, au considerat în general, totdeauna particulele juridice elementare ca pe niște elemente de o valoare egală, ceea ce este greșit. În realitate, ordinele juridice sunt altceva decât simpla sumă a particulelor juridice elementare. Și ceea ce este foarte important pentru cunoașterea globală a unei ordini juridice nu este cunoașterea minuțioasă a totalității particulelor sale juridice elementare, ci cunoașterea locului și rolului pe care unele dintre ele îl joacă în interiorul ordinii juridice. Căci, în orice ordine juridică, particulele juridice elementare se îmbină într-o ordine ce nu este egalitară și orizontală, ci dimpotrivă, ierarhică și verticală. Această ordine este comandată, direct sau implicit, de către sistemul de valori care în mod clar, vizibil și conștient sau

---

¹² Vasiliev A.M., *Teoria gosudarstvo i prava (Teoria statului și dreptului)*, Iuridiceskaea Literatura, Moskva, 1983, p.281, Polenina S.B., *Teoreticeskie problemî sistemă sovetskogo zakonodatelstvo* (Probleme teoretice ale sistemului legislativ sovietic), Nauka, Moskva, 1979, p.22.

¹³ Leontin-Jean Constantinesco, *Tratat de drept comparat*, V- I, Ed. All, București, 1997, p. 231-238.

în mod confuz, invizibil și inconștient - se află la baza fiecărei ordini juridice.

În centrul fiecărei ordini juridice se află un nucleu de particule juridice elementare, alcătuit din elementele determinante. În jurul acestui nucleu ce constituie structura fundamentală a ordinii juridice respective și care este format din elementele determinante, se învârt o multitudine de elemente, pe care marele jurist și comparatist Leontin-Jean Constantinesco le numește - fungibile, așa cum în jurul nucleului atomului se învârt electronii.

Între elementele determinante și elementele fungibile nu există mari deosebiri. Totuși, elementele determinante au, în plus, o semnificație ideologică și teleologică, explicată prin faptul că aceste particule juridice elementare se află direct în relație cu sistemul de valori pe care orice ordine juridică este construită, în mod conștient și chibzuit, sau în mod accidental.

Aceste elemente sunt determinante, deoarece ele îi atribuie oricărei ordini juridice individualitatea sa specifică, ele o determină impunându-și structurile lor fundamentale. Poziția preponderentă a elementelor determinante se repercutează asupra altor particule juridice elementare și înrăurește - în principiu - ansamblul ordinii juridice. Aceste elemente alcătuiesc astfel nucleul central în jurul căruia se ordonează și se îmbină celelalte particule juridice elementare, elementele fungibile, al căror rol este mai mult tehnic, decât ideologic sau teleologic. Celelalte particule juridice elementare, elementele fungibile, sunt de departe cele mai numeroase. Totuși ele nu au decât o importanță secundară, întrucât ele completează profilul ordinii juridice respective, fără a-l determina. Aceste elemente sunt fungibile, fiindcă modificarea sau înlocuirea lor nu schimbă structurile fundamentale, lăsând intactă morfologia originală și specifică a ordinii juridice ce le conține. Importanța lor este, în principiu, limitată la norma sau la instituția juridică respectivă. Influența lor nu se repercutează în nici un fel asupra ansamblului ordinii juridice.

Ordinea juridică reprezintă un complex de situații create prin realizarea prevederilor normelor dreptului în relațiile sociale. Ea poate fi caracterizată după diferite criterii, inclusiv și după forța juridică a izvoarelor dreptului care reglementează relațiile sociale din societate.

Relațiile sociale ce reclamă o reglementare juridică determină o pluralitate de forme de exprimare a dreptului, de procedee și acte prin care

normele juridice au acces la existența juridică. Principiul în materie este că sunt izvoare de drept numai acele categorii de acte normative care sunt stabilite și recunoscute de lege, ca fiind izvoare ale dreptului. Altfel spus, autoritatea lor, ca acte normative derivă din forma în care sunt prezentate și locul lor în ierarhia izvoarelor dreptului.

În pofida diversității lor, izvoarelor dreptului le revin aceleași funcții în cadrul ordinii de drept, care este rezultanta acțiunii conjugate a normelor edictate de autoritățile publice, a soluțiilor instanțelor judecătorești, a comportamentelor repetabile, admise de grupul social, care reprezintă cutuma și a explicațiilor doctrinei. Între diferite izvoare ale dreptului există interacțiuni. Diferite izvoare ale dreptului exercită unul asupra altuia, o inevitabilă influență.

Hans Kelsen, reprezentantul de frunte al pozitivismului juridic în remarcabila sa lucrare „Doctrina Pură a Dreptului” afirmă că toate normele a căror valabilitate poate fi pusă pe seama aceleași norme fundamentale formează un sistem de norme, o ordine normativă. Norma fundamentală este sursa comună pentru validitatea tuturor normelor care fac parte din aceeași ordine, motivul lor comun de validitate. Faptul că o anumită normă face parte dintr-o anumită ordine se bazează pe aceea că, ultimul ei motiv de validitate este norma fundamentală a acestei ordini. Această normă fundamentală este cea care constituie unitatea unei multitudini de norme, reprezentând motivul pentru validitatea tuturor normelor care fac parte din această ordine.¹⁴

Hans Kelsen distinge două tipuri diferite de sisteme de norme: tipul static și tipul dinamic. Un sistem de norme al căror motiv de validitate și conținut de validitate sunt derivate dintr-o normă presupusă a fi norma de bază este un sistem de norme static. Principiul după care se face motivarea validității normelor acestui sistem este un principiu static. Tipul dinamic este caracterizat prin aceea că norma de bază presupusă nu conține nimic altceva decât instituirea unei stări de fapt generatoare de norme, împuternicirea unei autorități care stabilește norme sau ceea ce înseamnă același lucru - o regulă care stabilește cum trebuie produse normele generale și individuale ale ordinii bazate pe această normă fundamentală.

---

¹⁴ Hans Kelsen, *Doctrina Pură a Dreptului*, Humanitas, București, 2000, p. 142-143, 236.

Principiul static și dinamic sunt reunite în unul și același sistem de norme, dacă norma de bază presupusă împuternicește, după principiul dinamic, doar o autoritate ce stabilește norme și dacă aceasta sau autoritatea instituită de ea nu stabilește doar norme prin care delegă alte autorități producătoare de norme, ci și norme care impun un anumit comportament al subiectului supus normei și din care - ca particularul din general - pot fi deduse alte norme prin operații logice.

Relația între norma care reglementează producerea alteia și norma produsă, conform determinării, poate fi explicată după Kelsen, cu ajutorul imaginii în spațiu a subordonării. Norma care reglementează producerea este norma superioară, iar norma produsă, conform determinării este cea inferioară. Ordinea de drept kelsiană nu este un sistem de norme situate pe același plan, egale, ci o construcție în trepte, formată din mai multe straturi. Unitatea sa este asigurată de interdependența care reiese din aceea că validitatea unei norme, produsă conform unei alte norme, se bazează pe această din urmă normă, a cărei producere este determinată la rândul ei, de altă normă: un regres care se sfârșește, în cele din urmă, în norma fundamentală presupusă. Prin urmare, norma de bază ipotetică este motivul de valabilitate suprem, pe care se bazează unitatea acestei interdependențe în producerea normelor.

Hans Kelsen considera că, în cazul unei ordini de drept statale, Constituția reprezintă treapta cea mai înaltă din punctul de vedere al dreptului pozitiv. Termenul de Constituție este înțeles aici, de către el într-un sens material și se referă la norma pozitivă sau la normele pozitive care reglează producerea normelor generale de drept. Această Constituție poate fi produsă pe calea obișnuinței sau printr-un act legiferat. Normele nescrise, produse pe calea obișnuinței, ale Constituției pot fi codificate: în acest caz, codificarea se face de către un organ creator de drept și prin urmare, are caracter obligatoriu, Constituția devine o Constituție scrisă.

Lângă treapta cea mai apropiată Constituției, se află după Kelsen, normele de drept generale, produse prin legiferare sau obișnuință. Constituțiile statelor moderne instituie întotdeauna organe legiuitoare speciale, competente să elaboreze norme generale ce trebuie aplicate de tribunale și administrații, astfel încât treptei constituantei îi urmează treapta legiferării, iar acesteia treapta procedurilor judecătorești și

administrative. Însă o asemenea construcție în trei trepte nu este absolut necesară.

Kelsen evidențiază în lucrarea sa, că producerea unei norme inferioare prin intermediul unei norme superioare poate fi determinată în două direcții. Norma superioară poate determina organul de către care și procedura prin care se produce norma inferioară, ea poate însă determina și conținutul acestei norme. Chiar dacă norma superioară determină doar organul, adică factorul care trebuie să producă norma inferioară, lăsând în seama acestui organ atât stabilirea procedurii, cât și stabilirea conținutului normei ce trebuie produsă, norma superioară este implicată în producerea normei inferioare: determinarea organului este minimum raportului dintre o normă superioară și o normă inferioară, căci o normă a cărei producere nu este determinată deloc de o normă superioară nu poate fi considerată o normă stabilită în cadrul ordinii de drept și prin urmare, nu îi poate aparține; iar un individ nu poate fi considerat organ al comunității de drept, funcția sa nu poate fi atribuită comunității, dacă nu este determinat de o normă a ordinii de drept care constituie comunitatea de drept, adică dacă nu este împuternicit de către o asemenea normă superioară să-și îndeplinească funcția. Orice act producător de drept trebuie să fie un act care aplică dreptul, adică trebuie să fie aplicarea unei norme de drept premergătoare actului, pentru a putea fi considerat un act al comunității de drept. De aceea, crearea dreptului trebuie înțeleasă ca aplicare a dreptului, chiar dacă printr-o normă superioară este determinat doar elementul personal – individul – care trebuie să îndeplinească funcția de creare a dreptului. Normă superioară, care determină organul, este cea care se aplică în orice act al acestui organ.

Determinarea producerii unei norme inferioare printr-o normă superioară poate avea grade diferite. Ea nu poate fi însă niciodată atât de slabă, încât actul aflat în discuție să nu mai poată fi considerat un act de aplicare a dreptului și nu poate merge niciodată atât de departe, încât actul să nu mai poată fi considerat un act de producere a dreptului. Chiar dacă, așa cum se întâmplă în cazul unei decizii judecătorești ce trebuie emisă pe baza unor legi nu numai procedura și organul, ci și conținutul deciziei ce trebuie luată sunt determinate, avem de-a face nu doar cu aplicarea dreptului, ci și cu crearea lui. Problema dacă un act de drept depinde de măsura în care funcția organului care stabilește actul poate fi

predeterminată prin ordinea de drept. Însă există acte care sunt doar de aplicare a dreptului, nu și creatoare de drept. Este vorba de actele menționate anterior, prin care se duc la îndeplinire acte coercitive statuate de normele de drept și există un act creator de drept care nu este aplicarea unei norme de drept pozitiv.

Abordarea kelsiană va împinge până la limită construcția formală a statului. Mulți juriști, îndeosebi francezi, văd în teoria lui Kelsen o reluare a teoriei autolimitării. Kelsen critică teoria statului de drept, susținând că aceasta îndeplinește o funcție ideologică, în măsura în care permite legitimarea statului ca „subiect de voință și acțiune”, reîntărindu-i autoritatea prin drept. Pentru Kelsen, expresia „stat de drept” este pură tautologie. El elimină orice întrebare cu privire la relația drept-stat și asimilează conceptul de „stat de drept” cu cel de „ordine juridică”.¹⁵

Concepția formală a statului de drept se bazează pe principiul ierarhiei normelor juridice. Ea presupune că dreptul statal se prezintă ca un edificiu format din niveluri suprapuse de norme juridice și subordonate unele altora: o normă este lucrativă doar dacă conținutul său este confirmat de către determinațiile înscrise în alte norme de nivel superior. Concepția formală a statului de drept ca ordine juridică ierarhizată va fi sistematizată de către școala normativistă de la Viena, în opinia căreia – mai ales a lui Kelsen – dreptul este conceput, după cum am mai menționat, ca un sistem de norme legate unele de altele și articulate, nu numai din punct de vedere „static”, ci și din punct de vedere „dinamic”.

În timp ce „teoria statică a dreptului” concepe dreptul în stare de repaus, ca un sistem de norme în vigoare, „teoria dinamică a dreptului” ridică întrebări despre procesul de creare și aplicare a dreptului. În fapt, pentru Kelsen, fiecare normă juridică își găsește fundamentul și validitatea într-o altă normă – ierarhic superioară, care îi reglează nașterea, fiind în întregime condiția de valabilitate a normei de nivel inferior.

Punctul de vedere normativist va suscita puternice rezerve în doctrina juridică a epocii, mai ales a celei franceze, care vedea în poziția normativistă expresia unui „formalism abstract” ce face să dispară „subiectele de drept”. Pe drumul trasat de Carre de Malberg cu clasificarea funcțiilor statale bazate pe criterii executiv formale, ierarhia normelor va fi

---

¹⁵ Jacques Chevallier, *L'État de droit*, Montchrestien, Paris, 1992, p. 46-47.

considerată mai degrabă o ierarhie a organelor statului (căci Malberg susținea că valoarea, deci și forța ei, depinde de locul pe care îl ocupă organul ce a emis-o în ierarhia organelor statului). În același timp, ierarhia organelor statului se înscrie în logica statului de drept, conceput ca o ierarhie a normelor juridice, care vizează realizarea și punerea în ordine a materialului juridic.¹⁶

Kelsen merge mai departe reducând problema statului de drept la o simplă constatare a existenței unei ordine juridice ierarhizate, identificând statul cu dreptul.

Suntem nevoiți să menționăm aici că Hans Kelsen este cel mai celebru promotor al teoriei „completitudinii logice a dreptului”. El consideră că sistemul legal nu poate prezenta lacune, pentru că lipsei reglementării îi corespunde intenția legislatorului de a nu-l constrânge pe subiect la un comportament oarecare și de a-l lăsa să-și creeze o normă individuală. După Kelsen, teoria lacunelor este o ficțiune creată de judecător pentru a nu aplica o normă generală care poate conduce la rezultate impuse. Lacuna este o ficțiune pentru că este totdeauna posibil să se aplice sistemul legal existent oricărui caz. Kelsen considera că în ciuda faptului că norma generală nu este formulată explicit ea există în sistemul de drept și în intenția legislatorului. Cu alte cuvinte, această teorie a fost formulată astfel de urmașii lui Kelsen: putem avea lacune aparente în legea scrisă, dar sistemul dreptului este complet.

Din cele menționate se poate trage concluzia că Kelsen susține totuși existența unei singure arhitecturi ierarhice, pe când autorul italian R. Guastini avansează ideea existenței a patru asemenea arhitecturi:¹⁷

a) una formală, între normele care reglementează nemijlocit crearea dreptului și dreptul creat conform lor;

b) alta substanțială: o primă normă A e superioară secunde B, dacă există o normă C care stabilește că B nu poate să o contrazică în materia sa;

c) alta logică, între norme și metanorme, între norma care definește un termen din limbajul unui act normativ și normele acestuia în care apare respectivul termen;

---

¹⁶ Petru Miculescu, *Statul de drept*, Lumina Lex, București 1998, p. 130-133.

¹⁷ R. Guastini, *Gerarchie normative*, în *Materiali per una storia de la cultura giuridica*, Milano, 1997, p. 28

d) alta axiologică, între reguli și principii.

Existența lacunelor în conținutul actelor normative, numeroase reguli-excepții de la reguli, diversitatea și instabilitatea principiilor generale ale ramurilor de drept, vădesc absența unui determinant unificator al celor patru arhitecturi ierarhice din orice ordine juridică

Un alt adept al structurii piramidale kelsiene a fost cercetătorul argentinian C. Cassio, care însă susținea că, potrivit logicii juridice, normele juridice își atribuie singure structură piramidală, deoarece în drept trecerea de la o normă, la alta reprezintă un proces de autoreglementare. Acest fapt are loc din cauza că fiecare normă individuală este o împlinire a unei norme mai generale, următoarea fiind executarea prevederilor unei norme și mai generale, care conduce la norma de bază, care se situează în vârful piramidei. Această construcție a rămas cunoscută în doctrina juridică sub denumirea de „școala ecologică” a lui Cassio.¹⁸

Rezumând cele menționate mai sus, considerăm că este necesar a face unele explicații referitoare la termenul de structură, care provine de la cuvântul latin „struere”, care înseamnă a construi, a clădi. Prin structură în general, se înțelege o anumită modalitate de alcătuire, de construcție, de organizare a unui corp sau a unui domeniu de activitate.¹⁹

Înțelegând prin structură atât modul în care sunt ordonate elementele unui sistem, cât și relațiile ce se stabilesc între acestea, teoria și practica au sugerat numeroase tipuri de structuri (în afară de cele nominalizate) la care vom mai reveni în acest capitol al prezentei lucrări.

Pentru determinarea structurii cercetătorul urmează să revizuiască un număr suficient de variante, diferite stări și corelații ale sistemului, deoarece numai astfel este posibil de a stabili conținutul ei.

Dorim să menționăm că, relativ la această situație autorul francez Jean Dabin afirma că legile, actele normative nu sunt o îngrămădire de piese ci, dimpotrivă, ele interacționează, se completează și se unesc în mod organic.

20

---

¹⁸ Cassio C., *La planitud del artemamiento juridico*. Buenos Aires, 1947, p.18. și Cassio C., *La teoria ecologica del derecho y concepto juridico de libertat*, Buenos Aires, 1964, p. 18-48.

¹⁹ Ioan Alexandru, *Administrația publică*, Lumina Lex, București, 1999, p.236.

²⁰ Jean Dabin, *Theorie générale du droit*, Bruxelles, 1953, p. 59-60.

Teoria generală a sistemelor oferă metode pentru a studia sisteme complexe (fizice, biologice, sociale), pentru a descrie, a înțelege și a explica comportamentele și structurile lor, a comunica cu aceste sisteme și a utiliza sau construi unele dintre ele.

Din punctul nostru de vedere, ierarhizarea derivă din modalitatea de construcție a ordinii sociale în jurul unui „pol”, care reprezintă un centru de gravitate în jurul căruia se asigură coeziunea de ansamblu a spațiului social. Diversele subsisteme se vor găsi la o distanță mai mare sau mai mică de acest „pol” în raport cu care se va realiza ierarhia lor.

Un sistem complex rezistă, până la un anumit punct, demersurilor cognitive ale analiștilor de sistem. Astfel, observarea comportamentelor sistemului poate permite inducerea, cel puțin parțial, a normelor care guvernează aceste comportamente, dar și a structurii și organizării sistemului.

Sistemul juridic prezintă o complexitate superioară, în tot sensul cuvântului complexitate. Așa cum s-a mai spus, sistemul juridic conține un număr de reguli la diverse niveluri politico-administrative (orașe, provincii, regiuni, stat central, Comunitatea Europeană, drept internațional).

Astfel, sistemul juridic nu este numai complicat, el este și complex, deoarece aceste reguli, numeroase și detaliate, se combină, sunt interconectate și câteodată incompatibile.

Deoarece sistemul social este complex, nu poate fi controlat totalmente, de un sistem juridic. Este o permanență sau cel puțin o solicitare periodică de a simplifica și stabiliza arsenalul juridic. Pentru ca un sistem de control să fie capabil să controleze, să coordoneze sau să stăpânească alt sistem, varietatea sa trebuie să fie mai mare decât varietatea sistemului controlat (sau cel puțin egală cu aceasta). Controlul social prin lege prezintă o particularitate importantă. Scopul, într-o societate liberă, nu este să distrugem varietatea comportamentală integral, ci numai să o reducem, pentru a elimina dezordinea.

Autorul Jerry Wroblewski, analizând corelația normelor juridice se detașează de concepția lui Hans Kelsen asupra deosebirii între sistemului normativ static și sistemului dinamic. Elementele modelelor analizate și construite de el sunt normele juridice, iar sistemul său este definit ca un

ansamblul ordonat de norme. Acest model poartă denumirea de modelul normativ dinamico-static al lui Wroblewski.²¹

Un alt cercetător care a încercat să elaboreze un nou model de sistematizare a normelor juridice a fost Krzysztof Swirydowicz. Punctul de plecare pentru el au fost concepțiile normatiștilor H. Kelsen și A. Merkl. Modelul elaborat de el reprezintă o aplicare a noțiunii de transmitere a competențelor. După părerea lui „sistemul dinamic normativ poate fi tratat sub formă de arbore, în care punctul de plecare este norma de bază.”²²

În aprecierea noastră, intenția autorilor acestor modele a fost reconstruirea instituției juridice legate de structura ierarhică a normelor juridice și a izvoarelor dreptului și mai ales a condițiilor pe care juriștii sunt în stare să le pună la baza sistemelor dreptului. Ne referim aici la sistemul dinamic construit de Hans Kelsen, care are o poziție specifică fiindcă toate celelalte modele pot fi privite ca și concretizări ale modelului lui Kelsen.

Autorul rus Cirkin V.E, consideră că ierarhia normelor juridice depinde de rangul și locul autorităților de la care provin aceste norme pe scara ierarhică a autorităților publice respective. Însă, în ceea ce privește structura arhitecturală a ierarhiei normelor juridice cât și a ierarhiei organelor administrației publice, acest autor este de părere că ele pot fi reprezentate și sub forma unei piramide „întoarse”, deoarece locul de frunte pe această scară îl ocupă Parlamentul, care este format de un număr considerabil de deputați și adoptă actele sale normative cu votul majorității lor, urmate de decretele președintelui, hotărârile guvernului, ordinele miniștrilor și în final sunt situate la nivelul cel mai jos, actele juridice normative ale organelor administrației publice locale.²³

Cercetătorul francez Denys de Bechillon,²⁴ după un studiul minuțios al acestei probleme complicate conchide că, ierarhia constituie o problemă fundamentală a dreptului, datorită faptului că însuși Dreptul nu poate fi

---

²¹ Jerry Wroblewski, *Modele systemow norm w systeme prawa* (Modele ale sistemelor normelor în sistemul dreptului), SPE, Warszawa, 1969, tom II, p.23..

²² Krzysztof Swirydowicz, *Analiz logiczna normodawczej* (Analiza logicii normative), Warszawa - Póznán, 1981, p. 8-14.

²³ Circhin V.E., *Gosudarstvennoe upravlenie* (Administrația publică), Iurist, Moskova, 2003, p. 293.

²⁴ Denys de Bechillon, *Hierarchie des normes et hierarchie des fonctions normatives de l'etat*, Ed. Economica, Paris, 1996, p. 6.

conceput, fără o referire la rațiunea sa ierarhică. Mai cu seamă, dată fiind multitudinea izvoarelor acestuia este logic și rațional să existe o ordine sub formă ierarhică care să permită aplicarea dreptului conform menirii lui. După părerea acestui autor, problema ierarhiei normelor juridice, trebuie înțeleasă în mod clasic prin rezolvarea unei ecuații din care trebuie apreciat dacă una dintre cele două norme trebuie să o respecte pe cealaltă.

Comparatistul Leontin-Jean Constantinesco²⁵ consideră că, prin ierarhia normelor juridice trebuie să înțelegem ordinea de prioritate ce guvernează raporturile lor, deci autoritatea și rolul pe care o ordine juridică le atribuie fiecărui norme, în elaborarea regulii de drept.

Autorul Paul Constantinescu înțelegea prin structura sistemului, mulțimea **E** (de elemente și/sau subsisteme) și mulțimea **R**, cât și relațiile dintre elementele sistemului cu mediul extern și, de asemenea, interacțiunile sistemului cu mediul înconjurător.²⁶

Conform reprezentării organizării, structurii, funcționalității și fenomenelor (proceselor), rezultă că organizarea (structura) este dinamică, are funcționalitate, iar funcționalitatea este structurată. Structura, esența și organizarea pot prezenta aspecte de invarianță, iar structura poate prezenta stabilitate relativă față de esență și organizare.

Un alt argument pentru reprezentarea structurii ca fiind cuplul (**E**, **R**) rezultă din faptul că dacă s-ar asocia structura numai cu mulțimea **R**, (relativ invariantă) nu s-ar putea corela structura, deci organizarea cu complexitatea, care este asociată în general cu numărul de elemente și de asemenea, nici cu ordinea care presupune ordonarea elementelor.

Procesul recurent de cunoaștere a elementelor (subsistemelor) este condiționat de cunoașterea relațiilor care se repetă, a invarianțelor, care împreună cu elementele, caracterizează structura, organizarea, sistemul.

Mai mult, caracterizarea structurii prin cuplul (**E**, **R**) ne permite să formulăm, mai precis, ce înțelegem prin sistem ierarhizat, deci prin „neomogenitatea” elementelor (subsistemelor), prin care unii autori caracterizează sistemul ierarhizat.

---

²⁵ Leontin-Jean Constantinesco, *Tratat de drept comparat*, ALL Educațional, V-II, București, 1998, p. 183.

²⁶ Paul Constantinescu, *Sisteme ierarhice*, Editura Academiei RSR, București, 1986, p. 11-18.

Trebuie să subliniem că termenul „neomogen” poate avea un caracter vag, ambiguu, și ne poate face ca, prin intuiție, să considerăm sistemele formate din subsisteme proprii „identice” ca omogene, așadar neierarhizate (deși două subsisteme proprii „identice” diferă prin cel puțin un element distinct, necomun, chiar dacă „elementele” sunt de același fel „identice”).

În concepția extinsă asupra sistemului juridic care se propune, acest sistem apare a fi unul organizat, în mișcare, compus din subsisteme eterogene, aflate în relații și influențe reciproce. Concepția sistemică permite o mai bună înțelegere a fenomenului juridic. Normele juridice pot fi integral înțelese numai atunci când este posibil să cunoaștem circumstanțele în care acestea s-au născut, condițiile în care au fost elaborate și sunt conduse, modul de inserare în mecanismele economice.

Nevoile de instrumente științifice cresc în ingineria juridică, deoarece crește și complexitatea socială și, în consecință, complexitatea sistemului juridic. Normele juridice constituie, după părerea noastră, un element structural central al acestui sistem, determinând modelele comportamentale în conformitate cu valorile, care sunt idealurile menite să ghideze și să orienteze acțiunile sociale și, prin acestea, instituirea sistemului social.

În consecință, după cum am mai menționat anterior, sistemele și subsistemele se vor constitui după o anumită arhitectură fundamentată pe ierarhizare, care derivă din modalitatea de construcție a ordinii juridice și sociale în jurul unui „pol” sau „nod dominant”, care reprezintă un centru de gravitate în jurul căruia se asigură coeziunea de ansamblu a spațiului social. Diverse subsisteme se vor găsi la o distanță mai mare sau mai mică de acesta în raport cu care se va realiza ierarhia lor.

Sunt însă autori, care folosesc și termenul de „normare” deoarece ei consideră că în general, toate genurile de activitate umană sunt supuse, într-un fel sau altul, normării, în sensul că ele nu se pot desfășura haotic, în afara unei anumite ordini sociale, nu se pot derula, fără a se supune unor norme și principii promovate, fie la nivel grupat, fie la nivel social și nici un proces social nu poate avea loc, fără organizare, deci fără normare.²⁷

Același autor susține că, diferite categorii de norme instituite la nivelul societății dau naștere la tipuri specifice de ordini sociale. Așa se explică

---

²⁷ Apostol Pavel, *Norma etică și activitatea normată*, București, 1968, p. 28.

faptul că în cadrul aceleiași societăți funcționează o ordine economică, una morală, alta juridică etc.

Suntem într-un tot de acord cu acest autor atunci când afirmă că societatea umană nu poate fi concepută în absența unei ordini care să-i asigure conservarea entității sale, însă credem că orice societate umană elaborează o ordine juridică proprie, prin care înțelegem ansamblul normelor juridice, împreună cu relațiile apărute în baza lor.

Drd. Getty Gabriela POPESCU
Universitatea „Dunărea de Jos” Galați

Florin TUDOR
NECESITATEA LEGIFERĂRII UNUI COD ȘI REGULAMENT
VAMAL COMPLET ARMONIZAT CU ACQUIS-UL COMUNITAR

Résumé

Le Traité Consolidé de l'Union européenne oblige les nouveaux Etats membres à adopter en droit interne les dispositions du Code douanier communautaire et la législation sous-jacente. Après 1997, la loi douanière de Roumanie a réussi à se plier, dans la plupart des situations, à l'acquis communautaire. Cet aspect est reconnu par les facteurs de décision au niveau de la Commission Européenne surtout par le Rapport à l'exercice d'examen analytique (screening) de 1999, mais aussi par les Rapports (2000 - 2006) sur les progrès enregistrés dans la préparation pour l'adhésion à l'Union Européenne. Cependant, aujourd'hui, le Code Douanier de la Roumanie et la Réglementation d'application du Code douanier sont en concordance partielle avec les dispositions du Code douanier communautaire. Conformément aux enquêtes menées récemment dans les douanes et chez les opérateurs économiques, il résulte que la mise en accord partielle et l'ambiguïté du texte de la loi, l'instabilité législative et la pratique non unitaire de travail entraînent des conséquences négatives pour le milieu d'affaires de notre pays dans le sens que les activités à la douane prennent beaucoup de temps et que l'on continue à enregistrer des stationnements inutiles des transporteurs aux points de départ ou de destination. Alors, il est nécessaire d'adopter en régime d'urgence un nouveau code douanier en parfait accord avec l'acquis communautaire dans le domaine.

Rezumat

Tratatul Consolidat al Comunităților Europene obligă noile state membre la data aderării, să adopte în dreptul intern dispozițiile Codului vamal comunitar și legislația subsecventă acesteia. Legislația vamală din România a reușit, după 1997, să se armonizeze „în linii generale” la acquis-ul comunitar, aspect recunoscut și de factorii de decizie de la nivelul Comisiei Europene, mai întâi, prin Raportul la exercițiul de examinare analitică (screening) din anul 1999, dar și prin Rapoartele

(2000-2006) asupra progreselor înregistrate în pregătirea pentru aderarea la Uniunea Europeană. Cu toate acestea, în prezent, Codul vamal al României și Regulamentul de aplicare a Codului vamal sunt armonizate doar în cea mai mare parte cu dispozițiile Codului vamal comunitar.

Conform anchetelor recent efectuate în vâmi și printre operatorii economici, a rezultat că armonizarea parțială și ambiguitatea textului de lege, instabilitatea legislativă, practica neunitară de lucru, generează consecințe negative mediului de afaceri din țara noastră în sensul că timpii de vămuire sunt foarte mari, se înregistrează, în continuare, staționări inutile ale transportatorilor la punctele de plecare sau de destinație. Se impune astfel adoptarea în regim de urgență a unui nou cod vamal complet armonizat cu acquisul comunitar în domeniu.

Prin Reglementarea (CEE) a Consiliului Europei nr. 2913 din 12 oct.1992 a fost instituit Codul vamal comunitar care vizează conceptul de piață internă și conține reglementările și procedurile generale care asigură aplicarea tarifului și a altor măsuri introduse la nivel comunitar în legătură cu comerțul de mărfuri dintre Comunitate și țări terțe. De asemenea, sunt relevate aspecte privitoare la aplicarea de măsuri comune în domeniul politicii agricole și comerciale, luând în considerare cerințele acestor politici comune.

Conceptual, instituirea Codului vamal comunitar asigură echilibrul dintre necesitățile autorităților vamale în ce privește asigurarea unei aplicări unitare a legislației vamale și dreptul la acțiune al comerciantului.

Instituirea Codului a apărut ca o necesitate obiectivă, deoarece dispozițiile legislației vamale erau cuprinse într-un număr mare de regulamente și directive ale Comunității. Apoi, apariția Codului vamal comunitar modifică legislația pentru a o face mai unitară, pentru a o simplifica și a revizui omisiuni.

În timp ce în Comunitate, Consiliul consideră că „formalitățile și controalele vamale trebuie eliminate sau păstrate la un nivel minim“, în România legislația vamală cuprinde încă o multitudine de norme și decizii, multe dintre ele fiind ordine circulare transmise de către aparatul central al ămii unităților subordonate, care sunt nepublicate în Monitorul Oficial al României, neavând astfel caracterul de act public¹.

---

¹ Caraiani Gh., Diaconu G.Șt., Tehnici vamale de facilitare a comerțului internațional, Editura Lumina Lex, București, 2003, p.274

După intrarea în vigoare în anul 1993 a Acordului European instituind o asociere între România, pe de o parte, și Comunitățile europene și statele membre ale acestora, pe de altă parte, eforturile au fost îndreptate spre crearea condițiilor necesare aderării României la UE și implicit spre declanșarea și intensificarea procesului de armonizare și în domeniul vamal.

Deși în Anexa V nr. 4 din Actul de aderare se menționează că de la data aderării prevederile Codului vamal comunitar sunt obligatorii pentru noile state membre, în prezent, legiuitorul român nu a amendat încă Legea nr.86/2006 prin care a fost aprobat Codul vamal al României cu prevederile legislative comunitare amintite.

De aceea, pentru eliminarea disfuncțiilor Codului vamal român și a legislației subsecvente, dar și pentru preîntâmpinarea consecințelor nealinierii acestuia la legislația europeană, în timp util, atât în planul activității autorității vamale, cât și în cel al raportului juridic al acesteia cu activitatea agenților economici, se impune analizarea celor mai relevante texte.

Din conținutul secțiunii referitoare la „definiții de bază” din Codul vamal român constatăm, în unele situații, o preluare a traducerii ad litteram din Codul vamal comunitar fără adaptarea semnificației fiecărei prevederi în parte. Sunt situații în care legiuitorul român a adăugat prevederi la cele din legislația europeană, cum este și exemplul definirii declarației vamale: „actul cu caracter public, prin care o persoană manifestă, în formele și modalitățile prevăzute de reglementările vamale, voința de a plasa mărfurile sub un regim vamal”. Declarația vamală nu este doar un act unilateral public de voință al titularului operațiunii comerciale, întrucât autoritatea vamală prin admisibilitatea declarației vamale dă naștere unui raport juridic de drept comun. Apoi, autoritatea vamală intervine, până la acordarea liberului de vamă, prin efectuarea controlului documentar și fizic. Astfel, „declarația vamală constituie acel document prin care o persoană investeste autoritatea vamală cu prerogativa de a pune mărfurile la dispoziție în scopurile prevăzute de regimul vamal sub care au fost plasate”².

Titlul II al Codului vamal comunitar se referă la „factorii pe baza cărora se aplică drepturile de import sau export și celelalte măsuri prevăzute pentru comerțul cu mărfuri.” În conținutul acestui capitol sunt definite

---

² Caraiani Gh., Diaconu G.Șt., *op.cit*, p.275

noțiuni referitoare la tariful vamal, clasificarea tarifară a mărfurilor, tratamentul tarifar favorabil, originea mărfurilor și valoarea mărfurilor. În conținutul Codului vamal român, aceste precizări lipsesc, deși, în opinia noastră, sunt de o importanță deosebită. Lipsa tratării pe larg a unor precizări, cum ar fi cea cu privire la valoarea în vamă, a determinat Executivul să elaboreze acte normative care să stabilească norme metodologice (subevaluarea în vamă - principala cauză a evaziunii fiscale în legătură cu activitatea vamală - este reglementată prin acte normative cu valoarea juridică inferioară legii, respectiv prin hotărâre de guvern)³. Credem că se impune astfel preluarea acestor precizări de un act normativ edictat printr-o lege organică.

Titlul III al Codului vamal comunitar cuprinde „dispoziții aplicabile mărfurilor introduse pe teritoriul vamal al Comunității până la atribuirea unui tratament sau a unei destinații aprobate de vamă”. Reglementări similare se regăsesc în cuprinsul capitolului V din Codul vamal român intitulat „Depozitarea temporară a mărfurilor”. Legiuitorul român a introdus în legislația vamală „Statutul de mărfuri depozitate temporar”, ca operațiune prealabilă vămuirii, fără însă a da lămuriri suplimentare cu privire la semnificația „depozitului temporar”. Conform unei formulări din Codul vamal anterior⁴ sintagma poate fi asimilată ca „Depozit cu caracter temporar”. Depozitul necesar este definit în art. 1620 din Codul civil român ca fiind „acela ce se face sub sila unei întâmplări, cum ar fi foc, o ruină, o prădare, un naufragiu sau un alt eveniment neprevăzut de forță majoră”. Considerăm că se impune lămurirea semnificației prin introducerea unei noi definiții în corpul Codului vamal cu privire la depozitul temporar, ca fiind „depozitul cu caracter temporar care definește situația mărfurilor prezentate biroului vamal până la stabilirea regimului vamal”.

O altă deosebire de substanță o regăsim în cadrul aceleiași secțiuni amintite și privește termenul de depunere a formalităților în vederea acordării unei destinații vamale. În cuprinsul Codului vamal român „titularul [...] este obligat ca în termen de 45 de zile, respectiv, 20 de zile de la depunerea declarației sumare să solicite autorității vamale plasarea mărfurilor sub un regim vamal” (cu mențiunea că plasarea mărfurilor sub un regim vamal nu este același lucru cu acordarea unei destinații vamale,

---

³ Caraiani Gh., Diaconu G.Șt., *op.cit.*, p.277

⁴ Legea nr.141/1997, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.180/1997

cum corect se înscrie în legea europeană), în timp ce în Codul vamal comunitar termenele sunt de 45 de zile de la data depunerii declarației sumare pentru mărfurile transportate pe cale maritimă și respectiv de 8 zile pentru mărfurile aduse pe o altă cale decât cea maritimă. Considerăm că legiuitorului român i-ar fi revenit nu doar sarcina alinierii acestor prevederi la legislația europeană, dar ar fi fost chiar indicat să introducă o astfel de prevedere cât timp, conform statisticilor, cele mai multe transporturi de marfă se realizează pe cale rutieră. S-ar fi permis astfel ca mărfurilor importate să li se acorde cât mai repede o destinație vamală.

Codul vamal român nu a preluat dispozițiile Codului vamal comunitar potrivit cărora „autoritățile vamale iau fără întârziere orice măsură pe care o consideră necesară, inclusiv vânzarea mărfurilor pentru care formalitățile de vămuire pentru acordarea unei destinații vamale nu au fost efectuate în termenele prevăzute [...]”. În practica vamală românească există, în mod inexplicabil, un adevărat obicei juridic ca mărfurile să fie stocate în depozit temporar uneori și luni de zile.

Există date concrete prin care unii agenți economici profită de o astfel de prevedere confuză așteptând apariția unui nou act normativ ce poate să le confere un tratament tarifar favorabil.

Se impune preluarea de urgență în legislația românească a textului nemodificat de la art.53 paragraful 1 al Codului vamal comunitar, respectiv, „[...] autoritățile vamale iau fără întârziere orice măsură pe care o consideră necesară inclusiv vânzarea mărfurilor [...]”.

Preluarea trunchiată ori prin metode originale a acquis-ului comunitar creează grave prejudicii mediului de afaceri și instituțiilor chemate să aplice prevederile în materie⁵. Nu numai că nu s-a creat un cadru juridic necesar promovării unor politici economice orientate spre export și dezvoltarea capacității agentului economic de a face față concurenței de pe piața europeană și internațională⁶ (vezi regimurile vamale economice din legislația comunitară ce acoperă trei funcții economice importante:

---

⁵ A se vedea: Institutul European Român – Studii de impact – „Evaluarea costurilor și beneficiilor aderării României în UE” - Studiul nr.12, p.62-64

⁶ A se vedea: Institutul European Român – „Proiectul PHARE RO 9907.02.01 – Studiul de impact nr.4 – Adoptarea politicilor României la cerințele UE cu privire la taxele vamale și politica comercială”

depozitarea, transformarea și utilizarea mărfurilor prezentate la vămuire), dar menținerea actualelor reglementări în materie vamală au condus, de exemplu, la transformarea industriei românești din domeniul textil, confecții, încălțăminte, într-o afacere de succes pentru operatorii în sistem lohn sau drawback.

Legiuitorul român ar fi trebuit să țină seama de prevederile art. 117 litera b din Codul vamal comunitar, care presupune acordarea unor astfel de regimuri doar cu condiția ca interesele economice esențiale ale producătorilor comunitari să nu fie afectate. Conform statisticilor de comerț exterior, aproape jumătate din exportul României l-a reprezentat aceste tipuri de operațiuni⁷, în principal, pe destinații europene.

Propuneri de lege ferenda

Uniunea Europeană este înainte de orice o uniune vamală care presupune aplicarea acelorași reglementări vamale pe întregul teritoriu vamal comunitar⁸.

Chiar dacă în plan general, capacitatea de a face față acquis-ului în domeniul vamal și al comerțului exterior a fost apreciată, până la integrarea în UE, inclusiv de oficialii europeni⁹, credem că până la edictarea Codului vamal în varianta consolidată a Codului vamal comunitar, se impun unele revizuirii de urgență a actualei forme, deoarece, conform cercetărilor efectuate, în practică sunt disfuncții majore cauzate de necunoașterea normei juridice aplicabile sau imposibilitatea de a interpreta normele europene deja preluate de legiuitorul român.

---

⁷ în primele 11 luni ale anului 2005 numai jumătate (51,7%) din exporturile României au reprezentat produse finite și materii prime de proveniență românească, în timp ce 48,1% din exporturi au fost mărfuri rezultate din prelucrarea unor materiale importate temporar (lohn). Sursa: Ziarul Adevărul - 5 ianuarie 2006

⁸ Caraiani Gh., Diaconu G.Șt., Regimurile suspensive în legislația vamală comunitară și în cea românească, Ed. Lumina Lex, București, 2000, p.11 și urm.

⁹ Commission of the European Communities "2004 Regular report on Romania's progress towards accession", Bruxelles, p.80

Suntem de părere că art.2 alin.1 din Cod trebuie completat în sensul în care prevederile acordurilor și convențiilor la care România este parte sunt prioritare. Propunem astfel textul: „Tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern și au prioritate în aplicare”.

În ceea ce privește prevederile art. 4 din Cod, acestea se impun a fi modificate :

pct. 4 - prin preluarea definiției de birou vamal conform prevederilor Convenției de la Kyoto privind armonizarea procedurilor vamale, respectiv: "biroul vamal, unitate a autorității vamale competentă în realizarea formalităților vamale, precum și localurile și alte amplasamente aprobate în acest scop în condițiile legii”;

pct. 11 - cu prevederi din textul Codului vamal comunitar; astfel, prin mărfuri românești putem considera acele „mărfuri obținute cu respectarea condițiilor de origine prevăzute în prezentul Cod, precum și cele străine importate care au fost introduse în circuitul economic”.

Suntem de părere că textul din Codul vamal român referitor la termenele de 45 de zile, respectiv de 20 de zile - prevăzute în Codul, prin care titularul operațiunii comerciale sau reprezentantul acestuia este obligat să solicite autorității vamale plasarea mărfurilor sub un regim vamal, sau destinație vamală - trebuie aliniat la textul art. 749 punctul 1 lit.a) și b) al Codului comunitar, respectiv : „45 de zile de la data depunerii sumare, în cazul mărfurilor transportate pe cale maritimă”; „8 zile de la data depunerii declarației sumare în cazul mărfurilor transportate altfel decât pe cale maritimă”.

Textul privitor la controlul prealabil considerăm că se impune a fi modificat similar prevederilor din Codul vamal comunitar astfel: „Autoritatea vamală, după acordarea liberului de vamă și pentru a se convinge de exactitatea datelor cuprinse în declarație, din proprie inițiativă sau la cererea importatorului sau exportatorului, poate controla documentele comerciale și datele legate de mărfurile în cauză sau de operațiunile comerciale ulterioare în legătură cu aceste mărfuri. Acest control poate fi efectuat la sediul importatorului sau exportatorului, al oricărei alte persoane interesate direct sau indirect în operațiunile menționate, oricărei persoane interesate direct sau indirect aflate în posesia documentelor. De asemenea, poate fi făcut și controlul fizic al mărfurilor, dacă acestea mai există. Constatările autorității vamale se consemnează într-un proces-verbal de control”.

Având în vedere faptul că instrumentarea cazurilor în materie vamală presupune aplicarea unor infracțiuni la legea vamală, credem că se impune ca cercetarea penală să fie dată în competența autorității vamale. O astfel de prevedere există în țări precum Franța, Germania și Marea Britanie (Convenția Napoli II) - această activitate constituind un atribut exclusiv al autorității vamale. Se prezumă astfel că organul specializat din cadrul autorității vamale ar cunoaște mult mai bine reglementările vamale, nu doar în textul lor dar și în spiritul lor în comparație cu alte organe ale statului ce în prezent desfășoară această activitate, iar o astfel de măsură ar conduce la o mai bună apreciere a probelor.

Propunem astfel completarea dispozițiilor secțiunii I a Titlului XII "Infracțiuni" din Codul vamal român cu un nou articol, după cum urmează: „Cercetarea penală se efectuează de organele de cercetare penală ale autorității vamale pentru orice infracțiune care nu este dată în mod obligatoriu în competența altor organe de cercetare penală”. Această măsură impune însă și modificarea textului art.208 din Codul de procedură penală cu aceleași coordonate amintite.

Nu în ultimul rând, recomandăm și modificări ale legislației referitoare la procedurile simplificate de vămuire, după cum urmează¹⁰:

- autorizarea unei încasări unice a datoriilor rezultate ale unui agent economic într-o perioadă determinată de timp (art. 218.1 paragraf 2^a din Codul vamal comunitar). Acest lucru ar conduce la simplificarea partidei contabile atât pentru agentul economic, cât și pentru autoritatea vamală;
- amânarea plății datoriei vamale după prezentarea instrumentului de garantare (art. 224, 225, 226, 227 din Codul vamal comunitar). Astfel autoritatea vamală ar avea certitudinea încasării datoriei vamale, în măsura în care aceasta s-ar fi datorat. De asemenea, se impune ca odată dovedită plata, garanția să fie returnată agentului economic nu mai târziu de 24 de ore;
- arhivarea documentelor (anexate în mod obișnuit la declarația vamală) la sediul agentului economic autorizat;
- accesul la înregistrările contabile din registrele întreprinderii pentru efectuarea unui control încrucișat.

Pe fond, credem că menținerea unor reglementări vamale cu relevanță în economia procedurilor vamale prin diferite acte normative, indiferent de

---

¹⁰ Caraiani Gh., Diaconu G.Șt., *Tehnici....*, p.281

categoria în care fac parte, este o eroare. În toate sistemele de drept există mai multe categorii de acte normative, constituite într-un sistem ierarhizat, după criteriul forței juridice.

Se impune, astfel, preluarea în corpul Codului vamal român a unor noțiuni precum: proceduri simplificate de vămuire; aspecte privind tariful vamal și clasificarea tarifară a mărfurilor; aspecte privitoare la origine, în general, și la originea nepreferențială a mărfurilor, în particular; noțiuni privind valoarea în vamă, amânarea determinării definitive a valorii în vamă și deciziile Comitetului Tehnic de evaluare; scutirea de la obligația garantării drepturilor în vamă; autorizarea ca exportator autorizat; aspecte privind antrepozitari; contrafacerea; mărfuri cu dublă utilizare; bunuri culturale; droguri; precursori; alte prevederi din dreptul intern integral armonizate cu acquisul comunitar.

Nu în ultimul rând, propunem ca în textul Codului vamal să existe prevederi coroborate cu cele din Codul fiscal și Codul de procedură fiscală. Vor fi astfel mult mai evidente aspectele referitoare la pronunțatul caracter fiscal pe care îl are autoritatea vamală. Cât timp multe dintre actele administrative vamale sunt asimilate actelor fiscale, cât timp actele constatatoare emise de vamă sunt titluri de creanță, se impune imperios necesar o armonizare a celor două coduri menționate. De pildă, Codul vamal va putea conține elemente referitoare la: înscrierea în evidența contabilă și comunicarea valorii drepturilor debitorului vamal; termene și modalități de plată a cuantumului drepturilor vamale; stingerea datoriei vamale; termene, prescripții, acțiuni.

Bibliografie

- Caraiani Gh., Diaconu G.Șt., *Tehnici vamale de facilitare a comerțului internațional*, Ed. Lumina Lex, București, 2003
- Caraiani Gh., Diaconu G.Șt., *Regimurile suspensive în legislația vamală comunitară și în cea românească*, Ed. Lumina Lex, București, 2000
- xxx, Institutul European Român - Studii de impact - „Evaluarea costurilor și beneficiilor aderării României în UE” - Studiul nr.12
- xxx, Institutul European Român - „Proiectul PHARE RO 9907.02.01 - Studiul de impact nr.4 - Adoptarea politicilor României la cerințele UE cu privire la taxele vamale și politica comercială”
- xxx, Commission of the European Communities “2004 Regular report on Romania’s progress towards accession”, Bruxelles

xxx, *Legea nr.141/1997*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.180/1997

xxx, *Reglementarea (CEE) a Consiliului Europei nr. 2913 din 12 oct.1992* privind Codul vamal comunitar xxx, *Rapoartele periodice pe anii 2000-2004 ale Comisiei Europene* (europa.eu.int/comm.enlargement)

Drd. Florin TUDOR
Universitatea „Dunărea de Jos” Galați